

İSLAMİYET ÖNCESİ TÜRK ŞİİRİ

Sözlü gelenek ürünleridir.

Anonimdir.

Şamanizm inanç sisteminin izleri görülür.

Dili öz Türkçedir, Arapça ve Farsça etkisi görülmez.

Şiirlerin nazım birimi dördlüktür.

Şiirler genellikle hece ölçüsünün 7, 8, 11 ve 12'li kalıplarıyla söylenmiştir.

Sav, sagu, koşuk ve destan başlıca ürünleridir.

Kafiye şeması genellikle aaab/cccb/ dddb... şeklindedir.

Şiirlerde genellikle yarım uyak ve redif kullanılmıştır.

Şiirlerde aşk, kahramanlık, tabiat, ölüm gibi somut konular işlenmiştir.

Şiirler sığır adı verilen av törenlerinde, şölen adı verilen ziyafet ve kurban törenlerinde, yuğ adı verilen yas törenlerinde söylenmiştir.

Şiirler törenlerde şaman, ozan, oyun, kam ya da baksı adı verilen dinî liderler tarafından kopuz eşliğinde söylenmiştir.

İlk örnekleri Divanü Lügati't- Türk adlı eserde bulunur.

KOŞUK	SAGU	SAV
Nazım birimi → dördlük	Nazım birimi → dördlük	Atasözlerinin ilk hâlleridir.
Ölçü → hece ölçüsü (genellikle 7 ve 11'li)	Ölçü → hece ölçüsü (genellikle 7 ve 11'li)	Nasihat veren özlü sözlerdir.
Konusu → aşk, tabiat, kahramanlık	Konusu → ölüm sonrası duyulan acı ve ölen kişinin kahramanlıkları	Akılda kalıcı olması için ahenk unsurlarından yararlanılmıştır.
Kafiye şeması → aaab / cccb / dddb	Kafiye şeması → aaab / cccb / dddb	
Şiir ve şölen törenlerinde söylenir.	Yuğ törenlerinde söylenir.	
Kopuz eşliğinde söylenir.	Kopuz eşliğinde söylenir.	
Genellikle yarım uyak kullanılır.	Genellikle yarım uyak kullanılır.	
Halk şiirinde koşma adını alır.	Halk şiirindeki ağıta benzer.	
Divan şiirindeki gazel bu türe bezer.	Divan şiirindeki mersiyeye benzer.	

Etkinlik

Aşağıdaki tabloda İslamiyet öncesi Türk ürünleri yanlarında günümüz Türkçesiyle verilmiştir.

Aşağıdakilerin hangi İslamiyet öncesi Türk şiiri olduğunu verilen boşluğa yazınız.

<p>Türlüg çeçek yarıldı Barçın yadhım kerildi Uçmak yeri körüldi Tumlug yana kelgesüz</p> <p>1</p>	<p>Günümüz Türkçesiyle</p> <p>Türlü çiçekler açıldı İpek kumaştan yaygı serildi Cennetin yeri görüldü Kış artık gelmez</p>	<p>Erdi aşın taturgan Yavlak yağığ katargan Boynın tutup kadhırgan Bastı ölüm ağıtarı</p> <p>2</p>	<p>Günümüz Türkçesiyle</p> <p>Misafiri doyururdu Düşmeni kaçırırdı Oğrak'ı püstürtürdü Ölüm bastı onu yere çaldı</p>
<p>Eren alpi okuştılar Kıngır közün bakıştılar Kamug tolmun tokuştılar Kılıç kına küçün sığdı</p> <p>3</p>	<p>Günümüz Türkçesiyle</p> <p>Yiğitler haykırıştılar Yan gözle bakıştılar Bütün silahlarla vuruştular Kılıç kına güç sığdı</p>	<p>- Sub bermeske süt ber. - Ağılda oğlak toğsa arıkta otı öner. - Kışı alası içtin - Yılkı alası taşdın</p> <p>4</p>	<p>Günümüz Türkçesiyle</p> <p>- Su vermeyene süt ver. - Ağılda oğlak doğsa ırmakta otu biter. - İnsan alası içinde, hayvan alası dışında.</p>

Etkinlik

I. Etil suvu aka turur
Kaya tübi kaka turur
Balık telim baka turur
Kölün takı küşerür

II. Avcı nice al bilse adıg anca
yol bilir.

III. Yağı otın öçürgen
Toydın anı köçürgen
İşler üzüp keçürgen
Teğdi okı öldürü

Aşağıdakilerden hangisinin yukarıda verilen türlerin ortak özelliği olduğunu bulunuz.

1. Nazım biçimi	☐	5. Dil ve üslup özellikleri	☐
2. Ait olduğu edebiyat dönemi	☐	6. Hece ölçüsü kullanımı	☐
3. Nazım birimi	☐	7. Uyak ve redif kullanımı	☐
4. İçerik	☐		

Çukurova bayramlığın giyerken
Çıplaklığın üzerinden soyarken
Şubat ayı kış yelini kovarken
Cennet dense yakışır sana dağlar

Yanda verilen dörtlüğe nazım birimi, ölçü ve içerik olarak benzeyen İslamiyet öncesi Türk edebiyatı türünü verilen boşluğa yazınız.

.....

Aşağıdaki boşlukları doldurunuz.

1. adı verilen cenaze törenlerinde söylenen, halk edebiyatındaki ve divan edebiyatındaki ile konu bakımından benzerlik göstermektedir.
2.	--- ve --- adı verilen törenlerde söylenen, halk edebiyatında adını alır, klasik Türk edebiyatında içerik olarak bu nazım biçimlerine benzeyen şiirlere gazel adı verilir.
3.	Araplara Türkçe öğretmek için kaleme alınan adlı sözlükte sav, sagu, koşuk, destan gibi İslamiyet öncesi Türk edebiyatı ürünlerinden örnekler bulunur.
4.	İslamiyet öncesi Türk şiirleri,, adı da verilen şamanlar tarafından söylenir.
5.	İslamiyet önceki Türk edebiyatı ürünlerinden olup günümüz atasözlerinin karşılığı olan --- nasihat veren özlü sözlerdir.

Etkinlik

Aşağıda verilen cümlelerde bilgi yanışı yoksa cümlenin başındaki kutucuğa "✓" var ise "x" işareti koyunuz.

1.	İslamiyet öncesi Türk şiirleri şaman ozan ya da âşık adı verilen kişiler tarafından söylenir.	☐
2.	İslamiyet öncesi Türk şiirleri yazının kullanımından önceki dönem ürünleridir.	☐
3.	Koşuk ve savlarn dili oldukça sade iken saguların dili diğerlerine göre biraz daha ağırdır.	☐
4.	Ölen kimse için düzenlenen yuğ töreninde söylenen sagular lirik şiirlerdir.	☐
5.	Sagu ve koşuk şiirleri biçimsel olarak farklı olsa da konu olarak benzerdir.	☐
6.	İslamiyet etkisiyle gelişen Türk şiirlerine konu olarak benzeyen İslamiyet önceki Türk şiirleri vardır.	☐
7.	İslamiyet öncesi Türk edebiyatı ürünlerinde genellikle tam ve zengin uyak kullanılmıştır.	☐
8.	Sagu, koşuk ve destanın son dörtlüğünde şairin adı geçer.	☐
9.	İslamiyet öncesi Türk şiirleri Türklerin müzik ve tabiatla iç içe yaşadığı bir dönemin ürünleridir.	☐
10.	Dönemin edebî ürünleri şamanlar tarafından cönk adı verilen defterlere kaydedilmiştir.	☐

1. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde İslamiyet öncesi Türk şiiri hakkında bir bilgi yanlışı vardır?

- A) Eski Türklerde sevilen, sayılan bir kişinin ölümünden sonra düzenlenen cenaze törenine yuğ adı verilmiştir.
- B) İslamiyet öncesindeki Türklerde şairlere baksı, kam, ozan gibi adlar verilmiştir.
- C) Yedili, sekizli, on ikili ölçülere sıklıkla rastlanılan İslamiyet öncesi Türk şiirinin nazım birimi beyittir.
- D) İslamiyet öncesi Türk şiirleri, Türklerin o çağdaki dünya görüşlerini ve yaşantılarını dile getirmiştir.
- E) İslamiyet öncesi Türk şiirlerinde tabiat, aşk, kahramanlık, binicilik, ölüm en çok işlenen konulardır.

2. Aşağıdakilerden hangisinde bir bilgi yanlışı vardır?

- A) İslamiyet öncesi Türk şiirleri yazının olmadığı dönem ürünleri olduğu için sözlüdür.
- B) İslamiyet öncesi Türk edebiyatı dinî törenlerden beslenerek ortaya çıkmıştır.
- C) Edebiyat türleri içinde ilk doğan tür olan şiir, sözlü edebiyatın anlatımında önemli bir rol oynar.
- D) Ölen kişinin yiğitliğini, yaptığı işleri ve ölümünden doğan acıyı dile getiren koşuk, bir tür ağıttır.
- E) Türkler İslamiyet öncesinde sığır adı verilen kutsal av törenlerinde kurban sunarlardı.

3. ---, İslamiyet öncesi Türk edebiyatında atasözünün karşılığıdır. Bir düşünceyi, bir deneyimi, bir öğüdü, en az sözcükle kısaca anlatan kalıplardır. Biçim olarak bir düz yazı tümcesi veya bir şiir dizesi gibi olabilir. İslamiyet öncesi Türk edebiyatına ait savların kimileri küçük ses değişiklikleriyle Türkçede bugün de yaşamaktadır.

Bu parçada boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) Koşma
C) Darbimesel
B) Sagu
D) Sav
E) Destan

4. İslamiyet öncesi dönemlerde sevilen, sayılan bir kişinin vefatının üzerine düzenlenen ---- törenlerinde söylenen şiirlere ---- adı verilir. Destan özelliği de gösteren bu şiirlerde geniş doğa tasvirlerine de rastlanır.

Bu parçada boş bırakılan yerlere sırasıyla aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) Şölen - koşuk
B) Yuğ - ağıt
C) Yuğ - koşuk
D) Sığır - sagu
E) Yuğ - sagu

5. Sığır adı verilen ziyafet - kurban törenlerinde ve yengi ile

I
biten savaşlar sonunda, tüm boyların erkekleri bir araya gelerek eğlenir; bu eğlencelerde söylenen çoklukla aşk, doğa ve yiğitlik konularını işleyen şiirlere "koşuk" adı
II III
verilir. Genellikle kendi başına bütünlüğü olan dört dizeli bentlerden oluşan koşuklar manilere ve koşmalara kaynaklık etmiştir.
IV V

Bu parçada numaralanmış sözlerden hangisinde bilgi yanlışı vardır?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

6. Benim yârim gelişinden bellidir

Ak elleri deste deste güllüdür
İbrişim kuşaklı ince bellidir
İnce bellerimi sar dedi bana.

İslamiyet sonrası Türk halk şiirinden alınmış yukarıdaki dörtlük aşağıdaki İslamiyet öncesi Türk şiirlerinden hangisi ile benzerlik göstermektedir?

- A) Sav B) Sagu C) Koşuk
D) Destan E) Kargış

7. Kaklar kamuğ kölerdi

Taglar başı ilderdi

Ajun tını yıldırdı

Tütü çeçek çerkeşür

Yukarıdaki dörtlük için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Ek hâlinde redif kullanılmıştır.
- B) Nazım biçimi koşmadır.
- C) 7'li hece ölçüsüyle söylenmiştir.
- D) Sözlü edebiyat ürünüdür.
- E) Kafiye şeması koşma tipidir.

8. Bardı közüm yarukı

Aldı özüm konukı

Kanda erinç kanıkı

Emdi udın udgarur

(Gözümün ferî söndü/ Onunla birlikte ruhum da gitti/
Şimdi o kim bilir nerelerdedir/Şimdi acı uykudan uyanır.)

Aşağıdaki dörtlüklerden hangisi konu olarak yukarıdaki şiir türüne benzemektedir?

- A) İl ârifdir, yoklar senin bendini
Dağıtırlar tuzağını, fendini
Alçaklarda otur, gözet kendini
Katı yükseklere uçucu olma
- B) Bahçeye gel bahçeye
Kuru fındık bulursun
Alacaksın al beni
Sonra pişman olursun
- C) Kadir Mevlâ'm, seni öğmüş yaratmış
Serdar etmiş güzellerin üstüne
Siyah zülfün tel tel etmiş uzatmış
Salıvermiş ak gerdanının üstüne
- D) Benden selâm eylen kavli yalana
İnanmam, ağalar, yüzü gülene
Kefen kısmet olmaz güzel sevene
Beni dostum yağlığına saralar
- E) Abdullah hepsinin hası
Bir zamanlar çekerler yası
On günden beri ağlıyor
Kalmamış anasının sesi

- 9. I. İslamiyet'ten önceki dönemlerde Türklerde bir düşünceyi, bir deneyimi, bir öğüdü kısaca anlatan sözlere sav adı verilmiştir.
- II. İslamiyet'ten önceki dönemlerde sevilen biri için düzenlenen cenaze törenlerinde ölen kişinin yiğitliğini, yaptığı işleri, ölümünden duyulan acıyı dile getiren sagular söylenmiştir.
- III. İslamiyet'ten önceki dönemlerde şöenlerde, toylarda, üstünlükle biten savaş sonlarında halkı heyecana getirmek için okunan şiirlere "koşuk" adı verilmiştir.
- IV. İslamiyet'ten önceki dönemlerde oluşturulan Türk destanlarıyla ilgili bilgiler Arap, Fars ve Çin kaynaklarından elde edilmektedir.
- V. Halk ağzından derlenen birbirinden güzel sav, sagu ve koşuklar ise XI. yüzyılda Kaşgarlı Mahmud tarafından yazılan Kutadgu Bilig adlı yapıtta görülmektedir.

Yukarıda numaralandırılmış cümlelerin hangisinde bir bilgi yanlışı vardır?

- A) I
- B) II
- C) III
- D) IV
- E) V

- 10. I. Biş erngek tüz ermes.
(Beş parmak düz (bir) olmaz.)
- II. Yılan kendü egrisin bilmes, tevi boynun egri tir.
(Yılan kendi eğrisini bilmez, "Deve boynun eğri" der.)
- III. Ot tese ağız köymez.
(Ateş demekle ağız yanmaz.)

Yukarıda günümüz Türkçesiyle verilen savlardan yola çıkarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Günümüzdeki atasözleriyle benzerlik gösterir.
- B) Öğüt veren, özlü cümlelerdir.
- C) Mecaz anlamlı ifadelerdir.
- D) Anonim olmayanları da vardır.
- E) Gözlem ve tecrübe sonucu söylenmiştir.

GEÇİŞ DÖNEMİ

XI - XII. yüzyıllar arasındaki dönemdir.

Geçiş Dönemi ürünleri **İslamiyet etkisiyle yazılmış ilk eserlerdir.**

Geçiş Dönemi ürünlerinde **İslamiyet öncesi kültür ile İslami kültür iç içedir.**

Dönemin eserleri **Karahanlı (Hakaniye) Türkçesi** ile yazılmıştır.

Dönemin eserlerinde **aruz** ölçüsü ve **hece** ölçüsü bir arada kullanılmıştır.

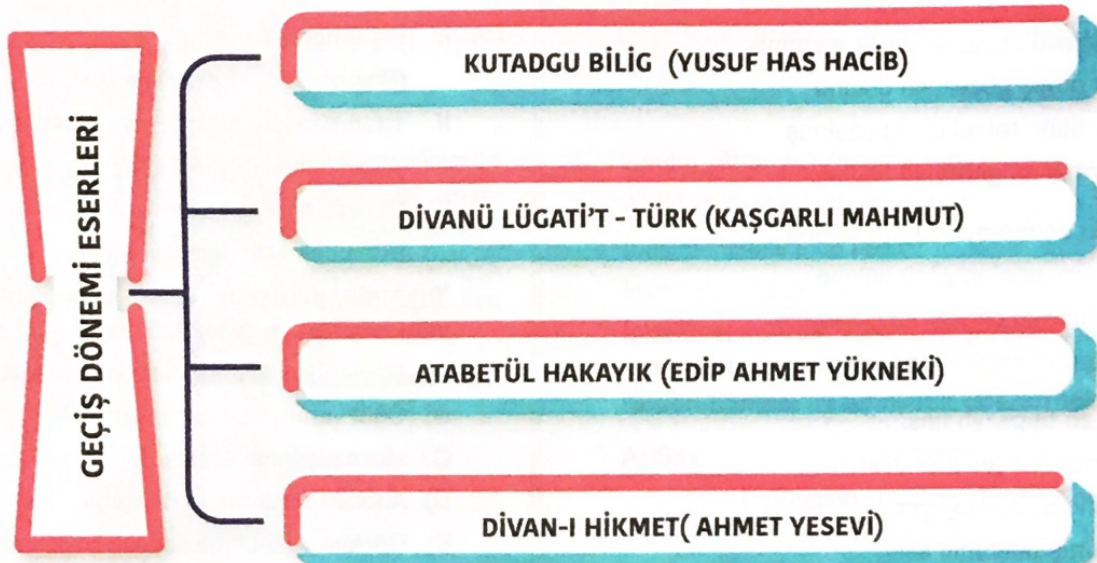
Dönemin eserlerinde **beyit** ve **dörtlük** nazım birimleri bir arada kullanılmıştır.

Dönemin eserlerinde **11'li hece ölçüsüne benzeyen aruz kalıpları** tercih edilmiştir.

Uygur alfabesinin yanı sıra **Arap** alfabesi de kullanılmıştır.

Dönemin eserlerinde **Arapça** ve **Farsça** sözcükler kullanılmaya başlamıştır.

Dönemin eserleri genel olarak **didaktiktir.**

KUTADGU BİLİĞ

- İslamiyet etkisiyle yazılan **ilk** eserdir.
- **XI. yüzyıl** eseridir.
- **Yusuf Has Hacib** tarafından kaleme alınmıştır.
- **Tabgaç Buğra Han'a** sunulmuştur.
- Eserin adı **mutluluk veren bilgi** anlamına gelir.
- Eserde iki dünyada da mutlu olma yolları anlatılmıştır.
- **Karahanlı (Hakaniye) Türkçesi** ile yazılmıştır.
- Aruzun "Fe'ülün Fe'ülün Fe'ülün Fe'ül" kalıbı (**Şehname kalıbı**) ile yazılmıştır.
- Eserde **6645 beyit, 173 dörtlük** vardır.
- Dörtlüklerin kafiye şeması "aaxa"dır.
- Türk edebiyatında **mesnevi** nazım biçiminin kullanıldığı **ilk** eserdir.
- Türk edebiyatında **kaside** nazım biçiminin kullanıldığı **ilk** eserdir.
- Türk edebiyatında **tevhit** nazım türünün kullanıldığı **ilk** eserdir.
- Türk edebiyatında **münacat** nazım türünün kullanıldığı **ilk** eserdir.
- Türk edebiyatında **naat** nazım türünün kullanıldığı **ilk** eserdir.
- Türk edebiyatının **ilk öğretici** eseridir.
- Türk edebiyatının **ilk siyasetnamesidir**.
- **Alegorik** bir eserdir.
- Eser dört kişinin diyaloglarından oluşur.
 - Kün Togdı → Hükümdar (Adaleti simgeler)
 - Ay Toldı → Vezir (Mutluluğu simgeler)
 - Ögdilmiş → Vezirin oğlu (Aklı simgeler)
 - Odgurmuş → Vezirin kardeşi (Akıbeti simgeler)

DİVANÜ LÜGATİ'T - TÜRK

- **XI. yüzyıl** eseridir.
- **Kaşgarlı Mahmud** tarafından kaleme alınmıştır.
- Abbasi halifesi **Ebu'l Kasım Abdullah'a** sunulmuştur.
- Türkçenin **ilk sözlüğüdür**.
- **Araplara Türkçe öğretme amacıyla** kaleme alınmıştır.
- **Arapça - Türkçe** sözlüktür.
- Eserde Türklerin yaşadığı bölgeleri gösteren **ilk harita** vardır.
- Eserde **sav, sagu, koşuk ve destan** örnekleri bulunması eseri sadece bir sözlük olmaktan çıkarır.
- Eser **folklor kitabı, ansiklopedi ve antoloji** özelliği de gösterir.

ATABETÜL HAKAYİK

- **XII. yüzyıl** eseridir.
- **Edip Ahmet Yükneki** tarafından kaleme alınmıştır.
- **Muhammed Dâd Sipehsalar'a** sunulmuştur.
- Bilginin önemine ve ahlaka vurgu yapan bir **nasihat-namedir**.
- Didaktik bir eserdir.
- Eserde **Kutadgu Bilig'deki aruz** kalıbı kullanılmıştır.
- Eser **40 beyit ve 101 dörtlükten** oluşmaktadır.
- Eserde **ayet ve hadislere** sık sık yer verilmiştir.
- **Karahanlı (Hakaniye) Türkçesi** ile yazılmıştır.
 - Dili Kutadgu Bilig'e göre daha ağırdır ancak edebî açıdan Kutadgu Bilig'den zayıftır.

DİVANI HİKMET

- **XII. yüzyıl** eseridir.
- **Ahmet Yesevi** tarafından yazılmıştır.
- Ahmet Yesevi **ilk Türk mutasavvıfıdır**.
- Ahmet Yesevi **dini tasavvufi halk edebiyatının kurucusu** kabul edilir.
- Ahmet Yesevi "**Mürşid-i Kamil**", "**Pir-i Tarikat**" ve "**Pir-i Türkistan**" olarak adlandırılır.
- **İlk dinî- tasavvufi** eserdir.
- Eserde **Allah aşkı, peygamber sevgisi** işlenmiştir.
- Dili **sadedir**.
- **Didaktik** bir eserdir.
- **Aruz ölçüsü ve hece ölçüsü** bir arada kullanılmıştır.
- **Karahanlı (Hakaniye) Türkçesi** ile yazılmıştır.
- Eserdeki dörtlükler **koşma nazım biçimindedir**.
- Eserdeki beyitler **gazel** biçimindedir.
- 6 ayrı hikmette 88 dörtlük hâlinde yaşname türünün örnekleri vardır.

Etkinlik

Aşağıda karışık olarak verilen yazar- eser, yüzyılları eşleştirip verilen boşluğa yazınız.

- I. Divanü Lügati't Türk
- II. Kutadgu Bilig
- III. Divan-ı Hikmet
- IV. Atabetü'l Hakâyık

- A. 11.yüzyıl
- B. 12.yüzyıl
- C. 12.yüzyıl
- D. 11.yüzyıl

- 1. Edip Ahmet Yükneki
- 2. Ahmet Yesevi
- 3. Yusuf Has Hacib
- 4. Kaşgarlı Mahmud

.....

.....

.....

.....

Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri doldurunuz.

1.	Yusuf Has Hacib tarafından yüzyılda yazılan Tabgaç Buğra Han'a sunulmuştur.
2.	Türk dilinin söz varlığını ve ağızlarını yansıtan, dil özelliklerinin yanı sıra Türk kültürünü yansıttığı için sosyal hayata dair birçok veri de içermektedir. Araplara Türkçeyi öğretmek amacıyla tarafından kaleme alınan eser, döneminin Türk lehçeleri arasındaki farklılıklarını şiirler, savlar ve deyimler vasıtasıyla yansıtmıştır.
3.	Ahlaklı olmanın yollarını belli başlıklar altında öğütleyen adlı eser, yüzyılda tarafından kaleme alınmıştır.
4.	--- adlı eserde adalet, mutluluk, akıl ve akıbet kavramlarıyla özdeşleşip sembolleştirilen kahramanlar vardır. Hükümdar olan Kün Togdı, vezir olan Ay Toldı, vezirin oğlu olan Ögdilmiş, vezirin kardeşi olan Odgurmuş temsil eder.
5.	--- adlı eserinde insanlara huzurlu yaşamın sırrını veren bu sırrın Allah'ın öğütlerinden geçtiğini vurgulamıştır. Ayrıca kötü sözün, savaşın, saygısız tavrın insanlara yarar sağlamadığını belirtmiştir.

5	4	3	2	1
---	---	---	---	---

Etkinlik

Aşağıda verilen cümlelerde bilgi yanlışsa cümlenin başındaki kutucuğa "✓" var ise "x" işareti koyunuz.

1.	Geçiş Dönemi eserlerinde hem İslamiyet öncesi dönemin hem de İslamiyet sonrası dönemin izleri vardır.	☐
2.	İslami Dönem Türk Edebiyatı eserleri içinde yer alan "Atabetü'l-Hakayık" Karahanlı Türkçesi ile yazılmıştır.	☐
3.	Kutadgu Bilig, Yusuf Has Hacib tarafından insana iki dünyada da mutlu olmasının yollarını göstermek amacıyla yazılmıştır.	☐
4.	Ahmed Yesevi'nin "hikmet" adlı şiirlerini bir araya getiren Divanı Hikmet, İslamiyet etkisiyle kaleme alınan ilk edebî eserdir.	☐
5.	Atebetü'l-Hakâyık, 12. yüzyılda yazıldığı düşünülen dinî ve ahlakî bir öğüt kitabıdır.	☐
6.	Siyasetname özelliği taşıyan Divan-ı Hikmet, İslamiyet öncesi Türk edebiyatı ürünlerinden derlemeler içerir.	☐

Aşağıda verilen şiirlerin Geçiş Dönemi eserlerinin hangisinden alındığını verilen boşluklara yazınız.

Bu kün men me devlet karagu sanı
Mana kim ilinse tutar-men anı
Yana sözledin sen yeme sözledim
seve baktın erse yüzüm kizledim

(Bugün ben bir devletim, ben bir topa benzerim
Kim bana yaklaşırsa, ben onu yakalarım.
Sen tekrar konuştun, ben de cevap verdim
Sevgi ile bakınca, yüzümü sakladım.)

1

.....

Ne kim kelse erke tilindin kelür
Tilin kim edgü kim isiz bolur
Eşit büt bu sözke kamug tanda ten
Turup tilke yüküp tazarru kılur

(insana ne gelirse dilinden gelir
Dili yüzünden kimi iyi kimi kötü olur
Dinle ve bu söze inan ki beden her sabah
Kalkıp eğilerek dile yalvarır.)

2

.....

Âkil irseng irenlerge hızmet kılğıl
Emr-i marûf kılğınlarga izzet kılğıl
Nehy-i münker kılğınlarga hörmət kılğıl
Ol sebebdin altmış üçde kirdim yirge

(Akıllı isen erenlere hizmet kıl sen
Emr-i maruf kılanlara izzet kıl sen
Nehy-i münker kılanlara hürmet kıl sen
O sebepten altmış üçte girdim yere.)

3

.....

Könglüm için örtedi
Yitmiş yaşığ kartadı
Kıçmış ödig irtedi
Tün tün kiçip irtelür

(Gönlümün içini yaktı
Yetmiş yaşında ihtiyarlattı
Gönül geçmiş günleri aradı
O günler gün geçtikçe aramakta)

4

.....

1. Türk dili ve edebiyatının olduğu kadar, Türk kültür tarihinin de en önemli eserlerindedir. Balasagunlu Yusuf Has Hacip tarafından 1069'da Kaşgar'da yazılmıştır. Karahanlı hükümdarı Tabgaç Buğra Han'a sunulan eser, İslamiyet etkisinde yazılan ilk eserdir. 6645 beyit ve 173 dörtlükten oluşur.

Bu parçada söz edilen eser aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Divanü Lügati't Türk
B) Dede Korkut Hikâyeleri
C) Kutadgu Bilig
D) Divan-ı Hikmet
E) Atabetü'l Hakâyık

2. Yaşım yetti altmış üçke bir künçe yok
Va-deriga haknı tapmaya könlüm sınık
Yer üstide sultan min dep boldum
ulug Şakir bolup yer astıga kirdim mena

Yukarıdaki dörtlük aşağıdaki eserlerin hangisinden alınmış olabilir?

- A) Kutadgu Bilig
B) Divanü Lügati't Türk
C) Muhakemetü'l Lügateyn
D) Atabetü'l Hakâyık
E) Divan-ı Hikmet

3. Eserde hoşgörü ve bilgi üzerinde durulmuştur. Ayrıca insanlara karşılı saygılı davranmak öğütlenmiştir. Toplumdaki insanların barış içinde, ulusal değerlere bağlı, Allah'ın öğütlediği gibi insanlara iyilik yaparak saygı ve sevgi içerisinde yaşamaları konusunda telkinlerde bulunmuştur.

Bu parçada söz edilen eserin yazarı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Edip Ahmet Yükneki
B) Ahmet Yesevi
C) Alp Er Tunga
D) Yusuf Has Hacip
E) Kaşgarlı Mahmud

4. (I) Kaşgarlı Mahmut tarafından kaleme alınan Kutadgu Bilig'in biri Uygur, diğer ikisi Arap harfleriyle yazılmış üç nüshası bulunmuştur. (II) Bu nüshalar, buldukları yerlerin adları ile Viyana, Mısır ve Fergana nüshaları olarak anılırlar. (III) Mevcut nüshaların en iyi olanı Fergana nüshasıdır. (IV) Uygur harfleri ile yazılı olan Viyana nüshası 1439'da Herat'ta kopya edilmiştir. (V) 1914'te bulunan ve yine Arap harfleri ile yazılmış olan Fergana nüshası ise mevcut nüshaların en eskisidir.

Bu parçada numaralanmış cümlelerin hangisinde bilgi yanlış vardır?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

5. Bu Kün Toğdı elig bu kılını bile yaradı anka kün ay teg yala
Ukuşluğ kim erse okıttı anı biliglig kim erse bedütti anı
(Hükümdar Kün Toğdı böylece bu tabiatı ile güneş ve ay gibi parlayarak dünyayı aydınlattı /Akıllı kim varsa onu yanına çağırıtı, bilgili kim varsa onu yükseltti.)

Yukarıda günümüz Türkçesiyle verilen beyit aşağıdaki eserlerin hangisinde alınmış olabilir?

- A) Divanü Lügati't Türk
B) Kutadgu Bilig
C) Divan-ı Hikmet
D) Muhakemetü'l Lügateyn
E) Atabetü'l Hakâyık

6. Kutadgu Bilig akıl, adalet, akıbet ve saadet kavramlarını temsil eden Kün Togdı, Ay Toldı, Ögdülmüş ve Odgurmuş isimli kişilerin diyaloglarıyla oluşturulmuştur. Hükümdar olan Kün Togdı — kavramını temsil eder, vezir olan Ay Toldı —, Ögdülmüş — ve Odgurmuş — kavramını temsil eder. Bu yönü esere alegorik olma özelliği kazandırmıştır.

Bu parçada boş bırakılan yerlere sırasıyla aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) Akıl - adalet - saadet - akıbet
B) Adalet - akıl - saadet - akıbet
C) Adalet - saadet - akıl - akıbet
D) Akıbet - saadet - akıl - adalet
E) Akıl - adalet - akıbet - saadet

7. Bir yaşında ervah manğa ülüş birdi
İki yaşda peygamberler kilip kördi
Üç yaşında Çil-ten kilip halım sordı
Ol sebebdin altmış üçde kirdim yirge
- Aşağıdakilerden hangisi yukarıda verilen dörtlüğün alındığı eserin bir özelliğidir?**
- A) Yusuf Has Hacıp tarafından XI. yüzyılda Karahanlı Türkçesiyle yazılmış didaktik bir eserdir.
B) XII. yüzyılda Edib Ahmed Yükeki tarafından yazılmış öğüt ve ahlak kitabıdır.
C) Oğuzların iç savaşlarını anlatan, destan geleneğinden halk hikâyesine geçişin eserlerindedir.
D) Kaşgarlı Mahmut tarafından Araplara Türkçe öğretmek amacıyla yazılmış ilk Türkçe sözlüktür.
E) İlk Türk mutasavvıf olan Ahmet Yesevi tarafından tasavvufu ve İslamiyet'i öğretmek amacıyla yazılmıştır.

8. I. İslamiyet öncesi dönemlerin kültürel öğeleri ile İslami öğelerin bir arada olması
II. Türk'ün millî ölçüsü olan hece ile aruz ölçüsünün aynı eserlerde kullanılması
III. İslamiyet'in ve tasavvufun Türkler arasında yayılması amacıyla kaleme alınmaları
IV. İslamiyet öncesi ürünlerinde kullanılan nazım biriminin yanı sıra beyit nazım biriminin de kullanılması
V. Tercih edilen aruz ölçüsünün 11'li hece ölçüsüyle benzerlik göstermesi

Yukarıda numaralanmış cümlelerden hangisi Kutadgu Bilig, Divanü Lügati't Türk, Atabetü'l Hakâyık ve Divan-ı Hikmet adlı eserlerin Geçiş Dönemi ürünleri olduğunu kanıtlamamaktadır?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

9. Kayda körseng köngli sınık merhem bolgı
Andağ mazlum yolda kalsa hemdem bolgı
Ruz-ı mahşer dergahığa mahrem bolgı
Mâ u menlik halayıkın kaçtım menâ
(Nerde görsen gönlü kırık, merhem ol/Öyle mazlum yolda kalsa, yoldaşı ol/Mahşer günü dergâhına yakın ol/Ben-benlik güden kişilerden kaçtım ben işte)
- Yukarıdaki dörtlükle ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?**

- A) Sözcük hâlinde redif kullanılmıştır.
B) Mesnevi nazım biçimi ile yazılmıştır.
C) 12'li hece ölçüsü kullanılmıştır.
D) Didaktik şiire örnektir.
E) Tam kafiye kullanılmıştır.

10. I. Yetti yaşda Arslan Bâbğa kıldım selâm
Hak Mustafâ emânetin kiling inâm
Uşal vaktde ming bir zikrin kıldım tamâm
Nefsim ölüp lâ-mekânğa aştım menâ

- II. Seve baktın erse közüm yümdüküm
Sana körkitür men negü erdüküm
Bu kün men me devlet karagu sanı
Mana kim ilinse tutar men anı

- III. Biligdin urur men sözümke ula
Biligligke ya dost özüngni ula
Bilig birle bulnur sa'adet yolu
Bilig bil sa'adet yolmı bula

Yukarıda numaralandırılmış dörtlükler sırasıyla aşağıdaki eserlerin hangisinden alınmış olabilir?

- A) Divan-ı Hikmet - Kutadgu Bilig - Atabetü'l Hakâyık
B) Atabetü'l Hakâyık - Divan-ı Hikmet - Kutadgu Bilig
C) Divan-ı Hikmet - Atabetü'l Hakâyık - Kutadgu Bilig
D) Atabetü'l Hakâyık - Kutadgu Bilig - Divan-ı Hikmet
E) Divan-ı Hikmet - Divan-ı Hikmet - Atabetü'l Hakâyık

Teşbih (Benzetme)

Anlamı kuvvetlendirmek için bir şeyi aralarında benzerlik bulunan daha güçlü başka bir şeye benzetme sanatıdır.

Rûzgâr gibi geldi geçti seneler

(Benzeyen: seneler, kendisine benzetilen: rûzgâr, benzetme edatı: gibi, benzetme yönü: gelip geçmesi)

Teşbihi Belîğ

Sadece benzeyen ve kendisine benzetilenle yapılan teşbih.

Ay yüzün neden gölgelenmiş ey yâr?

(Yüz aya benzetilmiş.)

İstiare (Eğretileme)

Benzetme amacı güdere bir sözün yerine başka bir söz kullanılmasıdır.

A) Açık İstiare: Sadece kendisine benzetilene kullanarak yapılan istiaredir.

Yumdukça gözünden döker mercanı.

(Gözyaşı mercana benzetilmiş ancak sadece mercan kullanılmış.)

B) Kapalı İstiare: Kendisine benzetilenin söylenmediği istiaredir.

Kimşesizlikti eline yüzüne bulaşan.

(Kimşesizlik lekeye benzetilmiş ancak leke söylenmemiş.)

Teşhis (Kişileştirme)

İnsan dışı varlık ya da kavramları insana benzetmektedir.

Her teşhis bir kapalı istiaredir.

Yağmur ağlar, meltem ağlar yarama
(Yağmur ve meltem insana benzetilmiştir.)

İntak (Konuşturma)

Kişileştirilen varlık ya da kavramın konuşturulması sanatıdır.

Her intak bir teşhistir.

Ben bir dağın ağacıyım
Ne tatlıyım ne acıyım

Mecazımürsel (Ad aktarması)

Benzetme amacı gütmeyen bir sözün yerine başka bir söz kullanılmasıdır. İçi verip dışı, parçayı verip bütünü, bütünü verip parçayı, mekânı verip insanları, nesneyi verip insanları kastetme... gibi anlam ilişkileriyle yapılır.

Karşı apartmanda yaşar bir ela gözlü yâr.

İstanbul sokağa dökülmüştü.

Kinaye

Bir sözün hem gerçek hem mecaz anlama gelecek şekilde kullanılması sanatıdır.

Alnı açık memurlar şimdi emekli

Güle hep mi diken gerekli

Tenasüp

Aralarında zıtlık dışında bir anlam ilgisi bulunan birbiriyle alakalı sözcükler kullanma sanatıdır.

Güneşi, yıldızı, bulutu, ayı

Yağmurdaki damla damla sevdayı

Yakınlara çekin şu maverayı

Tecahülürif

Şairin herhangi bir şeyi bildiği hâlde bilmezden gelmesidir.

Su insanı boğar, ateş yakarmış

Her doğan günün bir dert olduğunu

İnsan, bu yaşa gelince anlarmış

Tariz

Söylenen sözün tersini kastederek iğneleme, alay etme sanatıdır.

Sistemden şikâyet etmeyin sakın

Darılır düzenin düzenbazları

Tezat

Birbirine zıt olan kavramları bir arada kullanılma sanatıdır.

Aç ile tokları anlatın bugün

Az ile çokları anlatın bugün

Mübalâğa

Bir duygu, düşünce, olay ya da durumu gerçekte olduğundan farklı biçimde abartarak büyütme ya da küçültme sanatıdır.

Bir "of" çektim yıkıldı dağlar

Denizlerin suyu yokmuş meğer

İstifham

Soru sorarak anlatımı etkin ve canlı kılma sanatıdır.

Ya gözler altındaki mor halkalar,

Neden böyle düşman görürsünüz?

Rücu

Söylenenden vazgeçip söylenenden daha güçlüsünü ifade etme sanatıdır.

Bir tecrübedir bu, hiledir bu.

Yok, mahvıma bir vesiledir bu.

Tekrir

Anlamı kuvvetlendirmek için sözü tekrarlama sanatıdır.

Bütün boşluk: Zemin boş, asuman boş, kalbü vicdan boş

Leff ü Neşr

Birbiriyle ilgili ifadeleri alt alta ya da çapraz biçimde kullanma sanatıdır.

Bir söz söyleme yüzüme bakma sakın

Sesini duyan olur sana göz koyan olur

Hüsnütalil

Bir olay ya da durumu gerçekte olduğundan farklı bir sebebe bağlama sanatıdır.

Ey çoban bıçaktan keskin sesinle

Delinmiş, deşilmiş çaldığın kaval

Telmih

Meşhur bir kişi, olay ya da durumu hatırlatma sanatıdır.

Mecnun bana ses verir eski çağlar içinden

Kalbim çarpar gizlice Leylâ'mın sevincinden

Tevriye

Birden fazla anlamı olan sözcüğün yakın anlamını söyleyip uzak anlamını kastetmektir.

Ellere bakma saramam öylesi

Yası kalır yazıma sen böylesi

İrsalimesel

Sözü yoğunlaştırmak ve desteklemek için şiirde atasözü ya da hikmetli bir söz kullanma sanatıdır.

Tok olanlar bilemez çektiğini aç kalanın

Cinas

Sesteş sözcükleri farklı anlama gelecek şekilde kullanma sanatıdır.

Bülbül eder güle naz

Ağlayan çok gülen az

Nida

Anlamı etkin ve canlı kılmak için şiirde seslenme ünlemi kullanmaktır.

Ey iman sembolü, ey şanlı yiğit

Et büyük mücahit, ey büyük şehit

Aliterasyon

Şiirde ahenk sağlamak için ünsüz harfi tekrar etme sanatıdır.

Kara gökler kül rengi bulutlarla kapanık

Asonans

Şiirde ahenk sağlamak için ünlü harfi tekrar etme sanatıdır.

Yeriyip terliyip izi

Humarlanıp ala gözi

Akis

Bir mısrada sözcüklerin yerini değiştirerek mana yaratma sanatıdır.

Didem ruhunu gözler gözler ruhunu didem

HALK EDEBİYATI

İslamiyet öncesi Türk edebiyatının devamı niteliğindedir.

Edebî ürünler halkın somut yaşantısından izler taşır.

Doğaçlamaya (tuluat) dayanan sözlü bir edebiyat geleneği ile şekillenmiştir.

Şiirler bağlama eşliğinde söylenmiştir.

Şiirler dörtlük nazım birimi ile söylenir. (üçlük ve beyit de vardır)

Şiirler genellikle hece ölçüsünün 7, 8 ve 11'li kalıplarıyla söylenmiştir.

Âşık adı verilen şairler genellikle okuma yazma bilmeyen eğitimsiz kişilerdir.

Okuma yazma bilen kalem şairleri aruz ölçüsü ile de eser vermiştir.

Sade ve anlaşılır bir dille eser verilmiştir.

Şiirlerde genellikle yarım ve cinaslı kafiye kullanılmıştır.

Şairler genellikle usta - çırak ilişkisi ile yetişmiştir.

Şiirler cönk adı verilen defterlerde toplanmıştır.

Nazım, nesirden ön planda olsa da nesir ürünleri de verilmiştir.

ANONİM HALK EDEBİYATI NAZİM BİÇİMLERİ

Mâni

- Genellikle **tek dördlükten** oluşur.
- Genellikle **söyleyeni belli değildir** ancak söyleyeni belli olanları da vardır.
- Uyak şeması "aaxa"dır.
- İlk iki dize **doldurma** olarak adlandırılır.
- Asıl anlatılmak istenen **son iki dizededir**.
- Genellikle konusu **aşk** olsa da farklı konularla yazılanları da vardır.
- Konularına göre Ramazan mânileri, sevda mânileri, gurbet manileri gibi adlar alır.
- Halk edebiyatındaki mâninin etkisiyle divan edebiyatına kazandırılan nazım biçimi **tuyuğdur**.

- Biçimsel özelliklerine göre;
 - Düz mâni
 - Kesik (Cinaslı) mâni
 - Yedekli (Artık) mâni
 - Karşılıklı (Deyiş) mâni gibi adlar alır.

Çınar yaprak istemez } **doldurma dizeler**
 Kuyu kapak istemez }
 Kendisi kaçan kızlar } **asıl anlatılmak istenen**
 Davul dümbek istemez }

Düz Mâni

- Hece ölçüsü 7'li olan ve tek dördlükten oluşan mânilerdir.

İndim dereye durdum
 Çifte güvercin vurdum
 Ben yârimin yoluna
 Yedi yıl bekâr durdum

Kesik (Cinaslı) Mâni

- Cinaslı uyak kullanılan ve ilk mısrası kısa olan mânidir.

Kara gözler
 Gözlerim kara gözler
 Gemim deryada kaldı
 Gözlerim kara gözler

Yedekli (Artık) Mâni

- Düz mâniye dize eklenerek oluşturulan mânidir. (aaxaxa)

Ekin ektiler bitmiyor
 Boya vurdum tutmuyor
 Aramızda dağlar var
 Elim yâre yetmiyor
 Şekerli yemek yaptım
 Boğazımdan gitmiyor

Karşılıklı (Deyiş) Mâni

- İki kişinin karşılıklı söylediği mânilerdir.

Âşık: Nergis gibi gözüm kara
 Benlerim var sıra sıra
 Ölüm var hem ayrılık var
 Kavuşsun bu can yâr yâra

Maşuk: Çiğdem gibi benzin sarı
 Bal yapar beni gök arı
 Ölüm Allah'ın emri
 Ahrette bulur yâr yârı

Etkinlik

Aşağıda verilen mânî hakkındaki cümlelerde bilgi yanlışlığı yoksa cümlelerin başındaki kutucuğa "✓" var ise "x" işareti koyunuz.

1.	Anonim Türk halk edebiyatında yaygın olarak görülen bir nazım şeklidir.	☐
2.	Genellikle on birli hece ölçüsüyle söylenir.	☐
3.	Kendine özgü bir kafiye örgüsüne sahiptir.	☐
4.	Ahenk tam ya da zengin kafiye ile sağlanır.	☐
5.	Birbiriyle kafiyeli olan mısralarda anlam bütünlüğü vardır.	☐
6.	Klasik Türk edebiyatını etkileyen bir nazım biçimidir.	☐
7.	Âşıklar ve tekke şairlere ait olanları da vardır.	☐

Etkinlik

Sakınıp deryaya dalma
Başını kavgaya salma
Bir akçaya da verseler
Kimsenin ahını alma

Yukarıda verilen mânî ile ilgili aşağıdaki cümlelerde verilen boşlukları doldurunuz.

- — hece ölçüsü kullanılmıştır.
- --- şiire örnek olarak gösterilebilir.
- --- uyak kullanılmıştır.
- --- hâlinde redif kullanılmıştır.

Etkinlik

Yedekli mânî

Düz Mânî

Cinaslı Mânî

Deyiş Mânî

Aşağıdaki mânîleri yukarıda verilen mânî türleri ile eşleştiriniz.

1.	Almadan Kokun aldım almadan Bir de yüzün göreyim Tanrı canım almadan	2.	Ezme ile ezme ile Yâr bulunmaz gezme ile Kızlar kazsın mezarımı Altın saplı kazma ile.
3.	Kuzular meler gelir Başına neler gelir Yâri elerle gördüm Aklıma neler gelir Hicran oku sevdiğim Sinemi deler gelir	4.	Adilem sen naçarsın Lal' ü gevher saçarsın Ben bir şahin olsam Yavrum nere kaçarsın? Ağam derim naçarım Lal' ü gevher saçarım Sen bir şahin olunca Ben yerlere kaçarım

ANONİM HALK EDEBİYATI NAZIM BİÇİMLERİ

Türkü

- Belirli bir **ezgiyle** söylenen anonim halk şiirleridir.
- 7'li, 8'li ve 11'li hece ölçüsüyle söylenir.
- Söyleyeni belli olanları da vardır.
- Asıl sözlerinin bulunduğu bölüme **bent** adı verilir.
- Her bendin sonunda tekrar eden kısma **kavuştak** ya da **bağlama** adı verilir.
- Bent ve bağlama kısımlarındaki mısra sayısı ve kafiye düzeni farklılık gösterebilir.
- Genellikle bağlama ve bent kısımları kendi **içinde kafiyeleşir**.
- Konularına göre tasnif edilebildiği gibi ezgilerine göre **usullü** türküler ve **usulsüz** türküler olarak adlandırılır.
- Usullü türküler, kırık havalardır (oyun havaları) ve yörelerine göre kırık, dattiri, karşılama, horon, sümmani gibi adlar alır.
- Usulsüz türküler, uzun havalardır ve divan, bozlak, koşma, hoyrat, kayabaşı gibi adlar alır.

NOT

Ağıt ve ninni genelde türkü nazım biçiminin nazım türü olarak değerlendirilir.

- Ölen bir kimsenin ardından söylenen ağıt, âşık edebiyatından koşma nazım biçiminin türü olarak da ele alınır.

NOT

Şarkı, türkü nazım biçiminin etkisiyle Türklerin divan edebiyatına kazandırdığı nazım biçimidir.

Şirin nar dane dane
Gel güzel döne döne
Gül olup koklamadım
Felek ayırdı gene

Bent

Şirin nar dane dane
Gel güzel döne döne

Kavuştak (bağlama)

Anonim Halk Edebiyatı Nazım Türleri

Ninni

- Annelerin çocuklarını uyutmak veya sakinleştirmek için söyledikleri türdür.
- Annenin beklentileri, yaşantısı ve ruhsal durumundan izler taşır.
- Kaşgarlı Mahmut tarafından **balu balu** olarak adlandırılmıştır.
 - Türk edebiyatındaki yazılı **ilk** ninni örneği Şeyh Galib'in **Hüsnu Aşk** mesnevisinde yer almaktadır.

Ağıt

- Ölen insanlar, canlılar ya da mekânlar için söylenir.
- Ölüm kaynaklı üzüntü dile getirilir.
- İslamiyet öncesi Türk edebiyatındaki **sagu** ve divan edebiyatındaki **mersiye** türü ile içerik olarak benzerlik gösterir.
- Söyleyeni belli olanlar da vardır.

Etkinlik

Aşağıda verilen türkü hakkındaki cümlelerde bilgi yanlışsa cümlenin başındaki kutucuğa "✓" var ise "x" işareti koyunuz.

1.	Anonim halk edebiyatına divan edebiyatının etkisiyle girmiştir.	☐
2.	Söyleyeni belli olanları olduğu gibi kim tarafından söylendiği belli olmayanları da vardır.	☐
3.	Asıl sözlerin olduğu kısma, bağlama; her bendin sonunda tekrarlanan kısma kavuştak denir.	☐
4.	Sözlü gelenek ürünü olduğu için yöreden yöreye, çağdan çağa aktarılırken değişikliğe uğrayabilir.	☐
5.	Ezgilerine, konularına ve biçimsel özelliklerine göre sınıflandırılır.	☐
6.	Tüm örneklerinde son dördlüğünde şairin mahlası yer alır.	☐

Etkinlik

kavuştak

şarkı

bent

bağlama

hece

anonim

Aşağıdaki cümlelerde verilen boşluklara yukarıda verilenleri yerleştiriniz.

1. anonim halk edebiyatının nazım biçimi olan türkünün etkisiyle divan edebiyatına kazandırılan nazım biçimidir.
2.	Türkünün esas sözlerinin olduğu kısma denir.
3.	Türkünün nakarat kısmına ya da adı verilir.
4. ölçüsünün birçok kalıbı ile söylenebilir.
5. olmasına rağmen söyleyeni belli olanları da vardır.

1. Aşağıdakilerden hangisinde bir bilgi yanlışı vardır?
- A) Tuyuğ nazım biçimi anonim halk şiiri olan mâninin etkisiyle divan edebiyatına kazandırılan türdür.
- B) Türkünün alt başlığı olarak da değerlendirilebilen ninniler, annelerin çocuklarını sakinleştirmek veya uyutmak için söylediği manzumelerdir.
- C) Dört ya da beşten fazla dizeyle kurulan mânilere artık ya da yedekli mâni denmektedir.
- D) Mâni nazım şekli ile ortaya konan farklı anonim halk şiirleri vardır.
- E) Halk edebiyatı şiirlerinde ahenk genellikle tam ve zengin uyakla sağlanır.

2. Kaynağını geleneklerden, toplumdaki halk edebiyatından, İslamiyet öncesi sözlü edebiyatın uzantısıdır. Sözlü

I
gelenekte yaşayıp kuşaktan kuşağa aktarılan anonim ürünlerden oluşan anonim halk edebiyatı, âşıklık gele

II
neği ile şekillenen din dışı halk edebiyatı ve tekkeler

III
etrafında şekillenen dinî tasavvufi halk edebiyatı olarak

IV
üç ayrılır. Yine de dilinin sade ve anlaşılır olması, yarım uyak tercih edilmesi, dörtlük nazım birimi ve aruz ölçüsü

V
ile şiir söylenmesi gibi özellikleri benzerlik gösterir.

Bu parçada altı çizili kısımlardan hangisinde halk edebiyatı hakkında bir bilgi yanlışı vardır?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

3. Çeşitli nazım şekilleri ve ezgiler kullanılarak oluşturulan ----, genellikle anonimdir ancak bazılarının sonunda şiirin kime ait olduğunu belirten mahlasların yer alması söyleyeni belli olanların da varlığını ortaya koymaktadır. Konularına, ezgilerine ve biçimsel özelliklerine göre sınıflandırılan bu anonim şiir türü hece ölçüsünün hemen her kalıbıyla söylenebilmektedir.

Bu parçada boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) Mâniler B) Ninniler C) Türküler
D) Koşmalar E) Koçaklamalar

4. Türkü sınıflandırmaları içinde gösterilebilen fakat ---- bir tür olarak da ele alınabilen ----, başta insan olmak üzere ölen canlılar ve mekânlar için söylenmektedir. Türün İslamiyet öncesi Türk edebiyatındaki karşılığı ----, divan edebiyatındaki karşılığı ise ---- olarak adlandırılmaktadır.

Bu parçada boş bırakılan yerlere sırasıyla aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) Ağıt - sagu - mersiye
B) Türkü - gazel - şarkı
C) Mani - tuyuğ - rubai
D) Ağıt - koşuk - mersiye
E) Türkü - koşuk - şarkı

5. Aşağıdakilerden hangisinde mâni nazım biçimiyle ilgili bir bilgi yanlışı yapılmıştır?

- A) Anonim halk şiirinin en çok kullanılan nazım biçimidir.
B) Son iki dizesi kavuştak ya da bağlama olarak adlandırılır.
C) Genellikle hecenin 7'li ölçüsüyle yazılır.
D) Tek dörtlükten oluşur ve aaxa biçiminde kafiyeleşir.
E) Söylenedikleri bölgelerin kültürel, sosyal hatta kimi zaman siyasi yapısının izlerini taşır.

6. Ağlarım çağlar gibi
Derdim var dağlar gibi
Ciğerden yaralıyım
Gülerim sağlar gibi
Her gelen bir gül ister
Sahipsiz bağlar gibi

Bu mâni ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Artık mâni olarak adlandırılır.
B) İlk iki dize uyak oluşturmak amacıyla söylenmiştir.
C) Kafiye şeması aaxaxa biçimindedir.
D) Benzetme sanatı vardır.
E) Cinaslı uyak kullanılmıştır.

7. I. Yârim senden ayrılmış
II. İşim gücüm figan olmuş
III. Dağlar başı duman olmuş
IV. Sensiz hâlim yaman olmuş

Mâni nazım şeklinin biçim ve içerik özellikleri dikkate alınarak bir mâni oluşturulmak istense bu dizelerin sıralaması aşağıdakilerin hangisi olur?

- A) III - IV - I - II B) III - I - II - IV
C) I - IV - III - II D) I - III - II - IV
E) IV - II - I - III

8. Anonim halk şiirinin en yaygın nazım şeklidir. Genellikle yedi heceden oluşan dört dizelik bir türdür. Genellikle anlamın ağırlığı üçüncü ve dördüncü dizelerdedir. İlk iki dize şiirin dış dünyayla bağıdır. Üçüncü ve dördüncü dizede duygu ve düşünce ortaya konur.

Bu parçada söz edilen nazım biçimi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Türkü B) Ninni C) Ağıt
D) Mâni E) Koşuk

9. Kararsın
Bulut gökte kararsın
Ne büyüsun ne küçük
Tamam bana kararsın

Bu mâni ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Uyak düzeni aaxa biçimindedir.
B) Kesik mâni olarak adlandırılır.
C) Cinas söz sanatı vardır.
D) Asıl anlatılmak istenen ilk iki dizededir.
E) Anonim halk edebiyatı ürünüdür.

Çaresiz derde düştüm
Ölüyorum yaradan

Bu dizelerin başına aşağıdakilerden hangisi getirilirse cinaslı mâni oluşur?

- A) Düştüm
Yerden göğe düştüm
Sensiz ellere düştüm
B) Yeri göğü yarattın
Derdime derman kıl
İmdadıma çare kıl
C) Yaradan
Tabip bilir yaradan
Ancak bilir yaradan
D) Rüyası senli düştüm
Gündüz vakti düştüm
Yaradan kal sızıyor
E) Kan sızıyor
Yaradan kan sızıyor
Bir tek sensiz kalınca

11. Açıl koca kapım açıl
Ben içeri gireceğim
Al çeyizim sandıktadır
Ben anamı göreceğim
Kemal'im oy oy

Evlerinin önü yonca
Yonca kalkmış diz boyunca
Bu yoncayı kim biçecek
Kemal oğlan gelmeyince
Kemal'im oy oy

Yukarıdaki şiirin nazım biçimi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Mâni B) Ninni C) Ağıt
D) Koşma E) Türkü

12. Evlerinin önü hamam kapısı
Hamamdan geliyor yârim kokusu

Top kâküllü çiçeğim
Sel doldur ben içeyim
Bana yârdan geç derler
Ben nasıl vazgeçeyim

Evlerinin önü kireç kuyusu
Yüreğime vurdu derdin koyusu

Top kâküllü çiçeğim
Sel doldur ben içeyim
Bana yârdan geç derler
Ben nasıl vazgeçeyim

Yukarıda verilen türküden yola çıkarak türkü hakkında aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Bent bölümünün nazım birimi beyit olabilir.
B) Kavuştak bölümü ile bent bölümü aynı hece ölçüsüyle söylenir.
C) Bent ve kavuştak bölümleri kendi aralarında uyaklanır.
D) Farklı ayak türleri kullanılabilir.
E) Kavuştak bölümü mâni biçiminde olabilir.

Âşık Edebiyatı (Din Dışı Halk Edebiyatı)

- Şairlerine **âşık ya da ozan** adı verilir.
- Şiirler genellikle **saz** eşliğinde ve **doğaçlama** söylenir.
- Şiirler **cönk** adı verilen defterlerde toplanmıştır.
- Âşıklar genellikle **okuma yazma bilmeyen** kişiler olduğundan âşık edebiyatı sözlü geleneğe dayanır.
- **Kafiye kulak için** anlayışı benimsenmiştir.
- Âşıklar genellikle **usta - çırak ilişkisiyle** yetişirler.
- Rüyada **bade içme** yoluyla âşık olanlar da vardır, onlara **badeli âşık** denir.
- Ölçü olarak **hece**, nazım birimi olarak **dörtlük** kullanılır.
- Okuma yazma bilen âşıkların çoğu **aruz** ölçüsüyle de şiir yazmıştır.

NOT

Âşıkların belirli kurallar çerçevesinde, dinleyenler karşısında karşılıklı olarak doğaçlama şiir söylemesine **âşık atışması** denir. Atışmalar taşlama, muamma veya lebdeğmez ile yapılabilir.

Lebdeğmez: Âşıkların hünerlerini göstermek için dudaklarının arasına iğne koyarak yaptıkları bir atışma türüdür. Âşıklar lebdeğmezde diş ve dudak ünsüzlerini kullanmadan atışma yaptıklarından bu isimle anılır.

Muamma (Askı) Çözme: Bir âşığın şiir biçiminde bir bilmece hazırlayıp başka bir âşığın bilmeceyi çözmesi temeline dayanır.

Âşık Edebiyatı Nazım Biçimleri	Âşık Edebiyatı Nazım Türleri
1- Koşma	1- Güzelleme
2- Semai	2- Koçaklama
3- Varsağı	3- Taşlama
4- Destan	4- Ağıt

Âşık Edebiyatı Nazım Biçimleri

Koşma

- İslamiyet öncesi **koşuk türünün devamı** niteliğindedir.
- Halk edebiyatında **en yaygın** kullanılan biçimdir.
- Genellikle **11'li hece ölçüsüyle** söylenir.
- Durak düzeni **6+5 ya da 4+4+3**'tür.
- Nazım birimi **dörtlüktür**.
- Dörtlük sayısı **3-5** arındadır.
- Kafiye **şeması abab, cccb, dddb ya da abcb, cccb, ddd-b'dir**.
- Son dörtlükte şair **mahasını** söyler.
- Yapılarına göre ve konularına göre tasnif edilir.

■ Yapılarına Göre Koşmalar:

a. Düz Koşma

Yukarıda açıklanan koşma türüdür.

b. Musammat Koşma

İç uyak bulunan koşmalardır.

c. Zincirleme / Zincirbend Koşma

Her dörtlüğün son mısrasındaki kafiye sözcük ya da sözcük öbeğinin, kendinden sonraki dörtlüğün ilk mısrasının başında tekrarlanmasıyla oluşturulan koşmalardır. (Destanlarda sık kullanılır.)

d. Tecnis Koşma

Tüm uyakları cinaslı uyak olan koşma türüdür.

e. Ayıklı Koşma (Ziyadeli Koşma)

Koşmanın ilk dörtlüğünde ilk iki mısradan ve son iki mısradan sonra ve diğer dörtlüklerde ise dördüncü mısradan sonra beş heceli ziyade (artık) bir mısra eklenmesiyle oluşturulan koşmalardır.

f. Koşma - Şarkı

İlk dörtlükte ikinci dizesi ve dördüncü dizesi nakarat gibi tekrar eden koşmalardır, bu tekrar eden mısralar sonraki dörtlüklerin dördüncü mısrasında da tekrar edilir.

g. Dedim - Dedi Koşma

Dörtlükleri "dedim-dedi" sözcükleriyle başlayan koşmalardır. Karşılıklı konuşma şeklindedir.

■ Konularına göre koşmalar (Nazım Türleri)

- Güzelleme
- Koçaklama
- Taşlama
- Ağıt

Semai

- Koşma nazım biçiminden **8'li hece ölçüsü** ve **kendine özgü ezgisiyle** ayrılır.
- Genellikle **aşk, tabiat, özlem** konularında söylenir.

Varsağı

- **Güney Anadolu'da** yaşayan **Varsak Türkleri** tarafından söylenir.
- Genellikle **8'li hece ölçüsüyle** söylenir.
- Uyak şeması ve dörtlük sayısı **koşma ve semai ile aynıdır**.
- **Mertçe** bir söylemi vardır.
- İçinde **bre, hey, dehey, behey** gibi ünlemler vardır.

Destan

- En uzun halk şiiridir.
- Genellikle **11'li hece ölçüsüyle** söylenir.
- Uyak şeması diğer âşık edebiyatı nazım biçimleriyle aynıdır.
- Son dörtlükte mahlas vardır.
- Konularına göre tasnif edilir: Savaş Destanları, Deprem, Yangın, Salgın Hastalık Destanları, Eşkîya ve Ünlü Kişilerin Serüvenlerini Anlatan Destanlar, Mizahi Destanlar, Toplumsal Taşlama Yergi Destanları, Atasözü Destanları, Hayvan Destanları, Yaş Destanları

Etkinlik

Aşağıda verilen koşmaları yapılarına göre inceleyip yanda verilen koşma türleriyle eşleştiriniz.

I. Yesari bu kare düştü ne çare
Eyledi avare o kaşı kare
Âlem aşikare derdine çare
Sarıncı o yare merhemcesine

II. Ey benim can içre canım
Şuh nevcivânım olma bî-vefâ
Rahmeyle bana
Ben sana kurbanım gel kes gerdanım Dök
yerlere kanım tek ol âşina
Olma bî-vefâ

III. O ki yaratıldık turâb-ı Tur'dan
Perverdigâr Hak Subhânı biliriz
Turâbın aslını yarattın nurdan
Nurdan evvel bir mekânı biliriz

Mekânda var iken nice bin şehir
Anı ziynet kıldı ne murg-u meher
Günde yetmiş kere eyledi teher
Ana nisbet dü cihanı biliriz

IV. Dedim tatlı nedir dedi dilimdir
Dedim ince nedir dedi belimdir
Dedim gonca nedir dedi gülümdür
Dedim dersen var dedi olur mu?

V. Salınarak yürü ceylan kuzusu
Kaçma maral kaçma ben avcı değilim
Seni sevmek imiş başım yazısı
Kaçma maral kaçma ben avcı değilim

Kâtibî kulunum yazı yazarım
Altın kalem ile tarih yazarım
Kâkülün teline inci dizerim
Kaçma maral kaçma ben avcı değilim

VI. Ben âşıkım el göğüste yüz yerde
Gel efendim del sînemi yüz yerde
Yaralarım göz göz oldu yüz yerde
Demem yârim ne yaradır o yara

A. Musammat Koşma

B. Zincirleme / Zincirbend Koşma

C. Tecnis Koşma

D. Ayaklı Koşma (Ziyadeli Koşma)

E. Koşma - Şarkı

F. Dedim - Dedi Koşma

ÂŞİK EDEBİYATI NAZIM TÜRLERİ

Güzelleme

Güzelliklerin övüldüğü
şiir türüdür.

Aşk, özlem, gurbet gibi
 lirik konular işlenir.

Karacaoğlan en önemli
 ismidir.

Koçaklama

Savaş yiğitlik, kahramanlık
 anlatan şiir türüdür.

Coşkun bir söylemi
 vardır.

Köroğlu ve Dadaloğlu en
 önemli isimleridir.

Taşlama

Toplumun ya da
 bireyin olumsuz
 yönlerini yeren şiir
 türüdür.

**Seyrani, Bayburtlu
 Zihni ve Dertli** en
 önemli isimleridir.

Ağıt

Ölüm, afet, savaş gibi
 olumsuzluklardan
 kaynaklanan acıyı dile
 getiren şiir türüdür.

Nazım biçimi şiirin yapısal özellikleri, nazım türü şiirin konusuna göre belirlenir.

Etkinlik

Aşağıdaki dördlüklerin nazım türlerini dördlüğün altında verilen boşluğa yazınız.

Yiğitler çağrışır yaman gün olur
 Allah Allah derler yüksek ün olur
 Çarha çarha doğışicek hun olur
 Hasmın arar koçlar meydan içinde

1

.....

Ayvalık'tan çıktım yayan
 Dayan dizlerim dayan
 Emmim atlı ben yayan
 Uyan Hacibey'im uyan

2

.....

Abdest alsan aldın demez
 Namaz kılsan kıldın demez
 Kadı gibi haram yemez
 Şeytan bunun neresinde?

3

.....

Elif'i dersin de nazlıdır nazlı
 Esmeyi dersin de sırf ala gözlü
 Söyletme Şerfe'yi bülbül avazlı
 Söylüyor Zehra'nın dilleri güzel

4

.....

Etkinlik

Aşağıda verilen cümlelerde bilgi yanlış olanları bulup bilgi yanlışlarını düzeltiniz.

1. Halk edebiyatı İslamiyet öncesi Türk edebiyatının devamı niteliğindedir.
2. Halk şiirlerinde genellikle nazım birimi olarak beyit, ölçü olarak aruz kullanılmıştır.
3. Karacaoğlan güzelleme türündeki şiirleriyle tanınmıştır.
4. Toplumsal aksaklıkları yermek için yazılan şiir türüne koçaklama denir.
5. Semainin nazım birimi dördlük ölçüsü ise 11'li hece ölçüsüdür.
6. Semai ve varsağının birbirinden farkı ölçüsüdür.
7. Ağıt türünün söyleyeni belli olanları da vardır, anonim olanları da vardır.
8. Zengin uyak halk şiirinde en sık kullanılan uyak türüdür.

Aşağıda verilen dördlüklerin nazım biçimini, nazım türünü, hece ölçüsünü ve türün öne çıkan âşığı ya da âşıkla-
rını verilen boşluklara yazınız.

1.	Karac'oğlan eder derdim pek beter Bahçada bülbüller şakıyıp öter Anayı atayı dün aldın yeter Var git ölüm bir zaman da yine gel	Nazım biçimi: Nazım türü: Ölçüsü: Türün öne çıkan âşığı:
2.	Bizim yaylanın kuşuna Can dayanmaz ötüşüne Serin yaylalar başına Kuraydım otağı şimdi	Nazım biçimi: Nazım türü: Ölçüsü: Türün öne çıkan âşığı
3.	Yürün aslanlarım savaş edelim Buna kavga derler bey ne paşa ne Haykırıp haykırıp kelle keselim Seyreleyin eli ayağı şaşana	Nazım biçimi: Nazım türü: Ölçüsü: Türün öne çıkan âşığı
4.	Sorsalar cennetten kim kimi kovmuş O zaman dünyada kim var kim yağmış Bilmezsın peygamber ne zaman doğmuş Bir cahilden bilgi al da öğüt ver	Nazım biçimi: Nazım türü: Ölçüsü: Türün öne çıkan âşığı

ÂŞİK EDEBİYATI TEMSİLCİLERİ

XVI. Yüzyıl

Köroğlu

- **Koçaklama** türündeki şiirleriyle tanınmıştır.
- **Bolu Bey'i** ile mücadelesini anlatan Köroğlu Destanı'nın kahramanıdır.
- Tüm şiirlerini **hece ölçüsüyle söylemiş**, divan şiirinden etkilenmemiştir.

XVII. Yüzyıl

Karacaoğlan

- Âşık edebiyatının en lirik şairlerindendir.
- **Güzelleme** türündeki şiirleriyle tanınır.
- **Toroslar ve Güney Anadolu'da** yaşadığı, **Varsak** Türklerinden olduğu yaygın bir görüştür.
- Tasavvuf ve divan edebiyatı etkisi görülmez.
- **Aruz ölçüsünü hiç kullanmamış**, tüm şiirlerini sade bir dil kullanarak hece ölçüsüyle söylemiştir.
- **Karacaoğlan ve İsmikan Sultan** halk hikâyesinin kahramanıdır.

Ercişli Emrah

- XIX. yüzyıl âşıklarından olan Erzurumlu Emrah ile karıştırılmıştır.
- Divan edebiyatından ve tasavvuftan hiç etkilenmemiş, **aruz ölçüsünü hiç kullanmamıştır**.
- **Badeli** bir âşıktır.
- **Emrah ile Selvihan hikâyesinin** kahramanıdır.
- **Dedim - dedi** türündeki koşmalarıyla tanınmıştır.

Kayıkçı Kul Mustafa

- Yeniçeri şairlerindendir.
- Divan edebiyatından etkilenmemiş, **aruz ölçüsünü hiç kullanmamıştır**.
- IV. Murat'ın Bağdat kuşatmasında şehit düşen kumandan için söylediği **Genç Osman Destanı** ile ünlenmiştir.

Âşık Ömer

- Kendinden sonraki âşıklarca üstat kabul edilmiş, âşıkların piri sayılmıştır.
- Konyalı olduğu düşünülmektedir.
- Divan edebiyatı etkisiyle **aruz ölçüsünü de kullanmıştır**.
- Halk edebiyatının **en çok** şiiri olan âşığıdır.
- Kendinden önceki dönemde ve kendi döneminde yaşamış şairler hakkında değerlendirme yaptığı **Şairname** eseri çok ünlüdür.

Gevheri

- Kendi adıyla anılan bir **müzik makamı** vardır.
- Divan şiirinin etkisinde kaldığı için **aruz ölçüsünü de kullanmıştır**.
- Şiirlerinde Arapça ve Farsça kelimeler diğer âşıklara nazaran fazladır.
- Bazı kaynaklarca XVIII. yüzyıl âşığı olarak değerlendirilir.

Kuloğlu

- Divan edebiyatının etkisiyle **aruz ölçüsünü de kullanmıştır**.
- **IV. Murat'ın Bağdat Seferi'ne** katılmıştır.
- Evliya Çelebi'nin Seyahatname adlı eserinde ve Âşık Ömer'in Şairname adlı eserinde adı geçer.
- **IV. Murat'ın vefatı üzerine yazdığı şiiri ünlüdür**.

XVIII. Yüzyıl

Levni

- Minyatür ustası, hattat ve ressamdır.
- Divan edebiyatı etkisinde kalarak aruz ölçüsünü de kullanmıştır.
- **Atalar Sözü Destanı** adlı eseriyle ünlenmiştir.

XIX. Yüzyıl

Dadaloğlu

- Toroslarda yaşayan Türkmenlerin **Avşar** boyundandır.
- Şiirlerinde **göçebe** yaşamın izleri vardır.
- Divan edebiyatından etkilenmemiş, **aruz ölçüsünü hiç kullanmamıştır.**
- **Koçaklama ve güzelleme** türündeki şiirleriyle tanınır.
- "**Ferman padişahın dağlar bizimdir.**" dizesinin olduğu şiiri çok ünlüdür.

Dertli

- Önce **Lütfi** mahlasını kullanmış, yaşadığı sıkıntılar yüzünden mahlasını **Dertli** olarak değiştirmiştir.
- Divan edebiyatından etkilenmiş, **aruz ölçüsünü de kullanmıştır.**
- **Badeli âşıktır.**
- **Muamma** çözmede çok başarılıdır.
- **Taşlama** türündeki şiirleriyle tanınır.
- **Şeytan Bunun Neresinde** ismiyle de bilinen **Telli Saz** şiiri ve **Fes** şiiri ünlüdür.
- Aruz ölçüsüyle yazdığı şiirlerini "Divan" da toplamıştır.

Bayburtlu Zihni

- Mevlâna'ya **nazire**, Fuzuli ve Şeyh Galib'e **tahmis** yazacak kadar divan edebiyatından etkilenmiştir.
- **Aruz ölçüsünü de kullanmıştır.**
- Divan'ı vardır.
- **Sergüzeştname ve Kitab-ı Hikâye-i Gârbibe** adlı eserleri ünlüdür.

Erzurumlu Emrah

- **Nakşibendi** tarikatına bağlıdır.
- Şiirlerinde **tasavvufa** da yer vermiştir.
- Divan edebiyatının etkisiyle **aruz ölçüsünü** fazlaca kullanmıştır.
- Şiirlerinde **Arapça, Farsça kelimeler** kullanmıştır.
- Kendine ait bir kolu vardır.
- Aruz ölçüsüyle yazdığı şiirlerini Divan'ında toplamıştır.

Seyrâni

- Kayseri'nin Everek ilçesinde doğmuştur.
- Badeli âşıktır.
- Sosyal adaletsizlikleri dile getiren **taşlamalarıyla** tanınır.
- Divan edebiyatından etkilenerek **aruz ölçüsünü de kullanmıştır.**
- Şiirlerinde söz sanatlarını özellikle de **cinası** sık kullanır.

Etkinlik

Aşağıda verilen tablodaki boş bırakılan yerleri doldurunuz.

	Âşık	Yüzyıl	Öne çıkan nazım biçimi / türü
1.	Seyrâni	XIX. yüzyıl	---
2.	---	---	Destan
3.	---	XVII. yüzyıl	Güzelleme
4.	Köroğlu	---	---
5.	Dadaloğlu	---	---
6.	---	XVII. yüzyıl	Dedim - dedi koşma

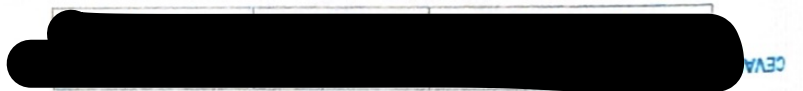
XVII. yüzyıl

XVIII. yüzyıl

XIX. yüzyıl

Aşağıda karışık olarak verilen yazar ve eserleri eşleştirip yukarıda verilen kırmızı, mavi ve yeşil kutulardan hangisine atılması gerektiğini belirleyiniz.

I. Telli Saz	A. Kayıççı Kul Mustafa
II. Şairname	B. Levni
III. Atalarsözü Destanı	C. Âşık Ömer
IV. Sergüzeştname	D. Âşık Dertli
V. Genç Osman Destanı	E. Kuloğlu
VI. Murat Mersiyesi	F. Bayburtlu Zihni

1. Aşağıdakilerden hangisinde âşık edebiyatı hakkında yanlış bir bilgi verilmiştir?

- A) Nazım biçimleri koşuk, semai, varsağı ve destandır.
- B) Adını saz şairlerine verilen addan almıştır.
- C) Eserler, kafiye kulak için anlayışıyla verilmiştir.
- D) Temsilcileri genellikle usta- çırak ilişkisiyle yetişmiştir.
- E) Yarım uyak en çok kullanılan uyak türüdür.

2. • Bir kimseyi veya bir varlığı yermek, kötölemek, hicvetmek için söylenen manzumedir.
• Konusu bakımından divan şiirinin gazel nazım biçimine benzeyen âşık edebiyatı nazım biçimidir.
• Bir kimsenin ölümü üzerinde duyulan acıyı anlatan şiirlerdir.
• Ölçüsü ve biçimsel özellikleri semai nazım biçimine benzeyen mertçe söylenmiş şiirlerdir.

Aşağıdakilerden hangisi yukarıda sözü edilen nazım biçimi ve türlerinden biriyle eşleştirilemez?

- A) Koşma
- B) Ağıt
- C) Koçaklama
- D) Varsağı
- E) Taşlama

3. Haydutlar acaba bilmem ne millet

Çektirir âleme fakr u mezellet

Âdeme bulaşır var iki illet

Bir tanesi humma bir uyuz gibi

Yukarıdaki dördlükle ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) 6+5 durak düzeni ile söylenmiştir.
- B) Nazım biçimi koşmadır.
- C) Nazım türü güzellemedir.
- D) Türün ustalarından biri Seyrani'dir.
- E) Teşbih sanatından yararlanılmıştır.

4. Belimizde kılıcımız kirmani

Taşı deler mızrağımın temreni

Hakkımızda devlet etmiş fermanı

Ferman padişahın dağlar bizimdir

Yukarıdaki dördlüğün biçim ve içerik özellikleri dikkate alındığında aşağıdaki âşıklardan hangisine ait olduğu söylenebilir?

- A) Köroğlu
- B) Karacaoğlan
- C) Kayıkçı Kul Mustafa
- D) Dadaloğlu
- E) Âşık Ömer

5. Sergüzeştname'si, Divan'ı ve Hikâye-i Garibe'si onun çok yönlü edebî şahsiyetini ortaya çıkaracak kuvvette eserlerdir. Şiirlerinde aruzu da heceyi de başarıyla kullanırsa da şöhretini heceyle söylediği şiirlere borçludur. Eserlerinde toplumsal ve sosyal problemlere sıklıkla yer verir. II. Mahmut Dönemi'ndeki kıyafet nizamnamesi ile önce askerlerin daha sonra da memurların zorunlu olarak fes giymeye başlaması üzerine iki gazel yazmıştır. Şiiri propaganda aracı olarak kullanan âşık, yaşadığı dönemin tarihî olaylarını da eserlerine aktarmıştır.

Yukarıda sözü edilen âşık aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Bayburtlu Zihni
- B) Kuloğlu
- C) Erzurumlu Emrah
- D) Dadaloğlu
- E) Gevheri

6. Hem halk edebiyatı hem de klasik Türk edebiyatı nazım şekilleriyle şiirler yazmış, aruz veznini de hece veznini de ustalıkla kullanmıştır. Klasik Türk edebiyatının en hacimli divanlarından birine sahiptir. 1455 manzumesi ile edebiyatımızın en çok şiir söyleyen şairlerinden biridir. Yazdığı 808 murabbası vardır. Bu açıdan değerlendirilince eski Türk edebiyatının en çok murabba yazan şairidir. Bu onun Divan'ının şiir sayısı açısından olduğu kadar nazım şekilleri açısından da zengin olduğunu gösterir. Şairname ise edebiyat tarihi açısından oldukça kıymetli bir eserdir.

Bu parçada söz edilen şair aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Âşık Dertli
- B) Köroğlu
- C) Âşık Ömer
- D) Karacaoğlan
- E) Ercişli Emrah

7. Türk edebiyatı asırlar içinde gelişirken kendi içinde çeşitli kollara da ayrılmıştır. Söz gelimi XIII-XIX. asırlar arasında var olan klasik Türk edebiyatı eğitilmiş şairlerin aruz ölçüsü ile yazdığı şiirlerden oluşurken halk edebiyatı şairleri eğitimsiz okuma yazma bilmeyen şairler tarafından hece ölçüsüyle doğaçlama söylenen şiirlerden oluşur. Buna rağmen bazı şairler ve yazarlar edebiyatın birden fazla kolunda varlık gösterdikleri için edebiyatta zaman zaman böyle bir sınıflandırma keskin hatlarla yapılamamaktadır.

Aşağıdakilerden hangisi bu parçada altı çizili kelime ile kastedilen yazar ya da şairlerden biri değildir?

- A) Erzurumlu Emrah
- B) Âşık Ömer
- C) Gevheri
- D) Levni
- E) Karacaoğlan

8. I. Köroğlu, Ayrıvaz'ı sever
Tütünü göklere aşar
Yazın yeşil kemha geyer
Kıpın ak-sadeli dağlar

II. Giltmez karşında durursun
Elimde külli varımsın
Ensemde kafadanımsın
İş düğücek başa dağlar

III. Iraktan özendim geldim
Çevre yanın meşe dağlar
Ayrıvaz'ım almaya geldim
Laleli, sümbüllü dağlar

Yukarıda numaralanmış dördlüklerle nazım biçimi semai olan bir şiir oluşturmak istenirse dördlüklerin doğru sıralaması aşağıdakilerden hangisi olur?

- A) III - II - I B) III - I - II C) II - I - III
D) I - II - III E) II - III - I

9. Aşık edebiyatının taşıma ustalarındandır. Kayseri'nin Develi ilçesinde doğmuştur. Doğumu ile alakalı farklı rivayetler bulunmasına karşın en ağırlık kazanan görüşe göre 1800 yılında dünyaya gelmiştir. İlk eğitimini babasının yanında almış, daha sonra Halasıye Medresesine gitmiştir fakat buradaki eğitimini yarıda bırakmıştır. Söylediği şiirlerde bu medresede aldığı eğitimin izleri görülür. Karakterinden taviz vermeyerek yolsuzluğa, haksızlığa savaş açmıştır. Onun eleştirilerinden sadrazamlar, padişahlar, din ve devlet adamları nasibini almıştır. O dönemin taklitçi yenileşme hareketlerine ve haksızlığa karşı çıkmış ve toplumun dile getiremediği durumları ustalıkla hicvetmiştir.

Bu parçada söz edilen aşık aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Karacaoğlu B) Bayburtlu Zihni
C) Aşık Ömer D) Seyrâni
E) Levni

10. Aşağıdakilerin hangisinde aşık, yüzyıl, eser ya da nazım biçimi eşleşmesinde yanlışlık yapılmıştır?

- A) XVI. yüzyıl - Köroğlu - koçaklama
B) XVII. yüzyıl - Karacaoğlu - güzelleme
C) XIX. yüzyıl - Kitab-ı Hikâye-i Gâribeye - Dertli
D) XIX. yüzyıl - Dadaloğlu - koçaklama
E) XIX. yüzyıl - Seyrani - taşıma

11. Aşağıdaki dördlüklerden hangisi varsağı nazım biçimi ile söylenmiştir?

A) Yörü bire yiğit yolundan kalma
Her yüze gülünü dost olur sanma
Ecelden korkup sen geri durma
Yığıdın alınına yazılan gelir

B) Kimisi pınar başında
Kimisi yolun dışında
Al giyen on beş yaşında
İle mavili mavili

C) Karşıdan gelen piyade
Bizim eller yerinde mi?
Etekleri çemen olmuş
Karlı dağlar yerinde mi?

D) Düşmanın üstüne eyledim akın
Dönüşüm yok zamanın yakın
Fakir fukarayı incitmen sakın
Mal yemez tamahkar zengine bakın

E) Aman bey Allahım aman
Ne aman bilir ne zaman
Üstümüzde çayır çemen
Bitmeden bir dem sürelim

12. I. Ahval-i perişanımı hiç de sorma efendim
Vallahi beyim boynuna, bu işte vebal var
Tek başıma olsam şaha gedaya kul olmam
Viran olası hanede evlad ü ryal var
Dur olmayı ister mi kişi öz vatanından
Ey Dertli-i biçare bu esrarda ne hal var

II. Dut ağacından teknesi
Ginşten bağlı perdesi
Behey insanın teres'i
Şeytan bunun neresinde?

Dertli gibi sarıksızdır
Ayağı da çarıksızdır
Boynuzu yok, kuyruksuzdur
Şeytan bunun neresinde?

Aşık Dertli'nin yukarıda numaralanmış şiirlerinden yola çıkarak aşık Dertli hakkında aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Farklı nazım birimleriyle şiirleri yazmıştır.
B) Tasavvufi şiirler de söylemiştir.
C) Farklı ölçüler kullanarak şiirler yazmıştır.
D) Şiirlerinin sonunda mahlasını kullanmıştır.
E) Belli bir eğitimden geçmiştir.

Dinî - Tasavvufî Halk Edebiyatı (Tekke Edebiyatı)

- İslamiyet'in temel kurallarına dayanarak nefsi öldürme, ahlakı güzelleştirme, Allah'a ulaşma amacı taşıyan **tasavvuf** etrafında şekillenmiştir.
- Şiirler **Allah aşkı, insan sevgisi, Hz. Muhammed ve Ehlibeyt sevgisi**, din ve tarikat yücelerine sevgi ve saygı, hoşgörü gibi dinî tasavvufî konularda söylenmiştir.
- **Tekkelerde** gelişmiştir.
- Şairleri genellikle tekkelerde, tarikatlarda yetişmiş **şeyh ve dervişlerdir**.
- **Ahmet Yesevî'nin Divan'ı Hikmet** adlı eseri ile Anadolu'da yaygınlaşmaya başlamıştır.
- Eserlerde **sade ve anlaşılır bir dil** kullanılmıştır ancak yer yer Arapça ve Farsça sözcükler de bulunur.
- Şiirlerde genellikle **hece ölçüsü** kullanılsa da aruz ölçüsü de kullanılmıştır.
- Nazım birimi genellikle **dörtlüktür** ancak beyit de kullanılmıştır.
- Şiirlerde şiirsel üslup değil **öğreticilik** önemslenmiştir.

Dinî - Tasavvufî Halk Edebiyatı Terimleri

Tekke (Dergâh): Tarikata bağlananların ibadet etikleri mekân.

Abdal: Kendini Allah yoluna adayan mutasavvıf.

Mürşit: Yol Gösteren, tarikat piri, şeyh.

Aşk: İlahi aşk (Genellikle beşeri aşktan ilahi aşka varılır.)

Mürid: Tarikat bağlanan, Allah'a ulaşmaya çalışan, öğrenci

Âşık: Kendini ilahi aşka adanmış kişi, derviş, mürit.

İnsan-ı kâmil: Nefsini yenerek olgunlaşmış kişi.

Ma'suk: Allah.

Fenafillâh: Tasavvufta ulaşılmak istenen noktadır. Allah aşkıyla her şeyden geçerek, her şeyi unutarak tüm varlığını Allah'la bir kılmak. Ölmeden önce ölmek.

Ene'l Hakk: Ben Allah'ım demek olsa da aslında kastedilen vahdetivücuda ermek, Yaradan'la bir olmaktır.

Vahdetivücut: Birlik, teklik; Yaradan ile yaratılanın bir oluşu. Kesretin zıttı.

Mey: Allah aşkı.

Kesret: Çokluk, bolluk.

Meyhane: Tekke.

Batın: İçteki, görünmeyen; zahirin zıttı.

Saki: Allah aşkını sunan, doğru yolu gösteren.

Masiya: Allah dışındaki her şey.

Çile: Nefsi yok etmek, ruhsal arınma sağlamak için çekilen sıkıntılar.

Dini - Tasavvufi Halk Edebiyatı Nazım Türleri

1. İlahi

- Allah'ın birliğini anlatan, öven ve Allah'a yalvarmak için yazılan şiirlerdir.
- Genellikle dörtlüklerden oluşur ancak beyitlerden oluşmaları vardır.
- Hem aruz hem de hece ölçüsüyle yazılabilir.
- Mevlevilik tarikatında **ayin**, Bektaşilikte **nefes**, Gülşenilikte **tapuğ**, Halvetilikte **durak**, Yesevilikte **hikmet**, diğer tarikatlarda **cumhur** ya da **ilahi** adını almıştır.
- En ünlü ilahi ustası **Yunus Emre**'dir.

2. Nefes

- Bektaşî tarikatının tasavvufî şiirleridir.
- Hz. Muhammed ve Hz. Ali övgülerine de yer verilir.
- Genellikle "vahdetivücut" anlayışı anlatılır.
- Alçakgönüllülük ve alaycı bir üslup öne çıkar.
- **Kaygusuz Abdal ve Pir Sultan Abdal** en ünlü isimleridir.

3. Nutuk

- Tarikata yeni girecek olan müritlere onların mürşitleri tarafından yazılan ve tarikat derecelerini ve tarikat adabını öğretmek için söylenen şiirlerdir.

4. Deme

- Alevilik tarikatının şiirleridir.
- Genellikle 8'li hece ölçüsüyle söylenir.
- Kendine özgü bir makamı vardır.

5. Devriye

- Evrenin ve insanın Tanrı'dan çıkıp yine Tanrı'ya gittiğini anlatan şiirlerdir.
- Devir kuramını anlatır.

6. Şathiye

- Görünüşte inançlardan ve Allah'tan alaycı bir dille söz eder ancak aslında altında **vahdetivücut** anlayışı yatar.
- Bektaşî şairlerinin sık kullandığı bir nazım türüdür.
- Allah ile senli benli bir dil kullanarak şakalaşır gibi yazılır.
- **Kaygusuz Abdal, Nesimi, Pir Sultan Abdal** gibi şairler türün önemli örneklerini vermiştir.

Etkinlik

Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri doldurunuz.

1. Dinî tasavvufî halk edebiyatının kurucusunun olduğu kabul edilir.
2. Dinî tasavvufî halk edebiyatının nazım birimi olmasına karşın nazım birimi olan eserler de vardır.
3. İlahî nazım türü Mevlevilikte, Gülşenilikte, Bektaşilikte, Halvetilikte, Yesevilikte adıyla anılır.
4. Kaygusuz Abdal ve Pir Sultan'ın öne çıktığı nazım türü, Yunus Emre'nin öne çıktığı nazım türü'dir.
5. Tarikata yeni girenlere tarikat kurallarının öğretilmesi için söylenen şiirlere denir.
6. Dinî tasavvufî halk edebiyatı şiirlerinde gerçek anlamı dışında kullanılan kimi sözcükler vardır: Kendini Allah aşkına adanmış kişi, mürit için, Allah anlamına gelen, Allah aşkı anlamına gelen, dergâh anlamına gelen, Allah aşkını sunan kişi anlamına gelen bu sözcüklerden bazılarıdır.

Aşağıda verilen dinî tasavvufî halk edebiyatı terimlerini yanlarında verilen anlamlarla eşleştiriniz.

I. İnsan-ı kâmil	A. Birlik, Yaradan ile yaratılanın bir oluşu
II. Fenafillâh	B. Ben Allah'ım, Allah benim içinde anlamına gelse de kastedilen vahdetivücuda ermek, Yaradan'la bir olmaktır.
III. Vahdetivücut	C. Nefsini yenerek olgunlaşmış kişi, olgun insan.
IV. Çile	D. Allah dışındaki her şey
V. Ene'l Hakk	E. Allah aşkıyla her şeyden geçerek tüm varlığını Allah'la bir kılmak, ölmeden önce ölmek.
VI. Masiva	F. Eziyet, sıkıntı; nefsi yok etmek, ruhsal arınma sağlamak için çekilen sıkıntılar.

Etkinlik

Aşağıda verilen dörtlüklerin biçim ve içerik özelliklerini inceleyip yandaki boşlukları doldurunuz.

1

O derya yüzünde gezdim bir zaman
Yoruldu kanadım dedim el'aman
Erişti câr'ıma bir ulu sultan
Şehinşah bakışlı ere düş oldum.

Nazım türü:

2

Yaratmışsın bağ-u cennet
Kulların etsinler sohbet
Cehennemi ne yarattın
Be akılı koca tanrı

Nazım türü:

3

Geceler uykudan uyan
Gizli sırlar olsun ayan
Mahrum olmaz Allah diyen
Yalvar kul Allah'a yalvar.

Nazım türü:

4

Cümle a'zâdan gelir zikr-i "ene'l-hak" narası
Cism içinde zâr u efgânımdır Allah hû diyen
Geceler tâ subh olunca inledir bu derd beni,
Derdimin içinde dermânımdır Allah hû diyen.

Nazım türü:

5

Ehl-i Beyt'e candan bağlı olanlar
Varını vermekte zevki bulanlar
Ali dolusundan gönlü dolanlar
Bülbül olur güle tecellî eder

Nazım türü:

1. Dinî tasavvufî halk edebiyatı şiirlerinin nazım biçimi koşmadır. Konularına göre farklı adlar alır. Allah'ın
I
birliğini ve kudretini anlatıp Allah'ı öven şiirlere ilahî,
II
Hz. Muhammed ve Hz. Ali'nin övüldüğü Bektaşî şiirlerine nefes, tarikata yeni girenlere tarikat kurallarını anlatan
III
şiirlere nutuk, Allah ile şakacı ve alaylı konuşsa da
IV
vahdetivücut felsefesi etrafında şekillenen şiirlere devriye denir.
V

Bu parçada altı çizili sözcüklerin hangisinde bir bilgi yanlış vardır?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

2. Aşağıdakilerden hangisinde dinî tasavvufî halk edebiyatı hakkında yanlış bir bilgi verilmiştir?

- A) Tasavvufu halka öğretmek amacı gütmüştür.
B) Hece ölçünün yanı sıra aruz ölçüsü de kullanılmıştır.
C) Eserler halkın anlayabileceği sade bir dille yazılmıştır.
D) Dergâhlarda yetişen şairleri âşık adıyla anılmıştır.
E) Dörtlük ve beyit nazım birimleri kullanılmıştır.

3. Gönül çıkmak ister Şah'ın köşküne

Can boyanmak ister Ali müşküne

Pirim Ali on ik'imam aşkına

Açılın kapılar Şaha gidelim

Yukarıdaki dörtlük için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) 6+5 durak düzeniyle oluşturulmuştur.
B) Nazım türü şathiyedir.
C) Hece ölçüsü için ünlü düşürülmüştür.
D) Koşma tipi kafiye ile oluşturulmuştur.
E) Dinî tasavvufî halk şiirine örnektir.

4. Allah'ı övmek ve Allah'a yalvarmak amacıyla söylenen tekke şiiridir. Kendine has bir ezgisi vardır. Genellikle hece ölçüsüyle söylene de aruz ölçüsüyle söylenenleri de vardır. Divan edebiyatında içerik olarak bu türe benzeyen şiirler de vardır.

Bu parçada söz edilen nazım türü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Nefes B) Nutuk C) İlahî
D) Deme E) Devriye

5. Yürü sen Hak için eyle bir 'amel
Âşık sevda ne güzel uyumuş
Aşk oldu evvel dünyaya temel
Hikmet-i Mevlâ ne güzel uyumuş
Yukarıdaki dörtlük için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Alındığı şiirin son dörtlüğüdür.
B) Uyak şeması çaprazdır.
C) 11'li hece ölçüsü kullanılmıştır.
D) Tenasüp sanatından yararlanılmıştır.
E) Nazım biçimi koşmadır.

6. Ezdi aşkın şerbetini hüş etti
Birisi doldurdu biri nüş etti
İkisi bir deryâ olup cüş etti
Lâ'l ü mercân inci dür'e düş oldum

Yukarıdaki dörtlüğün biçim ve içerik özellikleri dikkate alınarak aşağıdaki nazım türlerinden hangisine örnek olarak gösterilebileceği söylenebilir?

- A) Nutuk B) İlahî C) Şathiye
D) Nefes E) Devriye

7. Aşağıdakilerden hangisi farklı bir halk şiiri geleneği içerisinde söylenmiştir?

- A) Mü'min olanların çoktur cefâsı,
Ahirette olur zevk-u sefâsı,
On sekiz bin âlemin Mustafâ'sı,
Adı güzel, kendi güzel Muhammed
- B) Bu dervişlik yoluna
Sıdk ile gelen gelsin
Hak'tan özge ne ki var
Gönlünden silen gelsin
- C) Hikmet arar isen özüne bir bak
Arap'ta Acem'de Rum'da arama
Hakikat nurunun aslı hakikat
Aynada yansıyan nurda arama
- D) Horasan'dan Rum'a zuhur eyleyen
Pirim Hacı Bektaş Veli değil mi
Binip cansız duvarları yürüten
Pirim Hacı Bektaş Veli değil mi
- E) Bad-i seba sen Mevla'yı seversen
Eğlen hele bir dur seher yeli
Bir emanetim var sana vereyim
Götür nazlı yare ver seher yeli

8. Mevlevilik, Bektaşilik, Gülşenilik, Halvetilik gibi tarikatlarda farklı isimlerle anılan ilahi nazım türü ile yazılmış şiirler Allah'ın birliğini anlatan, öven ve Allah'a yalvarmak için yazılan şiirlerdir.

Aşağıdakilerden hangisi ilahi nazım türünün tarikatlara göre aldığı isimlerden biri değildir?

- A) Ayin B) Nefes C) Tapuğ
D) Devriye E) Durak

9. • Allah ile yaratılanın tek oluşu.
• Allah dışındaki her şey
• Tasavvufta ulaşılmak istenen Allah'la bir olma mertebesi
• Tarikata kapılıp Allah'a erişmeye çabalayan kişi

Yukarıda açıklaması yapılan tasavvufi terimler aşağıdakilerden hangisi ile eşleştirilemez?

- A) Mürid B) Fenafillâh
C) Çile D) Masiva
E) Vahdetivücut

10. I. Bakkal mısın teraziyi neylersin
İşin gücün yoktur gönül eğlersin
Kulun günahını tartıp neylersin
Geçiver suçundan bundan sana ne

- II. Ezdi aşkın şerbetini hoş etti
Birisi doldurdu biri nûş etti
İkisi bir deryâ olup cûş etti
Lâ'î ü mercân inci dūr'e düş oldum.

- III. Dördüncü esmâya nâil olasın
Enal' - Hak sırrına vâkıf bulasın
Dahi ölmezden sen evvel ölesin
Erişir cânına fazlı Hudâ'nın

- IV. Bilmişim dünya hâlini
Terk ettim kıyl ü kâlini
Baş açık ayak yalını
Çağırayım Mevlâm seni

Yukarıda numaralanmış dörtlüklerin nazım türü aşağıdakilerden biri ile eşleştirilemez?

- A) Şathiye B) Nefes C) Devriye
D) Nutuk E) İlahi

11. I. Aşkı galip geldi yüreğim harlar
Aşık olan ar-ı namusu neyley
Behey Yunus sana söyleme derler
Ya ben öleyim mi söylemeyince.

- II. Be hey kardaş hakk'ı bulam mı dersin,
Hakk'a yarar amel işlemeyince
Tarikat sırrına erem mi dersin,
Kamil mürşid sana söylemeyince.

- III. Değme kişi gönül evin düzemez
Hakk'ın takdirini kimse bozamaz.
Tarikat ummandır dalıp yüzemez,
Aşkın deryasını boylamayınca.

Yukarıda numaralanmış dörtlüklerle tekke şiiri oluşturmak istenirse dörtlüklerin doğru sıralaması aşağıdakilerden hangisi olur?

- A) III - II - I B) III - I - II C) II - I - III
D) I - II - III E) II - III - I

12. I. Küfür ile iman dahi, hicap imiş bu yolda,
Safalaştık küfürle, imanı yağmaya verdik.

Senlik benlik olacağız, iş ikilikte kalır,
Çıktık ikilik evinden, sen beni yağmaya verdik.

- II. Aşkın pazarında canlar satılır
Satarım canımı alan bulunmaz
Yunus öldü deyu selan verirler
Ölen beden imiş, âşıklar ölmez

Yukarıda verilen numaralanmış Yunus Emre şiirlerinden yola çıkarak Yunus Emre ile ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Farklı nazım biçimleriyle şiirler yazmıştır.
B) Hem aruz vezni hem de hece vezniyle şiirler yazmıştır.
C) Nazım birimleri farklı olan şiirleri vardır.
D) Nazım birimi dörtlük olan şiirleri âşıklık geleneğinin ürünüdür.
E) Nazım birimi beyit olan şiirlerinde de sade bir dil kullanmıştır.

DİNİ TASAVVUFİ HALK EDEBİYATI TEMSİLCİLERİ

XIII. Yüzyıl

Yunus Emre

- İlahi nazım türünün en önemli temsilcisidir.
- **Taptuk Emre**'nin dergâhında yetişmiştir.
- **Hece** ölçüsüyle söylediği şiirlerinin yanı sıra **aruz** ölçüsünü de kullanmıştır.
- Şiirleri **sehlümüteni** ifade tarzının en güzel örnekleri arasındadır.
- **Sehlümüteni**: Çok basit ve kolay söylenivermiş gibi görünen ancak söylemesi çok zor ve anlamı çok yoğun olan sözler söyleme sanatıdır.
- Mesnevi türünde kaleme alınmış **Risâletü'n-Nushiyye** adlı eseri, nasihatname niteliğindedir.
- **Divan**'ında tasavvufi eserlerini toplamıştır.

Hacı Bektaş Veli

- Hakkındaki bilgiler velayetnâmelere dayanmaktadır.
- Hayriyye tarikatına mensup olduğu düşünülmektedir.
- Anadolu'ya Horasan'dan geldiği sanılmaktadır.
- Hakkındaki bilgilerden yola çıkılarak Ahmet Yesevi'ye bağlı olduğu bilinmektedir.
- En önemli eseri **Makalat**'tır.
- Makalat'ta tasavvuftaki dört kapı (şeriat, tarikat, marifet ve hakikat) ve bu kapıların onar makamı anlatılır.

XIV. Yüzyıl

Kaygusuz Abdal

- Asıl adı Alaeddin Gaybi'dir.
- **Alevi - Bektaşî şiirinin kurucusudur.**
- Hem **hece** ölçüsü hem de **aruz** ölçüsünü kullanmıştır.
- **Nefes** türündeki şiirlerinde alaycı ve nüktedan bir söylemi vardır.
- **Şathiyye** türündeki şiirleriyle tanınmıştır.
- Abdal Musa'ya bağlandığı rivayet edilir.
- **Manzum Eserleri**: Divan, Gülistân, Mesnevî-i Baba Kaygusuz, Gevhername, Minbername
- **Mensur Eserleri**: Budalaname, Kitab-ı Miglâte, Vücûdname, Risâle-i Kaygusuz Abdal
- **Manzum Mensur Eserleri**: Sarayname, Dilgüşâ

XV. Yüzyıl

Hacı Bayram Veli

- **Bayramiye** tarikatının kurucusudur.
- Bilinen beş şiirinde hem **hece** ölçüsü hem de **aruz** ölçüsünü kullanmıştır.

Eşrefoğlu Rumi

- **Kadiriye** tarikatının **Eşrefiye** kolunu kurmuştur.
- **Pîr-i Sani** olarak da anılır.
- Hem **hece** ölçüsü hem de **aruz** ölçüsünü kullanmıştır.
- Şiirlerini topladığı Divan'ı ve **Müzekki'n-Nüfûs** adlı bir eseri vardır.

XVI. Yüzyıl

Aziz Mahmud Hüdai

- Celvetiye tarikatının kurucusudur.
- Hem **hece** ölçüsü hem de **aruz** ölçüsünü kullanmıştır.
- Divan-ı İlahiyat ve **Tarikâtname** adlı iki eseri vardır.

Pir Sultan Abdal

- Sivas'ın Yıldızeli ilçesine bağlı **Banaz** köyünde doğmuştur.
- Asıl adı Haydar'dır.
- **Alevi - Bektaşî şiirinin** en önemli temsilcilerindendir.
- **Nefes** türündeki şiirleriyle ünlenmiştir.
- Allah, Hz. Muhammed, Hz. Ali, Hz. Hasan, Hz. Hüseyin sevgisi, On İki İmam, ahiret gibi konular işlemiştir.
- **Toplumsal aksaklıkları** hicvettiği şiirleri de vardır.
- Divan edebiyatından etkilenmemiş **tüm şiirlerini hece ölçüsüyle** söylemiştir.
- Sivas Valisi Hızır Paşa tarafından idam ettirilmiştir.

XVII. Yüzyıl

Niyâzi Mısrî

- Halveti tarikatına mensuptur.
- Hem **hece** ölçüsü hem de **aruz** ölçüsünü kullanmıştır.
- Hece ölçüsüyle söylediği şiirlerinde **Yunus Emre** etkisi, aruz ölçüsüyle yazdığı eserlerinde **Nesimi** ve **Fuzuli** etkisi vardır.
- Türkçe ve Arapça mensur ve manzum on ciltten fazla eseri vardır.
- En meşhur eseri, **Divan-ı İlahiyyat**'tir.

Âşık Virânî

- Hem **hece** ölçüsü hem de **aruz** ölçüsünü kullanmıştır.
- **Hurufilik** tarikatının öğretilerini benimsemiştir.
- **Bektaşî Piri Balım Sultan'dan** el almıştır.
- **Yedi Ulu Ozan'dan** biridir.

XVIII. Yüzyıl

Erzurumlu İbrahim Hakkı

- Erzurum'un Hasankale ilçesinde doğmuştur.
- Niyazî-i Mısrî'den etkilenmiştir.
- Tasavvuf, felsefe, musiki, astronomi, fizik, tıp gibi konularda çalışmalar yapmıştır.
- En ünlü eseri **Marifetname'dir**.

Etkinlik

Aşağıda verilen dinî tasavvufî halk edebiyatı temsilcileri ve yanlarında verilen eserleri eşleştiriniz.

1.	Divan-ı İlahîyyat	A.	Hacı Bektaş Veli
2.	Gevhername	B.	Erzurumlu İbrahim Hakkı
3.	Risâletü'n-Nushiyye	C.	Eşrefoğlu Rumi
4.	Müzekkî'n-Nüfûs	D.	Kaygusuz Abdal
5.	Marifetname	E.	Niyâzi Mısrî
6.	Makalat	F.	Yunus Emre

Aşağıdaki tabloda verilen boşlukları doldurunuz.

Şairin Adın	Yüzyıl	Eserinin Adı
1.	XIV.yüzyıl	Dilgüşâ
Erzurumlu İbrahim Hakkı	2.	3.
4.	5.	Tarikâtname
Yunus Emre	6.	7.
8.	9.	Makalat
Eşrefoğlu Rumi	XV. yüzyıl	10.

1. Halk edebiyatının söz konusu geleneği Ahmet Yesevi'den, Yunus Emre'den başlayarak yüzyıllar boyu çeşitli tarikat çevrelerce gelişimini sürdürmüştür. Genellikle koşma nazım şekliyle yazılır. Aruz vezni ile de yazılanları vardır. Ayinlerde, saz eşliğinde, kendine özgü besteleriyle okunur. Konusu genel olarak vahdetivücut felsefesidir. Şairleri Tanrısal aşkın sevinci, bu yolda çekilen acılar, Allah'a ulaşma yolları, mürşide duyulan hayranlık, müridin azabı üzerine şiirler söylerler.

Aşağıdakilerden hangisi söz konusu edebiyat geleneği içinde eser vermemiştir?

- A) Karacaoğlan
B) Pir Sultan Abdal
C) Kaygusuz Abdal
D) Niyâzi Mısırî
E) Erzurumlu İbrahim Hakkı

2. XIII. asır sonlarında yetişmiş, coşkun bir derviş şairdir. Anadolu'nun en ücra köşelerine kadar ilâhileri nüfuz eden bu halk sanatkarı kolay kolay erişilemeyecek bir dehaya sahiptir. 1238 - 1320 yılları arasında yaşadığı tahmin edilen ve Anadolu'da Türkçe şiirin öncü olan bir mutasavvıftır. Vahdetivücut öğretisine ulaşana bir tasavvuf yorumunu benimsemiştir. Şeyhi Taptuk Emre'dir. Bir Divan'ı vardır. Risâletü'n Nushiyye adlı 573 beyitlik şiiri aklın ve insanın çeşitlerini anlatır.

Bu parçada söz edilen şair aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Hacı Bektaş Veli
B) Pir Sultan Abdal
C) Yunus Emre
D) Kaygusuz Abdal
E) Ahmet Yesevi

3. Yunus Emre ilahi nazım türünün Türk edebiyatındaki en büyük ustasıdır. Divan ve Risâletü'n-Nushiyye olmak üzere iki büyük eseri vardır. Koşma türünde kaleme alınan Risâletü'n-Nushiyye dinî - tasavvufî öğütler içeren bir nasihatnamedir. Aruz ölçüsüyle yazılan eser insanın nefsiyle mücadelesi üzerinde durulmuştur. Divan'da ise hem aruz hem de hece ölçüsüyle kaleme alınmış şiirleri vardır.

Bu parçada altı çizili sözcüklerin hangisinde bir bilgi yanlışı vardır?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

4. Aşağıdaki dörtlüklerin biçim ve içerik özellikleri dikkate alındığında hangisinin Pir Sultan Abdal'a ait olduğu söylenemez?

- A) Zahir batın on iki İmam adına
Aman Şah'im mürüvvet deyi geldim
Pirim nazar eyle şu ben düşküne
Aman Şah'im mürüvvet deyi geldim
- B) Sivas ellerinde zilim çalınır
Çanlı beller bölüm bölüm bölünür
Men yardan ayrıldım bağrım delinir
Kâtip arzu halim Şah'a böyle yaz
- C) Hızır Paşa bizi berdar etmeden
Açılın kapılar Şah'a gidelim
Siyaset günleri gelip yetmeden
Açılın kapılar Şah'a gidelim
- D) Ela gözlerini sevdiğim dilber
Güzeller cefadan niçin usanmaz
Ne cefadan kaçır ne de rahmeyler
Haktan haya edip kuldân utanmaz
- E) Erenler seni de ceme götürür
Kalmış işlerini anda bitirir
Gördüm Hak evinde mihman oturur
Mihmanın gözüyle görebilirsün

Alevî - Bektaşî şiirinin yedi büyük şairinden biridir. Asıl adı Haydar'dır. Kanuni Dönemi'nde yaşamıştır. Tüm manzumelerini hece vezniyle söylemiştir. Çok lirik bir dille tasavvufî aşkını ve derdini anlatırken Hz. Ali sevgisini ve ona bağlılığını ifade eder. nefes türündeki şiirleriyle ünlenmiştir. Siyasi arzuları ve Safevî Hanedanı için yaptığı çalışmalarından dolayı Sivas Valisi tarafından idam edilmiştir.

Bu parçada söz edilen şair aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Yunus Emre
- B) Pir Sultan Abdal
- C) Kaygusuz Abdal
- D) Niyâzi Mısrî
- E) Erzurumlu İbrahim Hakkı

7. Marifetnâme'nin mukaddimesinde âlemin yaratılışı, güneş, ay, yıldız, melek, cennet, cehennem ve kıyametin alametleri anlatılmaktadır. Fen bölümünün birinci kısmında tasavvuf, felsefe, astronomi, matematik; ikinci kısmında insanın yaratılışı, ruh ve beden gibi konular üzerinde durulmaktadır. Üçüncü kısmında Kur'an-ı Kerim ve peygamberlere bağlanmanın gerekliliği, zikir, tarikat ve adapları hakkında ayrıntılı bilgi verilmiştir. Son bölümde ise İslam ahlakının özellikleri, öğrenci-öğretmen, ana, baba - evlat, karı - koca, akraba, komşu münasebetleri üzerinde durulmuştur.

Bu parçada söz edilen eserin yazarı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Yunus Emre
- B) Âşık Viranî
- C) Pir Sultan Abdal
- D) Kaygusuz Abdal
- E) Erzurumlu İbrahim Hakkı

6. (I) Hacı Bektaş Veli XIII. yüzyılda Anadolu'ya Horasan'dan gelmiştir. (II) Hayatı hakkında bilinenler Vilâyetname'ye dayandırılır. (III) Lokman Prende adlı bir mutasavvıf tarafından yetiştirilmiştir. (IV) Ahmet Yesevî'ye bağlanmış onun vesilesiyle Anadolu'ya gelmiş, dergâhını kurmuştur. (V) Divan edebiyatından etkilenmemiş, şiirlerini sadece hece ölçüsüyle söylemiştir.

Bu parçada numaralanmış cümlelerin hangisinde bilgi yanlış vardır?

- A) I
- B) II
- C) III
- D) IV
- E) V

8. XV. yüzyılın en tanınmış mutasavvıf şairlerindedir. Hacı Bayram Veli'ye intisap etmiş ve onun damadı olmuştur. Şiirlerinde Yunus Emre ve Âşık Paşa'nın etkisi görülen şairin en ünlü eseri nefisleri arıtan, temizleyen anlamına gelen Müzekki'n - Nüfus'tur. Kaynağını Kur'an-ı Kerim ve Hadis-i Şeriflerden alan eserde ahlak konusuna ağırlık verilmiştir.

Bu parçada söz edilen şair aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Kaygusuz Abdal
- B) Erzurumlu İbrahim Hakkı
- C) Eşrefoğlu Rumi
- D) Yunus Emre
- E) Aziz Mahmud Hüdayî

9. XIV. yüzyılda özellikle Yunus Emre tarzını devam ettirmesiyle öne çıkan şair, çeşitli kaynaklara göre Alanya Beyi'nin oğludur. Asıl adı Gaybî olan şairin Abdal Musa'nın müridi olduğu ve mahlasını ondan aldığı rivayet edilmektedir. Tasavvufi vecd ve heyecan içinde sade Türkçe ile şiirler yazmıştır.

Aşağıdakilerden hangisi bu parçada söz edilen şairin eserlerinden biri değildir?

- A) Gevhernâme
- B) Şairnâme
- C) Vücutnâme
- D) Budalanânem
- E) Dil- gûşa

11. XIV. yüzyılın koşullarında tekkelerin tek sivil sosyal kurum olma özelliği devam etmiş, bir yandan yeni tarikatlar kurulmuş diğer yandan Anadolu dışında kurulan tarikatlar Anadolu Türkleri arasında yayılmıştır. Merkezden çevreye doğru genişleyen bu yeni yapılanma sürecinde fikrî hareketlerde epey yoğunlaşıldığı için tekke - tasavvuf kültür çevresi de yeni açılımlarla zenginleşmiştir.

Aşağıdakilerden hangisinin bu dönemde söz konusu gelenek içinde eser verdiği söylenebilir?

- A) Kaygusuz Abdal
- B) Aziz Mahmud Hüdayi
- C) Niyâzi Mısri
- D) Pir Sultan Abdal
- E) Âşık Viranî

10. I. İlahi nazım türünün en büyük ustası olan Yunus Emre'nin mesnevi nazım biçimiyle yazdığı eseridir.
II. Nefes türündeki şiirleriyle tanınan şair, tüm şiirlerinde hece ölçüsünü kullanmıştır.
III. Hurufilik tarikatının öğretilerini benimseyen şair hem hece ölçüsü hem aruz ölçüsünü kullanmıştır.
IV. Nefes ve şathiye türündeki şiirleriyle ünlü Kaygusuz Abdal'ın en ünlü eseridir.
V. Hacı Bektaş Veli'nin tasavvuftaki dört kapı kırk makamı anlattığı eseridir.

Yukarıda yapılan açıklamalara aşağıdakilerden biriyle eşleştirildiğinde hangisi dışta kalır?

- A) Pir Sultan Abdal
- B) Budalanâme
- C) Makâlat
- D) Kaygusuz Abdal
- E) Risâletü'n Nushiyye

12. I. Tenimden canım süzülür,
iki gözlerim süzülür
Dilim tetiği bozulur,
Allah sana yalvaralım
II. Ben yürürüm yane yane
Aşk boyadı beni kane
ne akilem ne divane
gel gör beni aşk neyledi

Yukarıda verilen Yunus Emre şiirlerinden yola çıkarak Yunus Emre hakkında aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Farklı nazım biçimleriyle şiirler yazmıştır.
- B) Aynı gelenek içinde şiirler yazmıştır
- C) Farklı nazım birimleriyle şiirler yazmıştır.
- D) Farklı ölçüler kullanarak şiirler yazmıştır.
- E) Farklı nazım türleriyle şiirler yazmıştır.

DİVAN EDEBİYATI

Divan Şiiri

Türk edebiyatının **Arap ve Fars edebiyatı** etkisiyle şekillendiği bir dönemdir.

XIII. yüzyılda başlamış, **XIX. yüzyılın** ortalarına kadar varlığını sürdürmüştür.

Klasik Türk edebiyatı, eski Türk edebiyatı, yüksek zümre edebiyatı, saray edebiyatı gibi adlarla da anılır.

Sanat için sanat anlayışıyla eser verilmiştir.

Kendine özgü bir sanat anlayışı ve **değişmez kuralları** vardır.

Şiirler **divan** adı verilen defterlerde toplanmıştır.

Genellikle **nazirecilik geleneği** etrafında şekillenmiştir.

Nazire: Bir şairin başka bir şair tarafından yazılan şiirinin biçimsel özelliklerini, redif, uyak varsa konusunu alarak tekrar yazmasıdır.

Tehzil: Alay etmek için yazılan nazire.

Eserlerden Arapça - Farsça sözcük ve tamlamalardan oluşan **Osmanlı Türkçesi** kullanılmıştır.

Ağır ve sanatlı bir dil kullanılmıştır.

Mazmun adı verilen kalıplaşmış ifadelere sık sık başvurulmuştur.

Şiirlerde **aruz ölçüsü** kullanılmıştır.

Nazım birimi genellikle **beyittir** ancak bentlerden oluşan şiirler de vardır.

Genellikle **tam ve zengin uyak** kullanılmıştır.

Şiirlerde konu bütünlüğü yok, **parça bütünlüğü** vardır.

Şiirlerde **başlık yoktur**, şiirler rediflerine ve nazım biçimlerine göre isimlendirilmiştir.

Şiirleri **kafiye göz için anlayışıyla** şiir kaleme alınmıştır.

Şairler genellikle toplumsal konulardan uzak durmuş; aşk, doğa, din, tasavvuf gibi **bireysel konular** işlenmiştir.

Genellikle ayet ve hadisler, peygamber ve evliya hikâyeleri ve mitolojiden beslenmiştir.

Şairler şiirlerin sonunda genellikle **mahlaslarını** kullanmışlardır.

Ne anlatıldığı değil nasıl anlatıldığı önemsenmiştir.

Divan Nesri

Nesir, nazma göre arka planda kalmıştır.

Genellikle tarih, coğrafya, din, siyaset ve gezi konulu eserlerdir.

Divan nesrine inşa, yazarlarına münşi, toplandığı eserlere münşeât adı verilir.

Noktalama işaretleri kullanılmamıştır.

Sade, süslü ve orta nesir olarak üçe ayrılır.

Süslü nesir

- Ağır bir dil kullanılmıştır.
- Secilere (düzyazıdaki uyak) yer verilmiştir.
- Uzun cümleler kullanılmıştır.
 - Sinan Paşa → Tazarrunâme
 - Veysi
 - Nergisi

Sade Nesir

- Süslü nesre göre daha sade bir dili vardır.
- Seci kullanımı sınırlıdır.
- Anlatılan konu söyleyişten ön plandadır.
- Cümleler kısa ve anlaşılırdır.
 - Mercimek Ahmet → Kâbusnâme

Orta Nesir

- Sade ve süslü nesir özelliği gösterir.
- Genellikle tarih, coğrafya ve gezi anlatır.
 - Evliya Çelebi → Seyahatnâme

Divan Edebiyatı Nesir Türleri

Tezkire: Şairlerin biyografilerini, edebî kişiliklerini ve örnek şiirlerini veren eserlerdir.

Seyahatname: Gezilen yerlerin anlatıldığı eserlerdir.

Sefaretname: Elçilerin görev yeri hakkındaki izlenimlerini anlatan eserlerdir.

Siyasetname: Devlet yönetiminin nasıl olması gerektiğini anlatan eserlerdir.

Fütüvvetname: Ahilik teşkilatının kurallarını anlatan eserlerdir.

Kısas-ı Enbiya: Peygamberler tarihini anlatan eserlerdir.

Menakıbname: Din büyüklerinin olağanüstülüklerini anlatan eserlerdir.

Pendname: Dinî ahlaki nasihat veren eserlerdir.

Gazavatname: Din uğruna yapılan savaşları anlatan eserlerdir.

Hilye: Hz. Muhammed ve dört halifenin anlatıldığı eserlerdir.

Siyer: Hz. Muhammed'in hayatını anlatan eserlerdir.

Habname: Herhangi olayı, düşünceyi rüyada görmüş gibi anlatan eserlerdir.

DİVAN EDEBİYATI AKIMLARI

Türkî-i Basit Akımı

XV - XVI. yy.da görülür. Sade Türkçe ile eser vermişlerdir. Rağbet görmemiştir. Temsilcileri : **Aydınlı Visali, Edirneli Nazmi, Tatavlalı Mahremi**

Mahallîleşme

Sade bir dil ve mahallî söz kalıpları kullanılmıştır. Şiir dili İstanbul Türkçesine yaklaşmıştır. Temsilcileri: **Nedim , Enderrunlu Vasıf**tır. (Şeyhülislam Yahya ve Bâkî'de de izleri vardır.)

Sebk-i Hindi

İran'da doğmuştur. Hint üslubu, Hint tarzı demektir. İmgeli, mecazlı, kapalı bir anlatımı vardır. Yeni mazmunlar kullanılmıştır. Temsilcileri: **Naili, Neşâti Şeyh Galib** (Nef'i'de izleri görülür.)

Hikemi (Hakimâne)

Bilgi verme amacı taşır. Öğreticidir. Nâbî ekolü olarak da bilinir. Temsilcisi: **Nâbî**

Divan Edebiyatı Nazım Biçimleri

Beyit	Dörtlük	Beşlik	Bent
Gazel	Rubai	Muhammes	Terkibibent
Kaside	Tuyuğ	Tahmis	Tercihibent
Mesnevi	Şarkı	Taştir	
Kıt'a	Murabba	Tardiye	
Müstezat			

Divan Edebiyatı Nazım Türleri

Münacat
Tevhit
Na't
Methiye
Fahriye
Hicviye
Mersiye

Lugaz: Cevabı insan dışı her şey olabilen bilmece.

Muamma: Cevabı insan olan bilmece.

BEYİTLERLE OLUŞTURULAN NAZIM BİÇİMLERİ

GAZEL

- Divan edebiyatının **en sık kullanılan** nazım şeklidir.
- **Arap edebiyatından** geçmiştir.
- Konusu genellikle **aşk, şaraptır**.
- Genellikle **5-15 beyitten** oluşur.
- Kafiye Şeması: **aa/ba/ca...**
- İlk beytine **matla**, son beytine **makta** denir.
- En güzel beytine **şah beyit (beytül gazel)** denir.
- Şairin mahlasının geçtiği beyte **mahlas beyti** ya da **tahallüs** adı verilir.
- Matladan sonraki beyte **hüsnü matla** denir.
- Maktadan önceki beyte **hüsnü makta** denir
- İç kafiyeyle oluşturulmuş gazellere **musammat gazel** denir.
- Konu bütünlüğü olan gazellere **yek ahenk** denir.
- Büyük beyitleri aynı şairanelik kudretine sahip gazellere **yek avaz** denir.

- Konularına göre farklı adlar alır:

- **Âşıkane Gazel:** Konusu aşk olan gazellerdir.
- **Sofiyane Gazel:** Konusu tasavvuf olan gazellerdir.
- **Rindane Gazel:** Yaşamdan zevk alma konusunu işleyen gazellerdir.
- **Hikemi (Hâkimane) Gazel:** Öğretici gazellerdir.
- **Şuhane Gazel:** Kadına duyulan aşkın çapkınca anlatıldığı gazellerdir.

Musarra beyit: Matla gibi kendi içinde uyaklı beyit

Âzâde mısra: Tek başına anlamlı olan mısra.

KASİDE

- Genellikle **övgü** yapmak için bazen de **yeri** yapmak için yazılan şiirlerdir.
- Biçimsel özellikleri genellikle gazel ile aynıdır.
- Kafiye şeması, **aa, ba, ca...**"dir.
- İlk beytine **matla**, son beytine **makta** denir.
- Genellikle **33-99** beyitten oluşur.
- En güzel beytine **şah beyit** ya da **beytül kasid** adı verilir.
- Şairin mahlasının geçtiği beyte **taç beyit** denir.
- Matladan sonraki beyte **hüsnü matla** denir.
- Maktadan önceki beyte **hüsnü makta** denir.
- İç kafiyeyle oluşturulmuş kasidelere **musammat kaside** denir.
- Rediflerine veya kasidenin ilk bölümünde işlenen konuya göre adlandırılır.
- Divan edebiyatında en önemli kaside şairi **Nefi**'dir.
- Beş bölümden oluşur:
 1. Nesib - Teşbib
 2. Girizgâh
 3. Methiye
 4. Tegazzül
 5. Fahriye
 6. Dua

- Konularına göre farklı isimler alır: (**Nazım türlerine ayrılır.**)

- **Tevhid:** Allah'ın birliğini ve kudretini anlatan, Allah'ı öven kasidelerdir. İlk örneği **Kutadgu Bilig** adlı eserdir.
- **Naat:** Hz. Muhammed'i, diğer peygamberler, veliler, dört halife ve din büyüklerini öven kasidelerdir. En ünlüsü Fuzulî'nin kaleme aldığı **Su Kasidesi**'dir.
- **Münacat:** Allah'a yalvarmak, ondan af dilemek için yazılan kasidelerdir.
- **Mersiye:** Din ve devlet büyüklerinin vefatı üzerinde yazılan kasidelerdir. İslamiyet öncesi Türk edebiyatındaki **sagu**, halk edebiyatındaki **ağıt** ile konu bakımından benzerlik gösterir.
- **Methiye:** Din ve devlet büyüklerini övmek için yazılan kasidelerdir. Şair methiye yazarak maaşa bağlanmayı talep eder.
- **Hicviye:** Bir kimseyi veya bir düşünceyi olumsuz olarak eleştirmek için yazılan kasidelerdir.
- Halk edebiyatındaki taşlama, Batı edebiyatındaki satirik şiir ile konu bakımından benzerlik gösterir.
- Türün en önemli ismi Nefi'dir.
 - **Bu nazım türleri farklı nazım biçimleriyle de yazılabilir ancak genellikle kaside tercih edilmiştir.**

Kasidenin Kısımları

1. **Nesib - Teşbib:** Şairin asıl konuya girmeden önce tasvir yaparak şairanelik kudretini gösterdiği bölümdür. Kasideler şairin bu kısımda bahar mevsimini betimliyorsa **bahariye**, kış mevsimini betimliyorsa **şitaiye**, bayram anlatıyorsa **ıydiye** ya da **bayramiye** gibi adlarla anılır. Bazı kasidelerde bu bölüm atlanır.
2. **Girizgâh:** Nesib ya da teşbib olarak adlandırılan bölümü kendinden sonra gelecek methiye bölümüne bağlayan geçiş bölümüdür.
3. **Methiye: Maksat, amaç bölümü** olarak da isimlendirilir. Kasidenin asıl ve sanatlı kısmıdır. Konularına göre kasideler bu kısma göre adlandırılır.
4. **Tegazzül:** Kasidenin içine yerleştirilmiş gazel kısmıdır. Her kasidede olmak zorunda değildir. Kasidenin başında ya da sonunda da olabilir.
5. **Fahriye:** Şairin kendi şairlik kudretini övdüğü bölümdür.
6. **Dua:** İyi dileklerde bulunulan kısımdır.

MESNEVİ

(II. ünite de işlenmişti. Burada kısa bir hatırlatma yapılacaktır.)

- Fars edebiyatından geçmiştir.
- Olay anlatan bir nazım biçimidir.
- Divan edebiyatının roman ve hikâye ihtiyacını karşılar.
- Her beyit kendi arasında kafiyelenir. (aa/bb/cc....)
- Beyit sayısında bir sınırlama yoktur.
- Beş mesneviden oluşan eser hamse denir.
 - **İlk mesnevi:** Kutadgu Bilig
 - Türk edebiyatının hamse sahibi ilk şairi **Ali Şir Nevai**'dir.
 - Anadolu sahasının hamse sahibi ilk şairi **Hamdullah Hamdi**'dir.

KIT'A

- Matlası ve maktası olmayan gazel gibidir. Felsefi ve tasavvufi düşünce, nükte, övgü, yergi gibi konulara işlenir.
- Matlası olmadığı için kafiye düzeni xa/xa... biçimindedir.
- Maktası olmadığı için mahlas bulunmaz.
- Genellikle 2 beyitten oluşur.
- 2 beyitten fazla olanlara kıt'a-i kebire denir.
- Beyitler arası anlam bütünlüğü vardır.

MÜSTEZAT

- Asıl mısradan sonra kısa bir mısra eklenmesiyle oluşur.
- Eklenen kısa mısralara ziyade adı verilir.
- Ziyadeler mısraları anlam bakımından tamamıdır.
- Ziyadeler çıkarıldığında anlamın bozulmaması gerekir.
- Kafiye düzeni genellikle Aa - Aa, Bb - Aa, Cc - Aa biçimindedir.
- Divan edebiyatından sonraki dönemlerde serbestleştirilerek de kullanılmıştır.

Etkinlik

Aşağıda verilen gazelin beyitlerini adlandırınız.

Hele îd oldu ol gül-gonce handân olduğun gördük
Demâg-ı telh-kâmın şekkeristan olduğun gördük

1.

O sîm endâmı aldık halka-î ağûşa bir kere
O elmâsın hele zîb-i nigîn-dân olduğun gördük

2.

Meh ü mihrin senin olsun felek biz îd-geherde
Hilâl ebrûların hurşîd-i tâbân olduğun gördük

O kâfir-beççe bir peymâne sahbâ sundu kim alıp
Derûn-i lâleden âteş fûrûzân olduğun gördük

Niyâz ü nâz ü nûş ü bahş ü ibrâm-ı kenâr ü bûs...
Bugün meclisde zevkin böyle tûfân olduğun gördük

Yalan olmaz o şûhun görmedik mey içtiğin ammâ
Bir iki kerrecik hem-bezm-i mestân olduğun gördük

Gülistân görmedik gül kokmadık ammâ ruhün meyden
Gül-ender-gül gülistân-der-gülistân olduğun gördük

3.

Bi-hamdillâh yine kilik-i Nedîmâ-yı sühân-sâzın
Gazel-perdâz-ı bezm-i sadr-ı zî-şân olduğun gördük

4.

Aşağıda karışık olarak verilen beyitlerden gazel oluşturulmak istenirse doğru sıralamanın ne olacağını tespit edip verilen boşluklara yazınız.

I. Yok bu şehir içre senin vafettiğin dilber Nedîm
Bir perî-sûret görünmüş bir hayâl olmuş sana

II. Haddeden geçmiş nezâket yâl ü bâl olmuş sana
Mey süzölmüş şîşeden ruhsar-ı âl olmuş sana

III. Bûy-i gül taktir olunmuş nâzın işlenmiş ucu
Biri olmuş hoy birisi dest-mâl olmuş sana

.....

Etkinlik

Aşağıdaki kutucuklara verilen gazel isimlendirmelerini karışık olarak verilen açıklamalarla eşleştiriniz.

I
Âşıkâne
gazel	II
Sufiyane
gazel	III
Rindâne
gazel
IV
Şûhâne
gazel	V
Hikemi
gazel	

İçki ile ilgili konular, yaşamaktan zevk alma gibi konuların işlendiği gazellerdir.

A

.....

Aşk ve aşktan çekilen acılar, sıkıntılar, zevklerin anlatıldığı gazellerdir.

B

.....

Kadına hissedilen aşkın anlatıldığı gazellerdir.

C

.....

Öğretici, hayat dersi veren gazellerdir.

D

.....

Tasavvufi konuları işleyen gazellerdir.

E

.....

Etkinlik

A

Musammat kaside

B

Müstezat

C

Matla beyti

D

Makta beyti

Aşağıdaki şiir parçaları ile yukarıda verilenlerle eşleştiriniz.

- I. Reh-i Mevlevîde Gâlib bu sıfatla kaldı hayrân
Kimi terk-i nâm u şâne kimi it'ibare düştü
- II. Ey şûh-ı kerempîşe dil-i zâr senindir
Yok minnetin asla
Ey kân-ı güher anda ne kim var senindir
Pinhân ü hüveydâ
- III. Seher bize gel ey cân hayâtı seherin sen
Gören görmeyene kim sıfâtı kamerin sen
- IV. Gül devri ayş eyyâmıdır zevk u safâ hengâmıdır.
Âşıkların bayramıdır bu mevsim-i ferhunde-dem

Etkinlik

Aşağıda verilen cümlelerde bilgi yanlışsa cümlenin başındaki kutucuğa "✓" var ise "x" işareti koyunuz.

1.	Nazım birimi beyit olan nazım biçimlerinin hepsinde kafiye düzeni aynıdır.	☐
2.	Gazel ve kaside biçimsel özellikleri bakımından benzerdir.	☐
3.	Bir gazelin maktasında genellikle şairin mahlası bulunur.	☐
4.	İslamiyet öncesi Türk edebiyatında sagu, halk edebiyatında ağıt olarak adlandırılan şiirler divan edebiyatındaki methiye türü ile konu bakımından benzerlik gösterir.	☐
5.	Kıt'alar genellikle iki beyitten oluşur, iki beyitten fazla olanlara kıt'a-i kebire denir.	☐
6.	Kasidede şairin kendini övdüğü bölüme mehdiye adı verilir.	☐
7.	Kasideler ilk bölümlerindeki betimlemelere göre adlandırıldığı gibi rediflerine göre da adlandırılabilir.	☐

Etkinlik

Aşağıda günümüz Türkçesiyle verilen beyitlerin nazım türlerini altlarındaki boşluğa yazınız.

Eceldür âdeme derbend-i teng ü târ-ı asîr
Zarûrîdür bu iki ugrar ana cûvân ile pîr.
(Ölüm insan için dar ve karanlık olan zorlu bir geçittir/Genç ve ihtiyar herkesin ona uğraması kaçınılmazdır.)

1

Yâ Rab kerem et bendene ihsân eyle
Düşvâr olan ahvâlîmi âsân eyle
(Allahım kuluna lütfet, bağışla/ Zorda olan durumumu kolaylaştır)

2

Ehl-i 'ilmüm dir ise başına çalsun 'ilmi
Sa'ir erbâb-ı sühan cehl-i mürekkebe degül a
(Ben ilim sahibiyim diyorsa alsın o ilmi başına çalsın. Söz ustaları dedikleriniz kimseler de o kadar cahil değil hani.)

3

Bârekallâh zihî âtîfet-i Rabbânî
Ki şeh-i âleme olmuş ezeli erzânî
(Allah mübarek etsin! Hayırlı ve bereketli olsun Allahın ne güzel bir lütfü ki âlemin şahlığı ezelden ona layık olmuş.)

4

BENTLERLE OLUŞTURULAN NAZIM BİÇİMLERİ

RUBAİ

- Tek dördlükten oluşur.
- Fars edebiyatından Türk edebiyatına geçmiştir.
- Kafiye düzeni "aaxa"dır.
- Kendine özgü yirmi dört aruz kalıbı vardır.
- Genellikle mahlas kullanılmaz.
- Konu sınırı yoktur ancak genellikle felsefi, tasavvufi düşünceler işlenir.
- Divan edebiyatından sonraki dönemlerde de kaleme alınmıştır.
- Dünya edebiyatındaki en önemli temsilcisi **Ömer Hayyam**, divan edebiyatında en önemli temsilcisi **Azmizade Haleti**'dir.

TUYUĞ

- Tek dördlükten oluşur.
- **Türklerin divan edebiyatına kazandırdığı** nazım biçimidir.
- Kafiye düzeni "aaxa"dır.
- Aruzun 11'li hece ölçüsüne benzeyen "fâilâtün fâilâtün fâilün" kalıbıyla yazılır.
- Genellikle mahlas kullanılmaz.
- Genellikle cinaslı uyak kullanılır.
- En çok Azeri ve Çağatay edebiyatlarında görülür.
- Azeri edebiyatında **Kadı Burhaneddin** ve **Nesimi**, Çağatay edebiyatında **Ali Şîr Nevayi** ve **Babür Şah** önemli isimleridir.

ŞARKI

- Divan edebiyatına halk edebiyatındaki türkünün etkisiyle **Türkler tarafından kazandırılmıştır**.
- Bestelenmek amacıyla yazılan şiirlerdir.
- Genellikle aşk, özlem gibi lirik konularda yazılır.
- 3-5 dördlükten oluşur.
- Sade ve anlaşılır bir dili vardır.
- Şarkının en duygusal dizesi olan **3. dizeye miyan** adı verilir.
- Aynen tekrarlanan ilk dördlüğün ikinci ve dördüncü dizesi, diğer dördlüklerin son dizesine **nakarât** adı verilir. Bu dizeler aynen tekrarlanır.
- Nakarâtı olmayan şarkılar da vardır.
- Şarkı nazım biçiminin en başarılı temsilcisi **Nedim**'dir.
- İlk kullanan **Naili**'dir.
- En çok şarkı yazan **Enderunlu Vasıf**'tir.

MURABBA

- Biçimsel özellikleri bakımından şarkı nazım biçimine çok benzer.
- 5-7 dördlükten oluşur.
- Her konuda yazılabilir.
- Her dördlüğün son mısrası genellikle nakarat olarak tekrar eder.
- Nakaratsız olan murabbalar da vardır.
- Divan edebiyatındaki önemli temsilcileri Fuzuli, Taşlıcalı Yahya, Muhibbi'dir.
- Tanzimat edebiyatında Namık Kemal de murabba nazım biçimiyle şiirler yazmıştır.

Terbi: Bir gazelin beyitlerine aynı ölçü uyak ve redif kullanarak iki dize eklenmesiyle oluşturulan dördlüktür.

TERKİBİBENT

- 8-20 dizeden oluşan bentlerden oluşur.
- 8-20 dizeden oluşan bentlere terhib-hane adı verilir.
- Terhib-hanelerin kafiye düzeni gazel biçimindedir.
- Bent sayısı genellikle 5-7 arasındadır.
- Her terhib-haneden sonra iki beyitten oluşan bendiyye olarak da adlandırılan bir **vasıta beyti** vardır.
- Vasıta beyitleri kendi arasında uyaklıdır.
- **Vasıta beyitleri, her bendin sonunda değişir.**
- Şair son terhib-hanede mahlasını söyler.
- Her konuda yazılabilir ancak en çok mersiye nazım türünde ve toplumsal eleştiri yapmak için yazılır.
- Divan edebiyatındaki en önemli temsilcisi **Bağdatlı Ruhi**'dir.
- Tanzimat edebiyatında **Ziya Paşa** Bağdatlı Ruhi'nin Terhibibent'ine nazire olarak yazdığı Terhibibent'iyile ünlenmiştir.

TERCİİBENT

- Terhibibentte biçim ve içerik olarak çok benzer.
- Terhibibentten tek farkı **vasıta beyitlerinin**, her bendin sonunda **aynı biçimde tekrar etmesidir.**
- Vasıta beyitlerinin tekrar etmesi terciibent nazım biçiminde **konu bütünlüğü** yaratır.
- Divan edebiyatındaki en önemli temsilcisi **Şeyh Galib**'tir.
- En çok terciibent yazan, **Enderunlu Fazıl**'dır.
- Tanzimat edebiyatındaki temsilcisi **Ziya Paşa**'dır.

BENTLERİ BEŞLİK OLAN NAZİM BİÇİMLERİ

MUHAMMES

- Genellikle 4-8 bentten oluşur.
- Kafiye düzeni aaaaa/bbbba/cccca... 'dir.
- Her konuda yazılabilir.
- Aruzun her kalıbıyla yazılabilir.
- Şair, son bentte mahlasını söyler.

TARDİYE

- Şekil bakımından muhammesten farklıdır.
- Kafiye düzeni aaaab/ccccb/ddddc... 'dir.
- Aruzun sadece "mef'ülû/ mefâ'ilün/fa'ülün" kalıbıyla yazılır.

TAHMİS

- Gazelin üstüne üç mısra eklenmesiyle oluşturulur.
- Eklenen mısralar içerik, ölçü, uyak ve redif bakımından gazelle uyumludur.

TAŞTİR

- Gazelin mısralarının arasına üç mısra eklenmesiyle oluşur.
- Eklenen mısralar içerik, ölçü, uyak ve redif bakımından gazelle uyumludur.

Etkinlik

Aşağıda verilen tablodaki boşlukları doldunuz.

DİVAN EDEBİYATI NAZIM BİÇİMLERİ			
BEYİT	BENT		
1	6	10	14
2	7	11	15
3	8	12	
4	9	13	
5			

4'lük 5'lik

Aşağıda verilen cümlelerde bilgi yanlışı yoksa cümlenin sonundaki kutucuğa "✓" var ise "X" işareti koyunuz.

1.	Türklerin divan edebiyatına kazandırdığı nazım biçimleri rubai ve şarkıdır.	☐
2.	Terciibent konu bütünlüğü olan bir nazım biçimidir.	☐
3.	Rubai nazım biçiminin divan edebiyatındaki en önemli temsilcisi Kadı Burhanettin'dir.	☐
4.	Şarkı nazım biçiminin ilk dörtlüğünde 2 ve 4. mısra, sonraki dörtlüklerde 4. mısra nakarattır.	☐
5.	Muhammes, tahmis, taştir ve tardiye dörtlüklerden oluşur.	☐
6.	Tek dörtlükten oluşan nazım biçimleri tuyuğ ve rubaidir.	☐
7.	Murabba ve rubai nazım biçimleri divan edebiyatından sonraki edebiyat dönemlerinde de yazılmaya devam etmiştir.	☐
8.	Terkibibentin vasıta beyiti her bendin sonunda tekrar eder, terciibentin vasıta beyiti her bendin sonunda değişir.	☐

Etkinlik

Aşağıda verilen dörtlüklerin nazım biçimini verilen boşluklara yazınız.

Perîşân-hâlin oldum sormadın hâl-i perîşânım
Gamından derde düştüm kılmadın tedbîr-i dermânım
Ne dersen rûz-gârım beyle mi geçsün güzel hânım
Gözüm cânım efendim sevdiğim devletlü sultânım

I

Nazım Biçimi:

Hâhiş-ger iken bezm-i visâle ol mâh
Mâni' olur ağyâr-ı bed-endîş eyvâh
Öldürmeli mi ölmeli mi n'eylemeli
"Lâ havle velâ kuvvete illâ billâh"

II

Nazım Biçimi:

Tilbe-min şehlâ közün alusydın
Üzmedim bâğında vasl âlûsydın
Hecr deştide yügürmeklik bile
Yitmedim vaslığa yol alusydın

III

Nazım Biçimi:

İyd erişsün bâ'is-i şevk-i cedîd olsun da gör
Seyr-i sa'dâbâdı sen bir kere iyd olsun da gör
Gûşe gûşe mihrlere mehler bedîd olsun da gör
Seyr-i Sa'dâbâdı sen bir kere iyd olsun da gör

IV

Nazım Biçimi:

Aşağıdaki tabloda verilen nazım biçimiyle ilişkilendirilebilecek maddelere "✓" işareti koyunuz.

	1	2	3	4	5	6	7	8
	Kaynağı Fars edebiyatı	Mâni tipi uyak "aaxa"	Kendine has aruz kalıpları	Kaynağı Türk edebiyatı	Mahlassız şairler	Temsilcisi Kadı Burhanettin	Temsilcisi Azmizade Haleti	Cinaslı uyak
Tuyuğ								
Rubai								

1. I. Halk edebiyatı sözlü bir edebiyattır, divan edebiyatı yazılı bir edebiyattır.
II. Halk edebiyatı şiirleri cönk adı verilen defterlerde toplanır, divan edebiyatı şiirleri divan adı verilen defterlerde toplanır.
III. Halk edebiyatında kafiye göz için anlayışı hâkimdir, divan edebiyatında kafiye kulak için anlayışı hâkimdir.
IV. Halk edebiyatı şairleri genellikle eğitim görmemiş kişilerdir, divan edebiyatı şairleri iyi eğitim almış kişilerdir.
V. Halk edebiyatında ahenk redifin yanı sıra genellikle yarım kafiye ile sağlanır, divan edebiyatında tercih edilen kafiye tam ve zengindir.

Yukarıda numaralanmış cümlelerde halk edebiyatı divan edebiyatı karşılaştırmalarının hangisinde bir bilgi yanlış yapılmıştır?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

2. İslamiyet öncesinde koşuk adı verilen şiirler halk edebiyatında koşma adını almıştır, divan edebiyatında içerik olarak koşmaya benzeyen şiirler gazellerdir. Âşık edebiyatında taşlama adıyla bilinen nazım türü divan edebiyatında methiye nazım türü ile benzerlik göstermektedir. İslamiyet öncesi Türk edebiyatı ürünü olan sagu, halk edebiyatında ağıt adını alır, divan edebiyatında bu şiirlerle aynı konuyu işleyen nazım türü mersiyedir.

Yukarıda verilen bilgilerde yapılan yanlışlığı düzeltmek için numaralanmış sözcüklerden hangisinin değiştirilmesi gerekir?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

3. Divan edebiyatında en sık kullanılan nazım biçimidir. Aşk, şarap konulu olan nazım biçimi, 5-15 beyitten oluşur. İlk beytine matla son beytine makta adı verilir. Genellikle konu bütünlüğü yoktur ancak konu bütünlüğü olanlarına yek ahenk denir.

Bu parçada söz edilen nazım biçimi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Gazel B) Kaside C) Kit'a
D) Müstezat E) Mesnevi

4. Aşağıdaki beyitlerden hangisi bir gazelin matlası olabilir?

- A) Lebleri mül saçları sünbül yanagi berk-i gül
Bir semenber serv-i hoşreftar dersen işte sen
B) Baki çemende hayli perişan imiş varak
Benzer ki bir şikayeti var rüzgardan
C) Zülfü sahir turrası tarrar şuh-ı şivekar
Çeşmi cadü gamzesi mekkar dersen işte sen
D) Yine zevrak-ı derûnum kırılıp kenâre düştü
Dayanır mı şîşedir bu reh-i seng-sâre düştü
E) Şehîd-i aşkın oldum lâle-zâr-ı dâğdır sinem
Çerâğ-ı türbetim şem'-i mezarım varsa sendendir

5. İlk beyti kendi arsında uyaklı, sonraki beyitlerin ilk mısraları serbest, ikinci mısraları ilk beyitle aynı kafiyede olan nazım biçimidir. Baştan sona aruzun aynı kalıbıyla yazılır. Bu nazım şekliyle tevhid, münacaat, naaat, medhiye, hicviye, mersiye türlerinde şiirler yazılmıştır. Nesib bölümünde işlenen konuya, redifine veya kafiyesine göre isim alır.

Yukarıda sözü edilen divan edebiyatı nazım biçimi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Murabba B) Tuyuğ C) Kaside
D) Kit'a E) Müstezat

6. Dil mülkini derdüne vatan kıl yâ Rab
Çeşmüm 'Aden eyle hem Yemen kıl yâ Rab
Bir destüm olursa büt-tırâş-ı ümîd
Bir destümi de sanem-şiken kıl yâ Rab
Yukarıdaki şiirin nazım biçimi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Tuyuğ B) Murabba C) Şarkı
D) Mani E) Rubai

7. Bir gazele ait üç beyit şu şekildedir:

- I. Begüm Dehhâni'ye ölmezden öndin
Tapuna irmegün imkânı yok mu
II. Delüpdür cigerümi gamzen oku
Ara yürekte gör peykânı yok mu
III. Acep bu derdümün dermânı yok mu
Ya bu sabr itmegün oranı yok mu

Bu beyitlerin şiirde yer alma sırası aşağıdakilerden hangisinde doğru olarak verilmiştir?

- A) I - III - II B) II - I - III C) III - II - I
D) III - I - II E) I - II - III

8. Ağz açma söze sâzında hezâr olmayıcak
Varak-ı gül-rû gelüp bezme nisâr olmayıcak
Sana ol serv-i hevâ-bahş kenâr olmayıcak
Lâleveş alma ele sâgarı yâr olmayıcak
Kılma sohbet hevesin tâze bahâr olmayıcak
Yukarıdaki şiirin nazım biçimi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Muhammes B) Tahmis C) Tuyuğ
D) Şarkı E) Kaside

9. Döküldi gözyaşı yıldızları çoğaldı figân
Dem-i memâtı kıyâmet güninden oldu nişân.
(Gözyaşı yıldızları döküldü, feryat çoğaldı / onun ölüm saati kıyamet gününü andırdı.)

Yukarıda açıklaması verilen beytin nazım türü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Hicviye B) Mersiye C) Naat
D) Münacat E) Tevhid

10. Sînede evvel ne muhrik ârzûlar vâr idi
Lebde ser-keş âhlar âteşli hûlar vâr idi
Böyle bî-hâlet değildi gördüğüm sahrâ-yı aşk
Anda mecnûn bîdler dîvâne cûlar vâr idi
Ben bugün bir nev-bahâr-ı hüsn ü ân seyreyledim
Tarf-ı destârında sünbül gibi mûlar vâr idi
Yukarıdaki şiirin nazım biçimi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Kaside B) Gazel C) Murabba
D) Terbi E) Tuyuğ

11. Matlası ve maktası olmayan gazel gibidir. Matlası olmadığı için uyak düzeni gazelden farklıdır. Maktası olmadığı için şair genellikle mahlasını söylemez.

Aşağıdakilerden hangisi yukarıda sözü edilen nazım biçimiyle yazılmış bir şiir olabilir?

- A) Âh ü feryadın Fuzûlî incidipdir âlemi
Ger belâ-yı aşk ile hoşnûd isen gavgâ nedir
B) Hattım hesabın bil dedin gavgalara saldın beni
Zülfüm hayalin kıl dedin sevdalara saldın beni
C) Vefâ ummaz cefâdan yüz çevürmez Bâki âşıkdur
Niyâz itmek ana cânâ yaraşur sana istiğnâ
D) Ömrüm oldukça güzel sevmeyeyin dirdüm lîk
N'ideyin bu dil-i şeydâ beni yalan itdi
E) Âşık olanın ışk odından nişan gerek
Bağrı kebâb gözlerinin yaşı kan gerek

12. **Aşağıdakilerden hangisi bir kasidenin girizgâh kısmından alınmıştır?**

- A) Bir câm sun Allâh için bir kâse de ol mâh için
Tâ medh-i şâhenşâh için alam ele levh u kalem
(Allah için bir kadeh sun. Bir kâse de o ay yüzlü sevgili için sun/ Ki padişahı methetmek için kağıdı, kalemi elime alayım.)
B) Nef'i yeter da'vâyı ko dünyâ ile gavgâyı ko
Eflâke istiğnâyı ko hâke yüzün sür lâ-cerem
(Nef'i, yeter, iddiayı bırak, dünya ile kavgayı bırak/ Göklere kibirlenmeyi bırak, çaresiz yüzünü toprağa sür.)
C) Tâ kim cihân ma'mûr ola geh emn ü geh pür-şûr ola
İkbâl ile mesrûr ola ol Husrev-i vâlâ-himem
(Dünya bayındır olsun, bazen güvenli bazen de karışıklık içinde olsun/ himmetlerin yüce sultanı ikbal ile sevinç içinde olsun.)
D) Sürdükçe hasma yek-tene bakmaz silâh u cevşene
Yer kalmaz aslâ düşmene illâ beyâbân-ı adem
(Tek başına atını düşman üstüne sürünce onun silahına ve zırhına aldırılmaz/ düşmana yokluk çölünden başka yer kalmaz.)
E) Lutf eyle sâkî nâzî ko mey sun ki kalmaz böyle bu
Dolsun sürâhî vü sebû boş durmasın peymâne hem
(Saki lütfet, nazı bırak, şarab sun zira bu meclis böyle kalmaz/ Sürahi ve testi dolsun; kadeh te boş durmasın.)

1. Azmizade Haleti ününü borçlu olduğu ---- nazım biçimini kullanarak kaleme aldığı şiirleri, ilhamını vahdetivücut düşüncesinden almıştır. Şiirlerinin esas unsurunu tasavvufî aşk, hüzn, şikâyet ve ferâgat oluşturmuştur. **Bu parçada boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?**

A) Tuyuğ B) Murabba C) Şarkı
D) Mâni E) Rubai

2. Kaside, divan edebiyatında din ve devlet büyüklerini övmek için yazılır. Konularına göre nazım türlerine ayrılır. Allah'a yalvarıp Allah'tan af dilemek için yazılan kasideye mersiye, Allah'ın birliğini ve gücünü anlatmak

için yazılan kasidelere tevhit, birini ya da bir fikri yermek

II

için yazılan kasideler hicviye, ölen kimsenin ardından

III

yazılan kasidelere münacaat, Hz. Muhammed'i ya da

IV

diğer peygamberleri övmek için yazılan kasidelere naat denir.

V

Bu parçadaki bilgi yanlışını gidermek için numaralanmış sözcüklerden hangi ikisinin yer değiştirmesi gerekir?

A) I ve III B) I ve IV C) III ve IV
D) II ve V E) IV ve V

3. Aşağıdaki beyitlerden hangisi kasidenin fahiye bölümünden alınmış olabilir?

A) Ol cihân-gerd ü sebük-rev kim tefâvüt eylemez
Zîr-i pâyında zemîn deryâ mîdır sahrâ mîdır?
B) Peymâne-i mahabbeti sundun Nedîme çün
Lutf eyle câmî bâri biraz kansın ey gönül
C) Haddeden geçmiş nezâket yâl ü bâl olmuş sana
Mey süzölmüş şişeden ruhsar-ı âl olmuş sana
D) Bî-araz bir cevher-i sâfidir ammâ muttasıl
Ehl-i tab'ın zîver-i tîg u sinânıdır sözüüm
E) Hey nesin sen ki duyup handeni kûh-sârda kebk
Kâtî âvâz ile tahsîn okur üstadın için

4. Bu felsefenin oluşmasında insanın gönlünce yaşama özlemi, özünde de hayatta mutlu olmak, yaşamayı sevmek, hayatın tadına varma isteği vardır. Bu isteği gerçekleştirmek isteyen kişi, daha çok kurallardan oluşan toplum düzenini, bazen de din kurallarını umursamaz, bu kuralları hafife aldığı gibi kınayıcıların kınamasına da aldırış etmez, onlara kayıtsız kalır. Hatta kayıtsızlığın ötesinde kuralları, gelenekleri önemsememe, tanıma, bunları çiğneme, disiplin dışı yaşama isteği onun hayata bakışı yanında nasıl bir kişiliğe sahip olduğunu da gösterir.

Yukarıdaki felsefe etkisiyle yazılan gazeller aşağıdakilerden hangisine örnek olabilir?

A) Hikemi gazel B) Âşıkane gazel
C) Sofiyane gazel D) Rindane gazel

E) Şuhane gazel

5. I. Rûh-bahı oldu Mesîhâ sıfat enfâs-ı bahâr
Açıldılar dîdelerin hâb-ı ademden ezhâr
II. Yalan olmaz o şûhun görmedik şarap içtiğin amma
Bir kaç kez sarhoşlarla aynı mecliste olduğunu gördük
III. Esdî nesîm-i nev-bahâr açıldı güller subh dem
Açsın bizim de gönlümüz sâkî meded sun câm-i
IV. Hem Süleymândur hem İskender ol 'ârif kim o dem
Bir periyle 'âlern-i âb itmeği mu'tâd ider
V. Ol edîb-i dâniş'âmûz-ı debistân-ı hüner
Hâce-i sad fenn-i 'akla nûkteler irâd ider

Yukarıda numaralanmış beyitlerden hangisi baha-riye olarak adlandırılmış bir kasideden alınmıştır?

A) I ve II B) I ve III C) II ve IV
D) III ve V E) IV ve V

6. ----, klasik Türk edebiyatında bilgeliğe, hayat tecrübesine dayalı bir dünya görüşünden hareketle "fikir"i merkez alan ve okuru düşündüren, uyaran bir akımdır. Akımın en önemli temsilcisi XVII.yüzyılın en önemli şairlerinden ---- olduğu için bu akım şairin adıyla da anılır.

Bu parçada boş bırakılan yerlere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

A) Sebk-i hindî - Şeyh Galib
B) Hikemi (hakimane) - Nâbî
C) Mahallîleşme - Nedim
D) Hikemi(hâkimane) - Fuzuli
E) Mahallîleşme - Nâbî

Ehl-i dil düşmeni din yoksulu bir mel'unusun
Öldürürlerse eğer cân-be-cehennem a köpek

Sende islâm eseri olsa eğer zerre kadar
Eylemezdin alaman-zâdeyi hem-dem a köpek

Bu kadar cürm ile sen sağ olasın da yine ben
Vâcibü'l-katl olam ey bahtek-i azlem a köpek

Hele bu hükme gâvur kadısı olmaz râzî

Kanda kaldı ki müselmân-ı müsellem a köpek

Yukarıdaki şiirin nazım türü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Gazel B) Nesib C) Hicviye
D) Methiye E) Mersiye

8. **Aşağıdaki beyitlerden hangisi bir gazelin maktasıdır?**

- A) Fakr ile fahr eyleyüp derdi çü kesb itdük
Kemâl Hem-rehûn tevfiğ ola
Var nisâr eyle me'ârif dürrlerin lû'lü misâl
Hem-demûn Sıddîk ola
- B) Tığ-i kahrından hirasın oldı baş göstermedi
Didiler havfından aheng-i Horasan eyledi
- C) Ma'delet-kar u kerem-pişe Muhammed Paşa
Kabil-i feyz-ı hıred kâmil-i sahib-iz'an
- D) Mübeşşer ol ki senin'izz ü devlet ü câhın
Olur ziyâde bülend ü medid leyi ü nehâr
- E) Ey Fuzûlî hûb-rûlardan tegâfüldür yaman
Ger cefâ hem gelse anlardan bir ihsândır sana

9. Âb-ı gündür günbed-i devvâr rengi bilmezem
Yâ muhîr olmuş gözümnden günbed-i devvâra su
(Şu dönen kubbenin rengi su renginde midir? Yoksa gözümnden akan yaşlar mı bu dönen kubbeyi kaplamıştır, bilmiyorum.)

Yukarıda açıklaması verilen beyit hakkında aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Su Kasidesinden alınmıştır
B) Nazım türü naattır.
C) Tecahülûarif sanatından yararlanılmıştır.
D) Nazım birimi beyittir.
E) Fars edebiyatından geçmiştir.

10. I. Hâkânîyim ben Muhteşem yanımda serheng-i haşem
Hâfız olur leb-beste dem hâmem edince zîr ü bem
(Muhteşem'in hakaniyım, benim yanımda saray çavuşu kalır/Ben şiir söyleyince Hafız'ın soluğu kesilir, dili tutulur.)

II. Meydir mihekk-i âşıkân âşûb-ı dil-ârâm-ı cân
Sermâye-i pîr-i mugân pîrâye-i bezm-i sanem
(Aşıkların kıtası (mihenk taşı) gönülleri coşturan, canlara huzur veren şaraptır/ Zerdüşterin sermayesi, güzeller meclisinin süsü şaraptır.)

III. Sözde nazîr olmaz bana ger olsa âlem bir yana
Pür-tumturâk u hoş-edâ ne Hâfızım ne Muhteşem
(Dünya bir araya gelse, söz söylemede kimse bana eş olamaz/Ahenk ve parıltı dolu, hoş edalıyım. Ben ne Hafız'ım ne Muhteşem)

Yukarıda numaralandırılmış beyitlerden hangisi bir kasidenin fahiye kısmından alınmıştır?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve III E) II ve III

11. I. Meh-i burc-ı ârızında gönül oldu hâle mâ'il
Bana kendi tâli'imden bu siyeh sitâre düştü
(Gönül, sevgilinin aya benzeyen yanağının burcunda bulunan beni sevdi; dolayısıyla bana kendi talihsizliğimin siyah yıldız düştü.)

II. Balsa bârân-ı sehâñ ile eger neşv ü nemâ
Kad-i bâlâ çeke mânend-i sanavber sünbül
(Sümbül senin cömertliğinin yağmuruyla büyüyüp yetişse çam ağacı gibi boy atar.)

Aşağıdakilerden hangisi yukarıda verilen beyitlerin ortak özelliği değildir?

- A) Ait olduğu edebiyat geleneği
B) Nazım birimi
C) Nazım biçimi
D) Kafiye şeması
E) Ölçüsü

12. I. Renc ile muhabbet yakuban nâr-ı fırâka
Hâk oldı bu Mâhfî
Dil teşneyi vasluñ ile sor huşk-ter olsun
Olsun begüm olsun

II. Kâse-i deryûzeye tebdil olur câm-ı murâd
Biz bu bezmün Nâbiyâ çok bade-h'ârın görmüşüz.

Yukarıda numaralanmış şiirlerle ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) İki şiir de benzer konuları işlemiştir.
B) İlk şiirin nazım birimi dördlüktür.
C) İlk şiirde ziyadeler vardır.
D) İkinci şiirin nazım biçimi gazeldir.
E) İki şiir de mahlas beytidir.

DİVAN EDEBİYATI TEMSİLCİLERİ

XIII.Yüzyıl

Hoca Dehhani

- İlk divan şairi kabul edilir.
- Tasavvufтан etkilenmemiş, din dışı konularda şiirler yazmıştır.
- Başka kaynaklarda **Selçuklu Şehnamesi** adlı bir eser kaleme aldığı söylenmektedir ancak bu eser bulunamamıştır.

Mevlâna Celaleddin Rumî

- Derviş Şems-i Tebrizi ile tanıştıktan sonra tüm hayatı değişmiş, tasavvufa yönelmiştir.
- Eserlerinde genellikle vahdetivücut ve tasavvuf felsefelerini işlemiştir.
- Eserlerinin çoğunu Fars diliyle yazmıştır.

Eserleri:

- **Mesnevi (Mesnevi-i Ma'nevi)**
6 ciltlik, dinî - tasavvufî - ahlaki bir eserdir.
Didaktik yanı ağır basar.

■ **Divân-ı Kebir**

İlahi aşkı, hoşgörü ve sabrı işlemiştir.
Eserde gazel, kaside, terci ve rubaileri vardır.

■ **Fihi Mâ Fih**

Mevlâna'nın tasavvuf, din, ahlak, felsefe konularındaki sohbetlerinden oluşur.

■ **Mecâlis-i Seba**

Mevlâna'nın yedi vaazının anlatıldığı eseridir.

■ **Mektubât**

Mevlâna'nın mektuplarının toplandığı eseridir.

Sultan Veled

- Mevlâna'nın oğludur.
- Mevlevilik tarikatını sistemleştirmiştir.
- Türkçe ve Farsça eserler kaleme almıştır.

Eserleri:

- Divan
 - İbtidanâme
 - Rebabnâme
 - İntihânâme
 - Ma'ârif (mensur eser)
- } mesnevi

Ahmet Fakih

- Mevlevilik tarikatının fıkıh ilmine mensup olduğu için Fakih ismiyle anılır.
- Kaside nazım biçimiyle kaleme alınmış dinî ahlaki yönü ağır basan **Çarhnâme** adlı eseri ünlüdür.
- **Çarhnâme** Eski Anadolu Türkçesinin ilk örneğidir.
- Hac konulu **Kitabu Evsaf-ı Mecaidi's-Şerife** adlı eserin de ona ait olduğu düşünülmektedir.

XIV. Yüzyıl

Şeyyâd Hamza

- XIII. yüzyılın sonunda doğduğu düşünülmektedir.
- Ahmet Fakih etkisi görülmektedir.
- Türk edebiyatındaki ilk **Yusuf u Züleyha** mesnevisini kaleme almıştır.

Hoca Mesud

- Eserlerini sade bir dille kaleme almıştır.
- **Süheyl ü Nevbahar** mesnevisiyle tanınmıştır.
 - **Süheyl ü Nevbahar**
Yemen padişahının oğlu Süheyl ile Çin fağfurunun kızı Nevbahar'ın aşkını anlatılır.

Seyyid Nesimi

- Şiirlerinde genellikle **Hurufilik** mezhebinin öğretilerini işlemiştir.
- **Hüseyni** mahlasını da kullanmıştır.
- Şiirlerini **Azeri Türkçesiyle** yazmıştır.
- **Tuyuğları** ünlüdür.

Eserleri

- Türkçe Divan
- Farsça Divan
- Mukaddimetü'l Hakâyık

Kadı Burhanettin

- Sivas hükümdarlığı yapmıştır.
- **Tuyuğ** nazım biçimini kullanarak yazdığı şiirleriyle tanınmıştır.
- Şiirlerini **Azeri Türkçesiyle** yazmıştır.
- Şiirlerinde genellikle mahlas **kullanmamıştır**.
- Şiirlerini **Divan**'ında toplamıştır.

Gülşehrî

- Sanatkârlık itibarıyla Yunus Emre'den sonra gelen en önemli isimdir.
- Dinî, tasavvufî ve ahlaki eserler kaleme almıştır.

Eserleri

• **Mantık't-Tayr**

Simurg efsanesini vahdetivücut ile anlatan alegorik bir mesnevidir.

■ **Feleknâme**

Farsça tasavvufî mesnevidir.

■ **Aruz-ı Gülşehrî (Aruz Risalesi)**

Aruz kalıplarını anlattığı eseridir.

Ahmedî

- Tıp, tarih, aşk konulu eserler kaleme almıştır.
- Eserlerini eski Anadolu Türkçesiyle kaleme almıştır.

Eserleri

■ **Divan**

Gazel, kaside, terciibend, terkihibend nazım biçiminde yazdığı şiirlerini toplamıştır.

■ **İskendername**■ **Cemşid u Hurşid**■ **Tervih'ül Ervah**

} mesnevi

■ **Mirkatü'l-Edeb** → Arapça - Farsça manzum sözlüktür.

Âşık Paşa

- Şiirlerinde hece ölçüsünü de aruz ölçüsünü de kullanmıştır.
- Eserlerinde dilin önemini vurgulamıştır.
- Dinî – tasavvufî konularda eser vermiştir.

Eserleri

■ **Garibnâme**■ **Fakrnâme**■ **Vasf-ı Hâl**

} mesnevi

XV. Yüzyıl

Ahmed-i Dai

- XIV. yüzyılın sonu XV. yüzyılın başında yaşadığı düşünülmektedir.
- Eserlerinden yola çıkarak tasavvufi terimleri sık sık kullandığını söylenebilmektedir.
- Tefsir, hadis gibi dinî ilimlerle birlikte lügat, aruz, inşâ, riyâziye, rüya tabiri, tarih, tıp gibi çeşitli konularda pek çok eser kaleme almıştır.

Eserleri

- Türkçe Divan
- Farsça Divan
- Çengnâme

Şeyhî

- Şeyhü'ş-şuara ya da Hüsrev-i Şuara olarak da tanınır.

Eserleri

- Divan
- Hüsrev u Şirin
- Harnâme

Fabl özelliği taşıyan alegorik bir mesnevidir.

Ali Şir Nevâi

- **Çağatay edebiyatının** en güçlü kalemlerindendir.
- Sayıları otuzu aşan Türkçe ve Farsça eserle kaleme almıştır.
- Farsça kaleme aldığı eserlerinde **Fânî** mahlasını kullanmıştır.
- Türk edebiyatındaki **ilk hamseyi** yazmıştır.
- Türk edebiyatında **ilk tezkireyi** yazmıştır.
- Türkçe ve Farsça olmak üzere **beş ayrı divanı** vardır.

Eserleri

- Türkçe Divan
- Farsça Divan
- Mecâlisü'n-Nefâis (ilk şairler tezkiresi)
- Lisanü't-Tayr

Mantıku't - Tayr'a nazire olarak yazılmış bir mesnevidir.

- Muhakemetü'l Lügateyn

Türkçenin Farsçadan üstün olduğunu kanıtlamak amacıyla kaleme alınmış karşılaştırmalı bir sözlüktür.

- Mahbubü'l Kulûb

Sosyal konulara değinen bir ahlak kitabıdır.

- Mizanü'l-Evzân

Aruz ölçüsü hakkında bilgi verdiği eseridir.

Süleyman Çelebi

- Mevlid şairi olarak ünlemiştir.
- En ünlü eseri **Vesiletü'n Necat**'tır.

Ahmet Paşa

- Fatih Dönemi'nin en büyük şairidir.
- İlk Sultanu'ş-Şûara'dır.
- En ünlü şiirleri **Kerem Kasidesi, Güneş Kasidesi ve Gönül Murabbası**'dır.
- Eserlerini **Divan**'ında toplamıştır.

Hamdullah Hamdi

- **Anadolu sahasındaki ilk hamse** sahibi şairdir.
- Şiirlerini **Divan**'ında toplamıştır.

Necati

- Şiirlerinde **atasözleri ve deyimleri** başarıyla kullanmıştır.
- **Aşikâne gazelleriyle** ünlenmiştir.
- En ünlü şiiri **Döne Döne redifli gazelidir**.

XVI. Yüzyıl

Bâkî

- Döneminde **Sultanu'ş-Şûara** olarak anılmaktadır.
- **Rindane gazelin** en önemli şairidir.
- Eserlerini **İstanbul Türkçesi** ile kaleme alır.
- En ünlü şiiri **terkibibent** biçiminde kaleme aldığı **Kanuni Mersiyesi**'dir.

Eserleri

- Divan
- Fezâilü'l-Cihâd
- Fezâil-i Mekke
- Hadis-i Erbâin Tercümesi

Fuzulî

- Divan edebiyatının en lirik şairidir.
- Eserlerini **Azeri Türkçesiyle** yazmıştır.
- **Âşıkane gazelin** en önemli şairidir.
- En ünlü şiiri **naat** örneği olan **Su Kasidesi**'dir.
- Eserlerinde tasavvufu işler ancak mutasavvıf değildir.

Eserleri

- Türkçe Divan
- Leyla vü Mecnun
- Sakinâme (Heft-Câm)
- Sohbetü'l Esmar
- Rind ü Zâhid
- Şikâyetnâme (Maaşını alamadığı için yazdığı mektup)
- Farsça Divan
- Beng ü Bâde
- Hadikatü's -Süeda
- Enisü'l-Kalb
- Sıhhatu Maraz

Bağdatlı Ruhi

- Çok sayıda gazel yazmıştır.
- Eserlerinde sosyal hiciv öne çıkar.
- **Terkibibent** türündeki eseriyle ünlemiştir.
- Tanzimat Dönemi'nde Terkibibent'ine Ziya Paşa ve Muallim Naci nazire yazmıştır.

Taşlıcalı Yahya

- XVI. yüzyılın **hamse** sahibi şairidir.
- En ünlü şiiri **Şehzade Mustafa Mersiyesi**'dir.
- Edirne ve İstanbul Şehrengizleri de meşhurdur.
- Şiirlerini **Divan**'ında toplamıştır.

Zatî

- Dönemindeki birçok şaire ders vermiştir.
- Şiirlerinde atasözü ve deyimlere yer vermiştir.
- **Divan, Edirne Şehrengizi , Şem ü Pervâne** önemli eserleridir.

Hayalî

- Döneminin en başarılı gazel şairlerindendir.
- Gazellerinde atasözü ve deyimler kullanmıştır.
- Şiirlerini **Divan**'ında toplamıştır.

XVII. Yüzyıl

Nef'i

- Usta bir **kaside** şairidir.
- Şiileri **mübalâğa** söz sanatıyla özdeşleşmiştir.
- Dilinin sivriliği ölümüne neden olmuştur.
- **Övgü** ve **yergi** kadar **kendini övmeye** de düşkündür.
- En ünlü eseri hicivlerini topladığı **Sihâm-ı Kaza**'dır.
- Türkçe ve Farsça divanı vardır.

Nâbi

- Hikemi şiirin kurucusu ve en ünlü şairidir.
- **Hikemi gazelin** en önemli şairidir.
- **Türkçe ve Farsça divanı** vardır.
- Oğluna öğüt vermek için yazdığı **Hayriyye** adlı mesneviyle ünlenir.
- **Diğer eserleri:** Hayrabad, Surname, Tuhfetü'l Harameyn, Zeyl-i Siyer-i Veysi. Münşeat

Neşâti

- Usta bir **gazel** şairidir.
- Kasidelerinde Nef'i etkisi vardır.
- **Sebk-i Hindi** akımının en önemli temsilcilerindendir.
- Divan ve Hilye-i Enbiya adlı eserleri vardır.

Nâ'îfî

- **Sebk-i Hindi** akımının öncülerindendir.
- Neşâti'den etkilenmiştir.
- **Şarkı** nazım biçimini kullanan ilk şairdir.
- Şiirleri kısa ve özür.
- Şiirlerini **Divan**'ında toplamıştır.

Azmizâde Haleti

- Usta bir **rubai** şairidir.
- "Hayyam-ı Rum" diye anılır.
- **Âşikâne gazeller** yazar.

Nevzâde Atâyî

- XVII. yüzyılın **hamse** sahibi şairidir.
- İstanbul mesnevileriyle ünlenmiştir.
- Şiirlerini topladığı **Divan**'ı vardır.

Şeyhülislâm Yahyâ

- Usta bir **rubai** şairidir.
- Usta bir **gazel** şairidir.
- Şiirlerinde **rindlik felsefesi** öne çıkar.
- Kısa bir eser hariç dinî konularda yazmamıştır.
- Şiirlerinde mahallî söyleyişler vardır.
- Gazellerini **Divan**'ında toplamıştır.

XVIII. Yüzyıl

Nedim

- **Lale Devri** şairidir.
- Üslup özellikleriyle Nedimane adı verilen bir tarz oluşturur.
- Şiirlerinde Allah aşkı yerine **beşeri aşk** öne çıkar.
- **Şarkı** nazım biçimi ve **şuhane gazelde** ustadır.
- **Mahallileşme** akımının en önemli temsilcisidir.
- Divanında **hece ölçüsüyle** yazdığı şiir de vardır.

Şeyh Galib

- Divan şiirinin **son büyük şairi** kabul edilir.
- İlk şiirlerinde **Esâd** mahlasını kullanmıştır.
- **Sebk-i Hindi**'nin en güçlü temsilcisidir.
- Anlamı kapalı ve dili ağır şiirler yazar.
- Şiirlerinde yeni mazmunlara yer verir.
- Şiirlerinde tasavvuf geniş yer tutar.
- **Sufiyane gazelin** en önemli şairidir.
- Ünlenmesini sağlayan eseri **Hüsni Aşk** mesnevisidir.
- **Hece ölçüsüyle** yazdığı bir şiiri vardır.

Enderunlu Fazıl

- **Mahallileşme** akımının temsilcilerindendir.
- Edebî geleneği bozarak dili sade, anlaşılır ve laubali şiirler yazar.
- Divan'ın yanı sıra Defter-i Aşk, Hubanname, Çenginame adlı eseri de vardır.

Koca Râgıb Paşa

- **Hikemi şiirin** Nâbi'den sonraki önemli şairidir.
- Mısraiberceste özelliği olan dizeleriyle ünlenmiştir.
- Şiirlerini Divan'ında toplamıştır.

XIX. Yüzyıl

Enderunlu Vasıf

- **Mahallileşme** akımının temsilcisidir.
- **Şarkı** nazım biçimini en çok kullanan şairidir.
- Şiirlerince alaycı bir tavır vardır.
- Eserlerini Divan'ında toplamıştır.

Keçecizâde İzzet Molla

- Mizahî bir üslubu vardır.
- Halk şiiriyle de ilgilmiş hece ölçüsüyle de şiirler yazmıştır.
- **Gülşen-i Aşk** ve **Mihnet - Keşan** adlı eseri önemlidir.

DİVAN NESRİ TEMSİLCİLERİ VE ÖNEMLİ ESERLERİ

XV. Yüzyıl

Sinan Paşa	Mercimek Ahmet	Mercimek Ahmet
<p>Süslü nesrin ilk ve en önemli temsilcisi</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tazarrurname • Tezkiretül Evliya • Maarifname 	<p>Sade nesrin ilk ve en önemli temsilcisi</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kâbusname 	<p>Tarih yazarı</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tevarih-i Al-i Osman (Osmanlı Tarihi)

XVI. Yüzyıl

Babürşah	Sehi Bey	Seydi Ali Reis	Piri Reis
<p>Türk edebiyatında ilk anı yazarıdır.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Babürname 	<p>Anadolu sahasındaki ilk tezkirenin yazarıdır.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Heşt Behişt (Sekiz Cennet) 	<ul style="list-style-type: none"> • Mir'atü'l Memalik (İlk gezi yazısı örneklerinden kabul edilir.) 	<p>Denizcilik kitabı yazarıdır. Eserlerinde haritalar da vardır.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kitab-ı Bahriye

XVII. yüzyıl

Kâtip Çelebi	Evliya Çelebi	Naima
<ul style="list-style-type: none"> • Hacı Kalfa adıyla da anılır. • Keşfü'z Zunun (bibliyografya) • Cihannüma (coğrafya kitabı) • Fezleke (tarih kitabı) • Mizanü'l Hak (dinî, ahlaki eser) • Düsturül Amel (siyasi eser) 	<ul style="list-style-type: none"> • Seyahatname (10 ciltlik) 	<ul style="list-style-type: none"> • Vakanüvis (ilk resmî tarih yazarı)

Veysi

- **Süslü nesir** temsilcisidir.
- Siyer-i Veysi
- Habname

Nergisi

- **Süslü nesir** temsilcisidir.
- Hamse sahibidir.
- Hamsesi mensurdur
- Nihalistan

XVIII. Yüzyıl

Yirmisekiz Mehmet Çelebi

- Paris elçisidir.
- Sefaretname

Etkinlik

Aşağıda verilen cümlelerdeki boşluklara yukarıda verilen şairleri yerleştiriniz.

Bâki

Seyyid Nesimi

Necati

Nedim

Hoca Denhani

Ahmet Paşa

Nef'i

1. Lale Devri şairi olan divan edebiyatının en başarılı şarkı ve şuhane gazel şairidir.
2. XVI. yüzyılın Sultanu'ş-Şûara'sı olan Kanuni Mersiyesi şiiriyle ünlenmiştir.
3. Divan edebiyatının ilk temsilcisi kabul edilen Anadolu'da din dışı şiirler yazan ilk şairdir. Farsça kaleme aldığı Selçuklu Şehnamesi adlı bir eserinin olduğu bilinmektedir.
4. divan edebiyatının tuyuğlarıyla ünlü Hurufi halifelerindendir. Hüseyini mahlasını da kullanan şair, Azeri Türkçesiyle coşkulu şiirler yazmıştır.
5. Hapsedilen padişahın öfkesini yok edecek kadar güzel olan Kerem Kasidesi ile affedilmiştir.
6. Döne Döne redifli gazeliyle ünlenen şiirlerinde atasözü ve deyimleri başarıyla kullanmıştır.
7. Hicivlerini topladığı Siham-ı Kaza adlı eseriyle ünlenen, şiirlerinde abartma sanatını çok sık kullanmıştır.

Aşağıda verilen şairlerle yanda karışık olarak verilen gazel türlerini eşleştiriniz.

I. Baki

II. Şeyh Galip

III. Fuzuli

IV. Nedim

V. Nâbi

A. Âşıkane gazel

B. Rindane gazel

C. Hikemi gazel

D. Sufiyane gazel

E. Şuhane gazel

1. Klasik Türk şiirinin ilk temsilcilerinden olan —, ilim âlemine ilk kez 1926 yılında Hayat Mecmuası'nda Fuad Köprülü tarafından tanıtılmıştır. Köprülü, Şikârî Tarihi'ndeki bir nottan ve eldeki kasidesinden yola çıkarak Farsça bir Selçuklu Şehnâmesi yazdığını söylemiştir.

Bu parçada boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) Sultan Veled
C) Şeyh Galib
E) Gülşehrî
- B) Ahmedî
D) Hoca Dehhanî

2. İslâm edebiyatının en önemli eserlerinden biri olan Mesnevî'sinde; gazel, kaside, terciât ve rubailerden oluşan Dîvân-ı Kebîr'inde; dinî ve tasavvufî sohbetlerinin yer aldığı mensur eserleri Fîhi Mâ Fîh ile Mecâlis-i Seb'a'sında ve hatta aile bireylerine, dostlarına ve zamanın ileri gelenlerine yazdığı Mektûbât'ında dinî ve tasavvufî konulara yer vermiştir.

Aşağıdakilerden hangisi bu parçada söz edilen şair aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Baki
C) Sultan Veled
E) Mevlâna
- B) Nef'i
D) Ahmet Paşa

3. Hakkındaki bilgiler çeşitli menakıbnâmelerde geçmektedir. Kendisine iki eser atfedilir. Bunlardan birincisi Çarh-name, ikincisi ise Kitab-ı Evsaf-ı Mesacidi's-Şerife'dir. Evhadüddin Kirmani'nin halifesi olabileceği düşünülmektedir.

Bu parçada söz edilen şair aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Ahmet Fakih
C) Hoca Mesud
E) Âşık Paşa
- B) Nedim
D) Ahmedî

4. Türk edebiyatı tarihinde Hurufilik denince akla gelen ilk kişidir. Lirik bir üslupla değerlerini zarif şekilde ifade kabiliyetine sahiptir. Bilhassa ölümü etrafında oluşan menkıbevi hikâyeler onun düşüncelerini, değerlerini asırlar boyu insanların zihninde canlı kalmasını sağlamıştır. Kaleme aldığı şiirlerdeki samimi eda ve külfetsiz dil divan şairlerini derinden etkilemiş, birçok şiirine nazireler söylenmiştir. Şairin en önemli eseri Türkçe Divan'ıdır.

Bu parçada söz edilen şair aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Kadı Burahannettin
C) Nesimi
E) Bâki
- B) Ahmed-i Dai
D) Taşlıcalı Yahya

5. XIV. yüzyılın en büyük mesnevi yazarıdır. Ayrıca gazeller de yazmıştır. Önder bir bilgin ve düşünürdür. Halkı aydınlatmada bir hayli gayret sarf etmiş ve bütün ömrünü öğrenmek, yazmak ve öğretmekle geçmiştir. En önemli eseri 10613 beyitten meydana gelen Garib-nâme adlı büyük mesnevisidir. On bölüm hâlinde yazılan bu eserin beyit sayısı, nüshalara göre değişiklik gösterir. Fâkrname, Vâsf-ı Hâl, Hikâye ve Kimya Risalesi gibi eserleri de vardır.

Bu parçada söz edilen şair aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Âşık Paşa
C) Şeyh Galib
E) Ahmedî
- B) Şeyhi
D) Ahmed-i Dai

6. Eserlerinde Türkçeyi büyük bir ustalıkla kullanmış, Türk dilinin gelişimine, Türkçenin bir sanat dili olarak kabul görmesine büyük katkılarda bulunmuştur. Hemen bütün tezkirelerde kendisi çağının en büyük âlimleri, sanatçıları arasında sayılmaktadır. Özellikle Türkçenin bir konuşma dili olduğu bilimsel ve sanatsal eserlerde pek kabul görmediği bu yıllarda, onun dilimize yaptığı katkılar yadsınamaz. Tasavvufî şiirlerinde de başarılı olmakla birlikte o, en çok ince duyguları ve özlemleri, hayal ve ümitsizliği şiirlerinde sade ve duru bir Türkçe ile dile getirmiştir. Çok sayıda eseri olmasına karşın en ünlü eseri tasavvufî alegorik bir eser olan Çengnâme'dir.

Bu parçada söz edilen şair aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Ahmedî
D) Ahmed-i Dâî
E) Ali Şîr Nevâî
- B) Mevlâna
C) Şeyhi

Ali Şir Nevâyi'nin Farsça ile Türkçeyi kıyaslayarak Türkçenin kelime hazinesinin zenginliği ve anlam ince-liklerini ifade etme kabiliyeti yönünden Farsçadan üstün olduğunu savunduğu --- adlı eser, Ali Şir Nevâyi'nin ana dili konusunda ne denli hassas olduğunu gözler önüne sermektedir.

Bu parçada boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) Mecâlisü'n-Nefâis
- B) Muhakemetü'l Lügateyn
- C) Mahbubü'l Kulûb
- D) Mizanü'l-Evzân
- E) Lisanü't-Tayr

8. XVII. yüzyılın en büyük şairlerindedir. Klâsik Türk edebiyatında kaside ustası olarak ünlenmiştir. Mesnevisi olmayan şair, tasavvufla da ilgilenmemiştir. Kasidelerinin fahiye kısmı uzundur. Divan şiirinin en büyük hiciv şairi olarak ünlenmiştir. Hiciv türündeki şiirlerini topladığı Kaza Okları anlamına gelen Siham-ı Kaza en ünlü eseridir.

Bu parçada söz edilen şair aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Nâbi
- B) Nesimi
- C) Nedim
- D) Naili
- E) Nefî

9. XV. yüzyıl Osmanlı sahası Türk şiirinin zirve isimlerinden olan Ahmed Paşa, tarihî kaynaklar ve edebiyat tarihlerinde kaside ve nazire şairliği yönüyle tanımlanır. Yapılan bir hatadan duyulan üzüntüyü ifade ederek özür ve af dilemek üzere Fatih Sultan Mehmed'e sunulan ---, Ahmed Paşa'nın en ünlü şiiridir.

Bu parçada boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) Döne döne redifli gazel
- B) Kanuni Mersiyesi
- C) Kerem Kasidesi
- D) Şikâyetname
- E) Garipname

10. XVII. yüzyıl klasik Türk şiirinin önemli sanatçılarından biridir. Biyografik bilgiler veren kaynaklarda okumayı seven, araştırmacı, iyiliksever, ilim ve kültür meraklısı bir kişi olarak tanıtılan şair, yaşadığı dönemde hak ettiği değeri görememiş ve bu nedenle de şiirlerinde hem bu durumdan hem de maruz kaldığı haksızlıklardan yakınmıştır. Oysa erken yaşlarda şiir yazmaya başlayan şair, babası gibi şiirleriyle şöhret olmuştur. Özellikle rubâileriyle meşhur olan şair gerek kendi çağında gerekse sonraki dönemlerde bu alandaki ustalığıyla kendinden söz ettirmiştir.

Bu parçada söz edilen şair aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Kadı Burhanettin
- B) Seyyid Nesimi
- C) Nedim
- D) Azmizade Haleti
- E) Mevlâna

11. VXIII. yüzyılın en meşhur şairlerindedir. Osmanlı dönemi şairleri arasında Lâle Devri ile özdeşleşen ve pek çok bakımdan bu dönemin ruhunu şiirlerine yansıtan bir şairdir. Şiirlerinde yaşama zevkini baskın bir tema olarak işlemiştir. Onu diğer şairlerden ayıran özelliklerinden biri, şiirlerinde İstanbul ağızını kullanmış olmasıdır. Şiirlerinde gereğinden fazla Arapça ve Farsça sözcük kullanmaktan kaçınan şair, özellikle şarkılarında açık bir dil kullanmıştır.

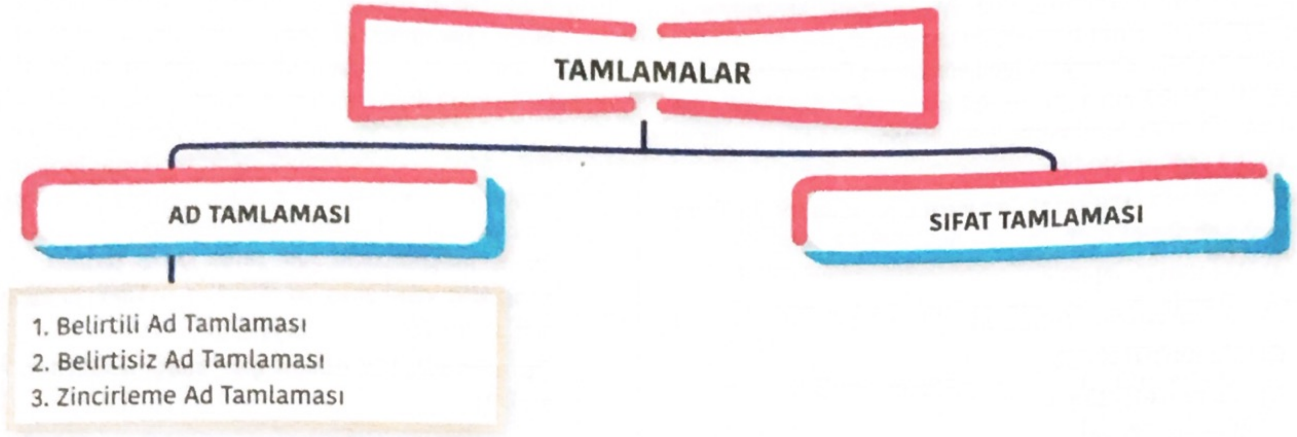
Bu parçada söz edilen şair aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Seyyid Nesimi
- B) Nedim
- C) Şeyhi
- D) Şeyh Galib
- E) Sultan Veled

12. Arzun ustaca kullanılışı ve şiir tekniği açısından ulaşılan mükemmellik ile klasik edebiyatın en parlak dönemi olan XVI. yüzyılda yetişmiştir. Şair, üç dilde telif ettiği eserleriyle klasik edebiyata yön vermiş, pek çok diğer şair için rol model olmuş ve sadece yaşadığı asırda değil kendisinden sonra da meşhur olmuş olan büyük bir şairdir ---, Fuzuli'nin kaleme aldığı şiirler arasında en öne çıkanlardan biridir. Eser, Hz. Peygamber'in övgüsünü söz konusu eden na't türünden bir şiir olup 32 beyitten oluşmaktadır.

Bu parçada boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) Su Kasidesi
- B) Kerem Kasidesi
- C) Kanuni Mersiyesi
- D) Şikâyetname
- E) Beng-ü Bade

Ad Tamlamaları

Aitlik ilgisıyla kurulan tamlayan ve tamlanandan oluşan kelime gruplarıdır.

İsim + isim
Zamir + isim
İsim + zamir
Zamir + zamir } şeklinde kurulabilir.

Tamlayan (ilgi hâli) eki → -in
→ -im (ben, biz)

Tamlanan (iyelik) ekleri → -im, -in, -i (tekil)
→ -iz, -iniz, -leri (çoğul)

1. Belirtili Ad Tamlaması

sözcük + ilgi hâli eki tamlayan (ty)
sözcük + iyelik eki tamlanan (tn)

- köpeğin kuyruğu
(ty) (tn)
- İhtiyar köpeğin kuyruğu → Tamlayan sıfat olabilir.
sıfat ty tn

- köpeğin yaralı kuyruğu → Ty ile tn arasına sıfat girebilir.
ty sıfat tn
- İhtiyar köpeğin yaralı kuyruğu → İki unsur da sıfat olabilir.
sıfat ty sıfat tn
- Kuyruğu yaralanmış köpeğin. → Ty ve tn yer değiştirebilir.
tn tn
- Köpeğin ayağı ve kuyruğu → bir ty birden fazla tn'ye bağlanabilir.
ty tn tn
- Köpeğin ve kedinin suyu → Bir tn birden fazla ty'a bağlanabilir.
ty ty tn
- Benim evim → Tamlayan düşebilir.
ty tn
- Bizim takımımız → Tamlanan eki düşebilir.
ty tn
- Çocuklardan bazıları → İlgî hâli eki yerine kullanılan ayrılma hâl ekiyle oluşturabilir.
ty tn ayrılma hâl ekiyle oluşturabilir.

Etkinlik

Aşağıda verilen cümlelerdeki belirtili ad tamlamalarını bulup aşağıda verilen özelliklerle eşleştiriniz.

a.	Tamlayanı düşmüş ad tamlaması	1.	Binanın giriş katında polisler bekliyormuş.
b.	Tamlanan eki düşmüş ad tamlaması	2.	Etkinliğe ödüllü filmlerin ünlü oyuncularını gelecekmış.
c.	Tamlayanı sıfat almış ad tamlaması	3.	Küçük kız babasını birden karşısında görünce sevinçten çığlık attı.
d.	Tamlayanı ile tamlananı yer değiştirmiş ad tamlaması	4.	Bu yıl senin araba neden bu kadar çok arızalandı?
e.	Tamlananı sıfat almış ad tamlaması	5.	Gömleğimin ve şortumun rengi solmuş.
f.	Hem tamlayanı hem tamlananı sıfat almış ad tamlaması	6.	Saçakları çok şık duruyor bu halinin.
g.	Bir tamlananın birden fazla tamlanana bağlandığı ad tamlaması	7.	Gülünce yeşil gözlerinin içi de gülüyordu.

2. Belirtisiz Ad Tamlaması

sözcük

(ty)

sözcük + iyelik eki

(tn)

- duvar saati
- yemek odası
- mercimek çorbası
- sınav stresi
- İsim tamlamaları başka bir adı niteleme göreviyle kullanılabilir.

- **Gök** **mavisi** kazak
(ty) (tn) ad

Belirtisiz ad tamlaması kazak adının niteliğini belirtmiş.

- **Kömür** **mavisi** gözler
(ty) (tn) ad

Belirtisiz ad tamlaması göz adının niteliğini belirtmiş.

Etkinlik

Aşağıda verilen cümlelerin hangisinde belirtisiz ad tamlamasının başka bir adı niteleme göreviyle kullanıldığını bulunuz.

1. Artık kışlık kıyafetlerini kaldırıp yazlık kıyafetlerini çıkarmalısın.
2. Üzerindeki limon sarısı elbiseyle göz alıcıydı.
3. Hem evin hem de ofisin duvarlarını zeytin yeşiline boyatmayı düşünüyorum.
4. Elbiseleri genellikle toprak rengi tonlarda olurdu.
5. Günün bu saatinde her yeri çocuk gürültüsü sarardı.

NOT

Belirtisiz ad tamlamasının önündeki sıfat, sadece tamlayanı niteler ya da belirtir.

- Bozuk klimanın kumadası
sıfat ty tn
belirtili ad tamlaması
- "bozuk sıfatı "klima" sözcüğünü yani tamlayanı nitelemiştir.

NOT

Belirtili ad tamlamasının önündeki sıfat, tamlamayı niteler ya da belirtir.

- Bozuk klima kumadası
sıfat ty tn
belirtisiz ad tamlaması
- "bozuk" sıfatı "klima kumandası" tamlamasını nitelemiştir.

Etkinlik

- Bir sıfat tarafından nitelenmiş veya belirtilmiş ad tamlaması
- Tamlayanı sıfat almış ad tamlaması

Aşağıdaki cümlelerde altı çizili tamlamalarla yukarıda verilen özellikleri eşleştiriniz.

- Ödül alan oyuncunun performansı herkesi büyüledi.
- Kadın büyük bir yolcu gemisine ağlayarak bakıyordu.
- Salondaki yastıkların kumaşı hoşuma gitti.
- Bu mağaza çok güzel kadın kıyafetleri satıyor.

3. Zincirleme Ad Tamlaması

- Tamlayanı veya tamlananı ad tamlaması olan tamlamadır.

- devlet hastanesi nin doktorları
tamlanan
Belirtisiz ad tamlaması = tamlayan

- annemin kahve keyfi
tamlayan
Belirtisiz ad tamlaması = tamlanan

- macera filmleri nin oyuncu kadrosu
ad tamlaması = tamlayan ad tamlaması = tamlanan

Etkinlik

Aşağıdaki cümlelerde geçen ad tamlamalarını bulup isimlerini yazınız.

1. Dün akşam yemeğinde pirinç pilavı ve köfte yedik.

.....

2. Dersin sonunda bu konuyu konuşacağız.

.....

3. Her yanı baharın insanı mest eden kokusu sarmıştı.

.....

4. Elindeki kâğıdın önü de arkası da boştu.

.....

5. Eski koltuğun üstünde de benzer bir leke vardı.

.....

6. Arabanın dikiz aynası az daha kırılıyordu.

.....

7. Sapı nasıl kırıldı yeni aldığım tavanın?

.....

8. Yarın hem matematik hem de fizik sınavı var.

.....

9. Matematik sınavının sonuçları açıklanmış.

.....

10. Bizim ev, sizin ev kadar büyük değil.

.....

Sıfat Tamlamaları

Sıfat + ad

Sıfat tamlaması

SIFATLAR

NİTELEME
SIFATI

BELİRTME
SIFATLARI

1. İşaret Sıfatları
2. Belgisiz Sıfatlar
3. Sayı Sıfatları
4. Soru Sıfatları
5. "-ki" ile yapılan sıfatlar

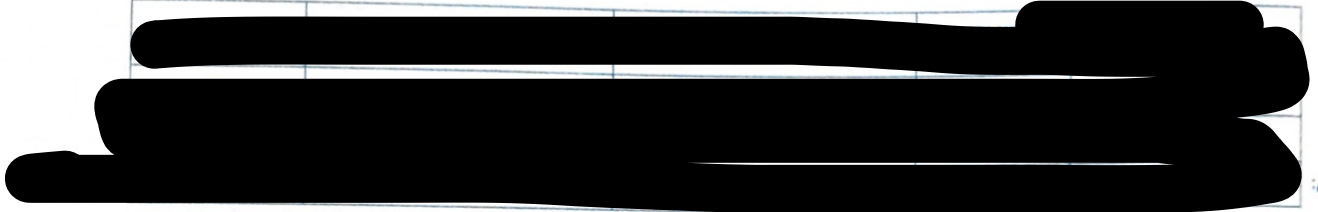
- Zeki öğrenci → Niteleme sıfatıyla oluşturulabilir.
- Birçok öğrenci → Belirtme sıfatıyla oluşturulabilir.
- Zeki ve çalışkan öğrenci → Birden fazla niteleme sıfatıyla oluşturulabilir.
- Zeki bir öğrenci → Hem niteleme hem belirtme sıfatıyla oluşturulabilir.
- Nasıl bir öğrenci → Birden fazla belirtme sıfatıyla oluşturulabilir.

Etkinlik

Aşağıdaki cümlelerde geçen sıfat tamlamalarının altını çiziniz.

1. Buraya her yıl annesi ve babasıyla geliyormuş.	6. Bizden istediğin bazı şeyleri bulamadık.
2. Eve gelirken bir ekmek almayı unutma sakın.	7. Aradığınız kitap, kitaplığın alt rafındaymış.
3. Bize de sendeki araçlardan gerekiyor.	8. O; herkesin sevdiği, saygın bir iş insanıdır.
4. Defterin karalanmış sayfasını yırtıp attı.	9. Küçük kız, pudra pembesi bir elbise giymişti.
5. Üzerindeki bembeyaz gömleği hemen kirletti.	10. Köpek yemyeşil kırlarda sağa sola koşturuyordu.

dwa

- A. Belirtili ad tamlaması
 B. Belirtisiz ad tamlaması
 C. Zincirleme ad tamlaması
 D. Sıfat tamlaması

Aşağıda verilen cümlelerde numaralandırılmış tamlamalarla yukarıda verilen tamlama türlerini eşleştirip hangisinin dışta kaldığını bulunuz.

Kökene insanlık tarihi kadar eski olan, çeşitli psikolojik ihtiyaçlara cevap vermeleri açısından insanlar tarafından benimsenen halk inançları, Türk toplumunda da her zaman yaşamın ayrılmaz bir parçası olagelmıştır.

I II
 III IV V

1. Aşağıdakilerden hangisinde belirtili ad tamlaması vardır?

- A) Her akşam öğluna mutlaka kısa bir hikâye okurdu.
- B) Hiç beklemediği bir anda mutfaktan gelen gürültü onu ürpertti.
- C) Masanın üzerinde üst üste dizilmiş yeni kitaplar vardı.
- D) Anahtarını evde unuttuğunu evden çıktığında fark etti.
- E) Elinde kalın bir dosya ile oradan oraya koşturun, yeni stajyermiş.

2. Aşağıdakilerden hangisinde hem tamlayanı hem tamlananı sıfat almış ad tamlaması kullanılmıştır?

- A) Yan odadan gelen seslere kulak kabartınca annesinin evde olduğunu anladı.
- B) Üzerine bir hırka geçirip balkona çıktığında sokakta kavga eden gençleri gördü.
- C) Mülakatı iyi geçince umutlanan delikanlı, işe alınacağını sanmıştı.
- D) Eski belediye başkanı görevini yarın yeni belediye başkanına devredecek.
- E) Boş gözlerle yüzüne bakan gencin bir derdi olduğu her halinden belli oluyordu.

3. Aşağıdaki altı çizili tamlamalardan hangisinin türü farklıdır?

- A) Önüne temiz bir kağıt alıp şikâyet dilekçesi yazdı.
- B) İnsan dalgın olunca gözünün önündekini bile göremiyor.
- C) Etrafa saçılan pis bardakları toplayıp mutfağa götürdü.
- D) Delikanlı annesi için kocaman bir buket çiçek almıştı.
- E) Bu gezimizde yüksek tavanlı tarihî yapıları gezeceğiz.

4. Aşağıdakilerden hangisinde tamlayanı düşmüş ad tamlaması yoktur?

- A) Kadın, odasını hiç toplamayan çocuğu uyardı.
- B) Kitaplarına gözü gibi bakar, onları kimseyle paylaşmazdı.
- C) Üniversite yılları, hayatının en güzel yıllarıymış.
- D) Küçük çocuk babasının elini sık sıkı tutmuştu.
- E) Raftan en büyük tencereyi çıkararak ocağın üstüne koydu.

5. İnsanlar masaların kenarındaki sandalyeleri alıp bir daire oluşturacak şekilde odanın ortasına yerleştirdi.

Herkes sırayla dairenin ortasına geçip sıkıntısını anlattı.

Dinleyenlerin çözüm önerileri istendi. Böylece herkes

hem çözüm üretmek için zihinsel becerilerini kullandı

hem de sıkıntıları için farklı çözüm yolları öğrendi.

Bu parçada numaralanmış tamlamalar hakkında aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) I. belirtili ad tamlamasıdır.
- B) II. sıfat tamlamasıdır.
- C) III. zincirleme ad tamlamasıdır.
- D) IV. sıfat tamlamasıdır.
- E) V. belirtisiz ad tamlamasıdır.

6. Onun 1912 tarihinde yayımlanan romanı, çelişki ve çatışmalarla dolu bir kadın karakterin trajedisini anlatır.

Romanda hem geleneksel hem de modern değerlerin

bir arada olduğu yenileşme dönemi, aşk ve evlilik teması üzerinden ele alınır.

Bu parçada altı çizili sözcüklerden hangisi bir ad tamlamasının tamlayanı ya da tamlananı değildir?

- A) I
- B) II
- C) III
- D) IV
- E) V

7. Sen anlayan bir gözle süzersin uzun uzun
Yabancı bir şehirde bir kadın heykelini,
Biz duyarız en büyük zevkini ruhumuzun
Görünce bir köylünün kıvrılmayan belini...
Başka sanat bilmeyiz karşımızda dururken
Yazılmamış bir destan gibi Anadolu'muz
Aşağıdakilerden hangisi yukarıda verilen şiirde altı çizili kelime gruplarından biriyle eşleştirilemez?

- A) Zincirleme ad tamlaması
B) Tamlayanı düşmüş ad tamlaması
C) Tamlayanı ile tamlananı yer değiştirmiş ad tamlaması
D) Hem tamlayanı hem tamlananı sıfat almış ad tamlaması
E) Bir sıfat tarafından belirtilmiş ad tamlaması

8. Yayımlandıkları dönemin sosyal ve kültürel yapısını
geçmişten günümüze aktaran süreli yayınlar, edebiyata
hevesli gençlere yazın dünyasının kapısını aralar, aynı
zamanda tecrübelerinden faydalanacağı usta kalemlerle
de birlikte çalışma fırsatı sunmaktadır.

Yukarıda numaralanmış tamlamalardan hangisi zincirleme ad tamlamasıdır?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

9. Gazeteye döndüğüm gün, masamın çekmecelerini
karıştırırken büyük bir pakete rastladım; ben ayrıldıktan
kısa bir süre sonra gelmiş ve orada unutulup kalmış.
Paketten, bir mektup ve bir kısmı elle yazılmış sayfalar
çıktı. Yeniden sayılandırıldığı belli olan sayfalarda değişik el yazıları göze çarpıyordu. Mektubun üzerinde adım
ve soyadım dışında hiçbir şey yazmıyordu.

Yukarıda numaralanmış tamlamaların hangileri ad tamlaması değildir?

- A) I ve II B) II ve III C) I ve IV
E) II ve V E) IV ve V

10. I. Ailesiyle birlikte hafta sonu şehir dışına çıkacaklar-
mış.
I. Yarına yetiştirmesi gereken ödevlerin hepsini yap-
mıştı.
III. Çocuklar ellerindeki su şişelerini sallayıp duruyorlardı.
IV. Su ve elektrik faturasını bugün kesinlikle öde.
V. Bize anlattığı hikâyenin gerçekliğinden şüpheliyim.
Yukarıda numaralanmış cümleler için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) I. cümlede birden fazla belirtili ad tamlaması vardır.
B) II. cümlede tamlananı zamir olan ad tamlaması vardır.
C) III. cümlede belirtisiz ad tamlaması vardır.
D) IV. cümlede bir tamlanan birden fazla tamlayana bağlanmıştır.
E) V. cümlede tamlayanı sıfat almış ad tamlaması vardır.

11. **Aşağıdakilerin hangisinde altı çizili sözcük ad tamlamasını nitelememiştir?**

- A) Bütün gece bozuk kahve makinesini tamir etmeye çalıştı.
B) Emekliye ayrıldıktan sonra tek katlı bir köy evine yerleşmişti.
C) Balkonumun bir duvarına rengârenk süs bitkileri asacağı.
D) Yeni aldığı siyah güneş gözlüğünü gözünden hiç çıkarmıyordu.
E) Önüne kırmızı, mavi ve yeşil tükenmez kalemleri dizmiş, bekliyordu.

12. (I) II. Meşrutiyet'ten sonra art arda yaşanan büyük savaşlar Türk toplumunun bütün kesimlerini etkiler. (II) Ancak yüzyıllardır ihmal edilmiş Anadolu coğrafyasını daha derinden sarsar. (III) Anadolu coğrafyasının insanları bu durumdayken Kurtuluş Savaşı başlar. (IV) Bu dönemin edebiyata yansımaları da memleket edebiyatı olur. (V) Bu anlayış kurulan yeni devletin etkisiyle daha da güçlenir.

Bu parçada numaralanmış cümlelerde aşağıdakilerden hangisi yoktur?

- A) I. cümlede belirtili ad tamlaması
B) II. cümlede belirtisiz ad tamlaması
C) III. cümlede zincirleme ad tamlaması
D) IV. cümlede belirtisiz ad tamlaması
E) V. cümlede belirtili ad tamlaması

1. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde ad tamlaması kullanılmıştır?

- A) Her sabah erkenden uyanır, bir saat spor yaptıktan sonra güne başladık.
- B) Sizin anlattığınız ile onların anlattığı hikâye birbirinden çok farklıydı.
- C) Sizden izin almadan böyle bir şey yaptığımız için özür dileriz.
- D) Kendini mutsuz, endişeli, korkmuş hissettiğinde mutlaka yazı yazar.
- E) Aklına gelenleri aklının süzgecinden geçirdikten sonra söylemelisin.

2. Aşağıdaki cümlelerde altı çizili kelime gruplarından hangisi ad tamlamasıdır?

- A) Küçük çocuk en sevdiği oyuncağını kaybettiği için çok üzgündü.
- B) Arkadaşına çocukken verdiği sözü tutmuş, her zaman onun yanında olmuştu.
- C) Teyzesi sadece onu görmek için çok uzak bir şehirden gelecekti.
- D) Kütüphanede kalemi yere düşünce çevresindeki insanlar ona kötü kötü bakmıştı.
- E) Bizim oda güneye baktığı için kışın çok kolay ısınıyor.

3. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde ad tamlaması yoktur?

- A) Dolabı açar açmaz dağınık duran kıyafet yığını yere düşmüştü.
- B) Sahada top oynayan çocukları seyrederken hayallere dalmıştı.
- C) Evlerinin olduğu mahallede köşeyi döner dönmez portakal çiçeği kokusu duyuyordu.
- D) Eve dönerken arkadaşına aldığı hediyeyi iş yerinde unuttuğunu fark etti.
- E) Böylesine düşüncesiz, sorumsuz davranışlarının bir bedeli olacak mutlaka.

4. Aşağıdakilerden hangisinde tamlananı tamlayanından önce söylenmiş bir ad tamlaması kullanılmıştır?

- A) Çantası yere düşmüş, eşyalarının hepsi ortalığa saçılmış.
- B) Ağaçtan düşerken tişörtü bir yerlere takılıp yırtılmıştı.
- C) Emek emek yaptığı pastanın son dilimini kimseye yedirmemi.
- D) Son sayfası yoktu aylardır arayıp da sahafın birinde bulduğu kitabın.
- E) Biriktirdiği parayla yazın gönlünce tatil yapmayı planlıyor bizim oğlan.

5. Eşsiz ara sokakları, sere serpe uzanan sahilleri, sahilleri süsleyen eski konakları, farklı kültürlerin izlerini

taşıyan irili ufaklı evleri olan ara sokakları, parkları ve ormanlarıyla kendine has, rengarenk bir dokuya sahiptir İstanbul. Birbirinden güzel yürüyüş parkurları sayesinde yürüyüş yaparken sanki yüzyıllardır aynı yerlerden geçen insanların bin bir duygusu adımlarınıza eşlik eder.

Bu parçada numaralanmış kelime grupları hakkında aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) I. bir sıfat tamlamasıdır.
- B) II. tamlayanı sıfat almış isim tamlamasıdır.
- C) III. sıfat tamlamasıdır.
- D) IV. belirtisiz ad tamlamasıdır.
- E) V. zincirleme ad tamlamasıdır.

6. Su hafızası, sudan daha önceden çözünmüş olan maddelerin hafızasını sınırsız veya sınırsıza yakın bir süre

boyunca muhafaza edebileceğini iddia eden sözde bir yetenektir. Bu iddia, kimya ve fiziğin temel ilkelerine aykırıdır ve bilimsel olarak geçerli değildir. Suyun hafızası olduğuna inanan kişilerin iddiasına göre su, keyfi sayıda seri seyreltmeden sonra bile bünyesinde daha önceden çözdüğü maddelerin bilgisini korumaya devam etmektedir.

Bu parçada numaralanmış tamlamaların hangisi farklı türdedir?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

7. Bilgi İşleme Kuramı, bilginin edinilmesi, depolanması
I
ve kullanılmasında yer alan zihinsel süreçleri inceleyen,
II
bilişsel psikoloji alanına ait bir kuramdır. Bu kuram,
III
bilginin kişinin zihninde bir aşamadan diğerine aktarılır-
IV V
ken takip ettiği akışa odaklanır.
Bu parçada altı çizili sözcüklerin hangisi tamlayan veya tamlanan eki almamıştır?
A) I B) II C) III D) IV E) V

8. Uçuş yetenekleri, kuşların hayatta kalma ve üreme
I
başarılarında kritik rol oynamaktadır. Kuşların uçuşla-
rında; aerodinamik yapıları, kas ve iskelet sistemleri
II
ve uçuş teknikleri gibi çeşitli faktörler etkili olmaktadır.
Kuşlar, özellikle süzülme sırasında kanatlarının şeklini
III
ve hareketlerini kullanarak havada kalma yetenekleri ile
uçuş süresi gibi değişkenleri ayarlamaktadır. Bu nokta
IV
da kuşların rüzgâr akımlarını kullanarak yer çekimine
V
karşı direnç sağlaması ve enerji tasarrufu yapabilmeleri için süzülme tekniği ortaya çıkmaktadır.
Bu parçada numaralanmış tamlamaların hangisinde bir tamlayan birden fazla tamlanana bağlanmıştır?
A) I B) II C) III D) IV E) V

9. I. Ey bir muharebe meydanında
II. Avuçları kanımla dolu,
III. Kafası gövdemin altında,
IV. Bacağı kolumun üstünde,
V. Cansız uyuyan insan kardeşim!
Yukarıda numaralanmış dizelerin hangilerinde tamlayanı düşmüş ad tamlaması kullanılmamıştır?
A) I ve II B) II ve III C) I ve IV
D) I ve V E) IV ve V

10. Yemeği yedikten sonra herkes odasına çekilir, eve ürkü-
tücü bir sessizlik hâkim olurdu. Böyle zamanları- hele
hava da güzelse- pek sever, balkondaki koltuğa kurulup
sevdiği şarkılardan birini sessizliği bozmadan dinler,
yandaki evlerden gelen çatal, bıçak sesleri dinlediği
müziğe karışırken akşamın karanlığına dalar giderdi.
Yukarıdaki parçada aşağıdakilerden hangisine örnek yoktur?
A) Tamlayanı düşmüş ad tamlaması
B) Zincirleme ad tamlaması
C) Tamlayan eki yerine kullanılmış ayrılma hâli eki
D) Belirtili ad tamlaması
E) Belirtisiz ad tamlaması

11. **Aşağıdakilerden hangisinde zincirleme ad tamlaması vardır?**
A) Müdürün bizi beklediğini öğrenen sekreter bir anlam veremediğimiz kadar heyecanlandı.
B) Yağmura yakalandığı için sırlısklam olan kabanını eve girer girmez çıkardı.
C) Dağ evinin her köşesine çam ağaçlarının insana huzur veren kokusu sinmişti.
D) Koltuğun kolçağında kıvrılıp yatan kedi bir anda ürpererek kalkıp odadan çıktı.
E) Geçen sene kırılan kolunu hâlâ eskisi gibi kullanmıyormuş.

12. I. Bir zevk duyulmaz oldu, buranın rüzgârlarından
Hayat soldu bir günün enginlerinde yine.
Selam! Sonsuzların yorgun gönüllerine
Selam: Güneşi içeren çocukların diyarından!
II. Bebekler çiçeği insanlığımızın
Güllerin en hası, en goncası
Sarışın bir ışık parçası kimi
Kimi kapkara üzüm tanesi

- Aşağıdakilerden hangisi yukarı verilen iki şiirde de vardır?**
A) Arasına sözcük girmiş ad tamlaması
B) Bir tamlananı birden fazla tamlanana bağlanmış ad tamlaması
C) Sıfat tarafından nitelenmiş ad tamlaması
D) Tamlayanı ile tamlananı yer değiştirmiş ad tamlaması
E) Bir tamlayanı birden fazla tamlanana bağlanmış ad tamlaması

DESTANLAR

Toplumları etkileyen savaş, göç, doğal afet gibi olaylar anlatılır.

Olağanüstü olaylar veya kişiler vardır.

Manzum bir edebî türdür.

Ait olduğu toplumun kültürel ve **millî değer**lerini yansıtır.

Olay ve kişiler olmak üzere iki öge öne çıkar.

Kahramanların **savaşçı ve yiğit** oluşları öne çıkar.

Zaman ve mekân ayrıntılı olarak verilmez.

Oluşumlarına göre **doğal destan ve yapay destan** olarak ikiye ayrılır.

DESTANLAR

DOĞAL
DESTANLAR

Toplumları etkileyen olayların sözlü gelenekte yayılması ve geleneği bilen biri tarafından derlenip yazıya geçirilmesiyle oluşur. Anonimdir. İslamiyet öncesi Türk kültürü hakkında bilgi veren en uzun anlatılardır.

Üç aşaması vardır:

1-Çekirdekleme (Oluş): Toplumu etkileyen olay yaşanır, efsanevi kahramanlar çıkar.

2-Yayılma: Destancılar tarafından kuşaktan kuşağa aktarılır. Yöreden yöreye değişebilir, farklı varyantlar oluşabilir.

3-Derleme: Geleneği bilen biri tarafından yazıya geçirilir. (Türk edebiyatındaki doğal destanlar bu aşamayı tamamlayamamıştır.)

YAPAY
DESTANLAR

Toplumları etkileyen olayların bir yazar tarafından destan kurallarına uygun olarak yazılmasıyla oluşur.

Türk edebiyatında bu türde genellikle Millî Mücadele konusu işlenmiştir.

DOĞAL DESTANLAR

İslamiyet Öncesi Türk Destanları

1. ALTAY - YAKUT

Yaratılış Destanı

- Türklerin en eski destanıdır.
- Bir varyantına göre Tanrı Ülgen'in bir varyantına göre Kayra Han'ın (Tanrı Kuday'ın) ilk insanı ve dünyayı yaratması anlatılır.

2. SAKA

a. Şu Destanı

- Saka hükümdarı Şu'nun Makedonyalı İskender (Zülkarneyn) ile mücadelesi anlatılır.
- Divanü Lügati't Türk'te özetlenmiştir.

b. Alp Er Tunga Destanı

- Alp Er Tunga'nın kahramanlığı ve İran ile yaptığı savaşları anlatılır.
- Destan kahramanı Alp Er Tunga'nın adı ilk kez Orhun Yazıtları'nda geçer.
- Alp Er Tunga sagusu Divanü Lügati't-Türk'te bulunur.
- İranlıların doğal destanı olan Şehname'de Alp Er Tunga'nın adı "Efrasiyab" olarak geçer.

3. HUN

a. Oğuz Kağan Destanı

- Hun İmparatoru Oğuz Kağan'ın (Mete'nin) hayatı ve kahramanlıkları anlatılır.
- Cihan hâkimiyeti anlayışı vardır.

b. Attila Destanı

- Batı Hun hükümdarı Attila'nın hayatı ve kahramanlıkları anlatılır.
- Sözlü olarak eski bir Germen kavmi olan Gotlar tarafından yaşatılmıştır.
- Günümüze ulaşan bir metni yoktur.

4. GÖKTÜRK

a. Bozkurt Destanı

- Göktürk soyunun bozkurttan türediği inancı üzerine temellenmiştir.
- Çinlilerin saldırısı yüzünden yok olma tehlikesi yaşayan Göktürklerin sağ kalan bir bebek ve dişi kurttan tuedikleri anlatılır.

b. Ergenekon Destanı

- Düşmandan kaçan Göktürklerin Ergenekon adını verdikleri bölgeye kaçmalarını, dört yüzyıl boyunca orada yaşayıp çoğalmalarını ve demir dağı eritip bölgeden çıkmaları anlatılır.

5. UYGUR

a. Türeyiş Destanı

- Uygurların erkek bir kurttan türeyişi anlatılır.

b. Göç Destanı

- Çinli bir prensesle evlenen Yulun Tigin Uygurlar için Kutlu Dağ adını verdikleri kutsal olan kayayı Çinlilere vermesi, bunun sonucunda Uygurların birçok felaket yaşayıp bölgeden göçmek zorunda kalması anlatılır.

İslami Dönem Türk Destanları

Satuk Buğra Han Destanı

- Karahanlı Hükümdarı Satuk Buğra Han'ın İslamiyet'i kabul etmesi ve yayması anlatılır.
- İlk İslami Dönem destanıdır.

Manas Destanı

- Dünyanın en uzun destanıdır.
- Müslüman Kırgızlarla Putperest Kalmukların mücadeleleri anlatılır.
- Kırgızların gelenekleri, yaşam biçimi, ahlak ve din anlayışları ve farklı milletlerle ilişkilerini yansıtır.

Cengiz Han Destanı (Cengizname)

- Moğol Hükümdarı Cengiz Han'ın yaşamı, fetihleri ve kahramanlıkları anlatılır.

Timur Destanı

- Maveraünnehir'de kendi imparatorluğunu kuran Timur'un yaşamı ve kahramanlıkları anlatılır.

Edige Destanı

- Altınordu Hanı Edige Mirza Bahadır'ın hayatı ve devletini ayakta tutma mücadelesi anlatılır.

Battal Gazi Destanı (Battalname)

- Battal Gazi ya da Seyyid Battal olarak tanınan Arap savaşçı Cafer'in Bizanslılarla din uğruna yaptığı savaşlar anlatılır.

Danişmend Gazi Destanı (Danişmendname)

- Battal Gazi soyundan geldiği düşünülen Melik Danişmend Gazi'nin Müslüman olmayanlarla mücadelesi anlatılır.

Köroğlu Destanı

- Köroğlu olarak tanınan Ruşen Ali'nin Bolu Beyi ile mücadeleleri anlatılır.

Türk Destanlarındaki Bazı Tipler

1. Alp - Alperen

- İslamiyet öncesinin "alp" tipi İslamiyet sonrası "alperen"e dönüşür. Cesur ve yiğittir, toplumu için savaşır, kendinden çok halkını düşünür.

2. Bilge

- Toplumun manevi lideridir, toplumu yönlendirip aydınlatır.

3. Kadın Tipi

- Aile kavramının ve soyun devamlılığının temsilcisidir. Genelde "alp" tipinin destekçisidir.

Türk Destanlarındaki Motifler

Bozkurt - Gökbörü - Motifi	Rüya Motifi	Kutsal Işık Motifi
<ul style="list-style-type: none"> Türk'ün hayat ve savaş gücünün simgesidir. Genellikle Gök Tanrı tarafından kılavuzluk etmesi için gönderilir. Börte Çine ve Asena gibi adlar alır. 	<ul style="list-style-type: none"> Kahraman geleceği rüyasında görerek hareket ettiği için rüya motifinin hayatı tayin edebilme özelliği vardır. 	<ul style="list-style-type: none"> Aydınlık veren ilahi ve semai bir motiftir. Alpler ve onların evleneceği kişiler genellikle kutsal ışıktan doğar.
Kırklar Motifi	Kutsal Ağaç Motifi	Mağara Motifi
<ul style="list-style-type: none"> Türk kültüründe kutsallaşarak kâliplaşan bir sayıdır. 	<ul style="list-style-type: none"> En eski motiflerdendir. Şamanizm'de kutsal kabul edildiği için destanlarda da kutsallığı, doğurganlığı ve koruyuculuğu ile öne çıkar. 	<ul style="list-style-type: none"> Bazı destanlarda sığınak, bazılarında ev, bazılarında kurban adanan kutsal yerlerdir.
At Motifi	Ok ve Yay Motifi	Kutsal Dağ Motifi
<ul style="list-style-type: none"> Göçebe kültürün etkisinden dolayı kahramanın en büyük yardımcısıdır. 	<ul style="list-style-type: none"> Kahramanın halkını korumak için kullandığı en etkisi silahıdır. Hukuki bir sembol olarak da değerlendirilir. 	<ul style="list-style-type: none"> Genellikle Türk'ü düşmanından koruyan bir sığınaktır.

TÜRK EDEBİYATINDA ÖNEMLİ YAPMA DESTANLAR

Genç Osman Destanı → Kayıkçı Kul Mustafa Üç Şehitler Destanı → Fazıl Hüsnü Dağlarca Çakırın Destanı → Fazıl Hüsnü Dağlarca Sakarya Meydan Savaşı → Ceyhun Atuf Kansu	Çanakkale Şehitleri Destanı → Mehmet Âkif Ersoy Kuvâyi Milliye Destanı → Nazım Hikmet Ran Maraş'ın ve Ökkeş'in Destanı → Gülten Akın Atatürk Kurtuluş Savaşında → Cahit Külebi

Dünya Edebiyatı Doğal Destanlar

- Şehname → İran
- Nibelungen → Alman
- Gılgamış → Sümer
- İgor → Rus
- Şinto → Japon
- Kalevala → Fin
- İlyada, Odysseia → Yunan
- Ramayana, Mahabbarata → Hint
- La Cid → İspanyol
- Beowulf → İngiliz
- Chansen de Roland → Fransız

Dünya Edebiyatı Yapay Destanlar

- İngiliz Edebiyatı → Kaybolmuş Cennet (J. Milton)
- İtalyan Edebiyatı → Kurtarılmış Kudüs (T. Tasso)
- İtalyan Edebiyatı → İlahi Komedi (Dante)
- İtalyan Edebiyatı → Çılgın Orlando (Ariosto)
- Latin Edebiyatı → Aeneis (Vergilius)

Etkinlik

Destanlar.....

Aşağıdaki cümlelerden hangilerinin yukarıda boş bırakılan yere getirilebileceğini bulunuz.

1. evrenseldir.	5. ait olduğu toplumun kültüründen izler taşır.
2. millîdir.	6. olağanüstülükler barındırır.
3. genellikle manzumdur.	7. olağanüstülükler yok ya da sınırlıdır.
4. genellikle mensurdur.	

Aşağıda verilen destanlarla ait olduğu ulusları eşleştiriniz.

1. Gılgamış Destanı	a. Alman / Germen
2. Göç Destanı	b. Uygur
3. Yaratılış Destanı	c. Sümer
4. Satuk Buğra Han Destanı	d. Hint
5. İlyada, Odysseia	e. Hun
6. Ramayana, Mahabharata	f. Göktürk
7. Attila Destanı	g. Karahanlı
8. Ergenekon Destanı	h. Yunan
9. Nibelungen	i. Altay

Etkinlik

Aşağıda verilen cümlelerdeki boşlukları doldurunuz.

1. Altay - Yakut Türklerine ait olan Destanı Türklerin en eski destanı kabul edilir.	5. Kırgızlara ait olan dünyanın en uzun destanıdır.
2. Kaybolmuş Cennet İngilizlerin destanı iken Beowulf destanıdır.	6. İranlıların doğal destanı olan Şehname'de Saka hükümdarı Alp Er Tunga adıyla anılır.
3. Doğal destanlar üç aşamada oluşur: ve	7. İtalyan Edebiyatının yapay destanı olan Ariosto tarafından kaleme alınmıştır.
4. Kayıkçı Kul Mustafa tarafından kaleme alınan yapay destana örnek olarak verilebilir.	8. Türklerin boz bir kurttan türediklerini anlatan Bozkurt Destanı ait doğal bir destandır.

CEVAP: 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8.

Aşağıda verilen yapay destanların yazarlarını karşında verilen boşluğa yazınız.

1.	Üç Şehitler Destanı →
2.	Kuvâyi Milliye Destanı →
3.	Genç Osman Destanı →
4.	Çanakkale Şehitleri Destanı →
5.	İlahi Komedy →
6.	Kaybolmuş Cennet →

CEVAP: 1. 2. 3. 4. 5. 6.

Aşağıda verilen özellikler doğal destanın özelliği ise kutucuğa "D" yapay destanın özelliği ise "Y" ortak özelliklerse "O" yazınız.

1.	☐	Anonimdir.	4.	☐	Yazarı bellidir.
2.	☐	Evrensel değil ulusaldır.	5.	☐	Olağanüstülükler barındırır.
3.	☐	Genellikle manzumdur.	6.	☐	Toplumu etkileyen olayları konu edinir.

1. (I) Destan, milletlerin hayatlarını derinden etkileyen göç, felaket, büyük savaşlar, doğal afet gibi olayların anlatıldığı edebî türdür. (II) Destanlar yazının icadından önce halk içinde ağızdan ağıza anlatılmış, genellikle mensur hikâyelerdir. (III) Sözlü edebiyat ürünü olması sebebiyle destanlar, kuşaktan kuşağa aktarılırken bazı değişikliklere uğrayabilir hatta aynı destanın farklı söyleyişleri oluşabilir. (IV) Destanlar, ait olduğu milletin bütün varlığını, millet olma yolundaki çabalarını, duygularını, ideallerini ve kimliklerini yansıtan en zengin edebiyat malzemeleridir. (V) Bu bakımdan destanlar, çok eski zamanlarda yaşayan milletlerin hayatları hakkında çok önemli ipuçları vermektedir.

Bu parçada numaralanmış cümlelerin hangisinde bir bilgi yanlışı vardır?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

2. Uygur Türklerinin eski devirlerine dair pek çok destan kaybolmuş olmasına rağmen, Çince ve Farsça kaynaklarda bu hikâyelerin bazı özetlerini tespit etmek mümkündür. Bunların en önemlisi Uygurların ---- ve ---- Destanı'dır.

Bu parçada boş bırakılan yerlere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) Türeyiş - Göç
B) Yaratılış - Göç
C) Türeyiş - Ergenekon
D) Oğuz Kağan Türeyiş
E) Attila - Şu

3. Doğal destanlar çekirdeklenme, yayılma ve yazıya geçirme adı altında üç aşamadan oluşur. Çekirdeklenme aşamasında toplumun başından toplumu derinden etkileyen bir olay geçer, yayılma aşamasında destancılara tarafından söylenerek kuşaktan kuşağa aktarılır, yazıya geçirme aşamasında ise destan geleneğini bilen biri tarafından derlenerek yazıya geçirilir.

Aşağıdaki destanlardan hangisinin yukarıda söz edilen aşamaları tamamladığı söylenebilir?

- A) Yaratılış B) Şehname
C) Bozkurt D) Ergenekon
E) Şu

4. **Aşağıdakilerden hangisi doğal destanların bir özelliği değildir?**

- A) Bir milleti etkileyen bir olayın üzerine temellenme
B) Olağanüstülükler taşıma
C) Genellikle manzum biçimde olma
D) Yığılması öne çıkan bir kahramanı olma
E) Halk tarafından gerçek kabul edilme

5. Türklerin cihan devleti kurma öyküsü ile dünyayı yönetme düşüncesi yer almaktadır. Hunlara ait bu destanın kendisinden sonraki Türk destan geleneğinin şekillenmesine önemli katkıları olmuştur. Epik varyantı XIV. yüzyıldan önce yazıldığı düşünülen Uygur harfli metindir. İlhanlı veziri ve hekimi olan Reşideddin tarafından hazırlanan Salname varyantlarının ilkidir.

Bu parçada söz edilen destan aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Attila Destanı B) Şu Destanı
C) Oğuz Kağan Destanı D) Ergenekon Destanı
E) Türeyiş Destanı

6. Yulun Tigin tahta çıktığında Çinlilerle savaşmamak için Çin sarayından bir kızla evlendi, oğlunu da bir Çinli prensesle evlendirdi ancak Çinliler Uygurları güçsüzleştirmek için adı Kutlu Dağ olan kutsal kayayı Uygurlardan istediler ve isteklerini kabul ettirdiler. Kaya çok büyük olduğu için kayayı küçük parçalara ayırıp Çin'e taşıdılar. Kutlu Dağ'ın götürülmesinden kısa bir süre sonra Yulun Tigin ve ardından gelen Kağanların hepsi sıra sıra vefat etti. Kitliklar, afetler yaşandı.

Bu parçada söz edilen destan aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Yaratılış B) Oğuz Kağan
C) Attila D) Göç
E) Ergenekon

Aşağıdakilerin hangisinde destan - ulus eşleştirmesi yanlış yapılmıştır?

A)	Igor	Rus
B)	La Cid	İspanyol
C)	Kalevala	Fin
D)	Şinto	Japon
E)	Şehname	Sümer

8. Kıyan ile Nokuz aynı sene evlenir ve çıkan savaş sonucu eşleriyle beraber kaçarlar. Kimsenin ulaşamayacağı, onlar için güvenli olan bir yere yerleşmeye karar verirler. Zorlu yollardan geçip uçsuz bucaksız bir ülkeye varırlar. Dört yüz sene burada yaşayarak çoğalan halk buraya sığmamaya başlar. Çıkışı bulunmayan bu yerden ayrılmak için bir demirci, gördüğü demir madenini eriterek yol yapmayı teklif eder. Halk dağın tepesine ve yanlarına odun ve kömür yığarak dağı ateşe verir. Demir dağ erir ve halkın çıkması için yol açılır. Liderleri Börtaçına önderliğinde öz yurtlarına dönen halk burayı atalarının ellerinden alıp düşmanla savaşır ve onların intikamını alır.

Bu parçada söz edilen destan aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Gılgamış
B) Ergenekon
C) Attila
D) Türeyiş
E) Bozkurt

9. İşimiz sade savaş değildi, yok.
Bilgi, biti, sanat yer alırdı çok.
Herat'ta, Hindistan'da, Kandahar'da,
Mısır'da, İstanbul'da ve Kaşgar'da
Medeniyet kurduk, diktik mengü taş.
Alıkoymazdı bundan bizi savaş.

Bir destandan alınmış yukarıdaki metinden yola çıkarak destan ile ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Uyak ve rediften yararlanır.
B) Ait olduğu ulus hakkında bilgiler içerir.
C) Hece ölçüsüyle oluşturulur.
D) Olağanüstülükler barındırır.
E) Yalın ve anlaşılır bir dili vardır.

10. Firdevsi tarafından derlenip yazıya geçirilen --- adlı destanda ünlü hükümdar Alp Er Tunga --- adıyla anılır. Alp Er Tunga'nın İran ile mücadelesini anlatan destan da --- Türklerinin doğal destanıdır.

Bu parçada boş bırakılan yerlere sırasıyla aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) Nibelungen - Zülkarneyn - Göktürk
B) Şehname - Zülkarneyn - Saka
C) Şehname - Efrasiyab - Saka
D) Nibelungen - Efrasiyab - Göktürk
E) Kalevala - Efrasiyab - Saka

11. Kağan baktı ki bozkurt geldi, kılavuz ordunun önüne düştü. Arkasından gittiler, koca ordu yola düzölmüş bir düzöye gidiyordu. Tangut (Tibet) denen bölgeye vardılar. Çeri bir dağdan inmeye başladı. Bir ucu henüz dağın tepesinde iken daha çoğu ovada idi. Gün batmak üzere karşıkı dağın tepesine durmuştu. Etrafında bulutlar al kana boyanmış, türlü şekiller almış, kenarları yıldızlanmıştı. Birtakım bulutlarda dünyanın bütün renkleri, türlü uçşmalar vardı. Ordu ovaya indi. Gün de meçhul bir kuyuya indi, gitti. Kâinat sanki katran sıvanmış gibi karardı. Bozkurt durdu. Ordu da durdu. Çadır kurdular.

Oğuz Kağan Destanı'ndan alınan bu metinden yola çıkarak

- I. Bozkurt motifinden yararlanılmıştır.
II. Betimleyici öğelerden yararlanılmıştır.
III. Olağanüstü olay ve kişiler vardır.
IV. Hayal ile gerçek iç içe geçmiştir.

İfadelerinden hangileri söylenemez?

- A) I ve II
B) II ve III
C) Yalnız IV
D) II ve IV
E) I ve IV

12. İslamiyet öncesi Türk edebiyatının en uzun türü olan destanlar; toplumun tamamını etkileyen kıtlık, göç, savaş gibi konuları olağanüstü şekilde işleyen, millî nitelikleri ağır basan manzum anlatılardır. Oluşma, yayılma ve derleme aşamalarından geçerek oluşur ancak İslamiyet Öncesi Türk edebiyatı destanları yayılma aşamasını tamamlayamamıştır.

Bu parçada altı çizili sözlerden hangisinde bilgi yanlış vardır?

- A) I
B) II
C) III
D) IV
E) V

- I. --- Destanı MÖ VII. yüzyılda yaşamış bir Türk hükümdarının hayatı ve savaşlarından bahseder. Firdevsi'nin derlediği Şahname adlı destanda Afrasiyap olarak geçen hükümdar, Kaşgarlı Mahmud'un Divanü Lugatit-Türk adlı eserinde de yer alır.
- II. "Daha hiçbir şey yokken, Tanrı Kayra Han'la uçsuz bucaksız su vardı. Ay, güneş, toprak yoktu." cümlesiyle başlayan --- Destanı XIX. yüzyılda Altay Türklerinden derlenmiştir. Bu mitoloji içerikli destan Türklerin en eski inançlarını göstermektedir.
- III. Makedonyalı Büyük İskender'in Türk illerine yürüyüşünü ve Sakalara açtığı savaşı anlatan --- Destanı XXI. yüzyıla kadar sözlü olarak yaşamış, bu tarihte ise Kaşgarlı Mahmud tarafından yazıya geçirilmiştir.
- IV. Çok eski tarihe sahip, mitoloji içerikli --- Destanı Göktürklerin Altay Dağları çevresine çekilip demircilik yaparak yaşadıkları, türeyip çoğaldıkları dönemden bahseder.

Yukarıda numaralanmış cümlelere aşağıdakilerden hangisi getirilemez?

- A) Oğuz Kağan
B) Ergenekon
C) Şu
D) Alp Er Tunga
E) Yaratılış

2. Doğal destanlar belli bir tarihî dönemi geniş bir çerçevede ele alır, bu olayların halk hafızasındaki görünüşlerini dile getirir. Doğal destanların kendilerine özgü anlatımları, tipleri ve temaları vardır. Tipler genellikle şunlardır: Alperen tipi ve düşmanları, bilge devlet adamı tipi ve kahramanın yoldaşları, kadın tipleri ve hayvan kahraman tipi. Alperen tipi destanın başkahramanıdır ve belli özelliklere sahiptir. O, yiğit, cesur, savaşçı, güçlü ve olağanüstü yeteneklere sahiptir. Destan da bu tipin üzerine inşa edilir. Kahramanın düşmanı ise kana susamış ve yenilmez bir şekilde anlatılır. Bilge devlet adamı ve kahramanın yoldaşları da çoğu zaman alp tipiyle aynı özelliğe sahiptir. Kadınlar da destanlarda son derece aktiftirler. At binerler ve kılıç kuşanırlar. Hayvan kahraman tipi ise kahramanların en büyük yardımcısı olan attır. Türk destanlarında at, kahraman kadar önemli, kahramanın yanında aktif olarak yer alan ve çoğunlukla olağanüstü nitelikler de taşıyan temel tiplerden biridir.

Aşağıdakilerden hangisi bu parçada söz edilen destanlara örnek olarak gösterilebilir?

- A) Oğuz Kağan Destanı
B) Üç Şehitler Destanı
C) Kuvâyi Milliye Destanı
D) Çanakkale Şehitleri Destanı
E) Maraş'ın ve Ökkeş'in Destanı

3. Ne bulutlar gitti, ne padişahlardan bir haber geldi.
Kemal Paşa derler bir yiğit vardı.
Bu sefer de millet türkülerle Kemal Paşa'ya haber saldı.
Kemal Paşa, yenilmez yiğit, şanlı komutan!
Savaş girer gibi yetiş bize!
Yetiş bize, çöllerde bile olsun!
İnanç doldur, güç doldur içimize!
Bin kere yurdumuzu kurtaran!
Bir görseydin ağlardın hâlimize!
- Yapay bir destandan alınmış yukarıdaki metinden yola çıkarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?**
- A) Yazarının duygu ve düşüncelerini sezdirir.
B) Yakın tarihte yaşanan bir olay üzerine yazılmıştır.
C) Uyak ve rediften yararlanır.
D) İslamiyet öncesi destanları gibi motifler vardır.
E) Hamasi duygular işler.

4. (I) Bir milletin en önemli edebî ürünlerinden olan destanlar; milletlerin belleklerini aktaran, onların fikir ve sanat hayatlarına kaynaklık eden eserlerdendir. (II) Doğal ve yapma olarak tasnif edilebilen bu tür, genellikle manzum olarak söylenir ya da yazılır. (III) Halka mal olmuş anonim destanlar da bir yazar tarafından kaleme alınan yapma destanlar da kahramanlık teması etrafında şekillendikleri için hamasi duygular barındırır. (IV) Ancak yapma destanlar yazarının duygularını barındırırken doğal destanlarda derleyenin ya da söyleyenin duyguları değil toplumun genel duygu ve kanıları bulunur. (V) Nazım Hikmet tarafından kaleme alınan Üç Şehitler Destanı da yazarının hamasi duyguları etrafında şekillenen bir yapma destandır.

Bu parçada numaralanmış cümlelerin hangisinde bir bilgi yanlışı vardır?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

5. Destan, sosyal tarihle ve sosyal, kültürel düzenle ilgili hassasiyeti ile ön plana çıkardığından millî ve kültürel şuurun oluşumu sürecinde; devletçilik ideolojisinden devlet kurmaya, ekonomik yapıdan onu değiştirmeye, dinî - ideolojik aşınmalardan din uğrunda mücadeleye kadar çok geniş bir alanda aydınlatıcı içeriğe sahiptir.

Destan hakkında verilen bu bilgilerden yola çıkarak;

- I. Cumhuriyet edebiyatı,
II. Servetifünun edebiyatı,
III. Milli edebiyat,
IV. Divan edebiyatı,
V. Fecriati edebiyatı

öncüllerinde verilen edebiyat dönemlerinin hangisinde yapma destanların daha çok yazıldığı söylenebilir?

- A) I - II B) II - III C) I - III
D) II - IV E) I - V

6. Destanın başlangıç bölümünde "onlar"ın hikâyesi üzerinde durulur ki "onlar"ın hikâyesi bütün metnin çizgisini belirler. "Onlar" ile kastedilen şey Türk halkının kendisidir. Bu halk, zorluklarla mücadele eden, başkaldıran, Anadolu'yu bağımsızlığa kavuşturan, her koşulda emperyalizme direnen Türk köylüsüdür. Bu bakımdan Nazım Hikmet'in ---- kendi ideolojisinin süzgecinden geçerek toplumsal gerçekçi bir çizgiye yerleşir.

Bu parçada boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) Genç Osman Destanı
B) Kuvâyi Milliye Destanı
C) Atatürk Kurtuluş Savaşında
D) Çakırın Destanı
E) Üç Şehitler Destanı

7. Destanlar bir ulusun bilinç dışıdır. Destan yazmak o ülkenin sanatçıları için en büyük onurdur. Sanatçılar, bağlı oldukları dilin bütün olanaklarını bilerek, kullanarak, yaşayarak destan yazabilme yeteneğine ulaşırlar, diyen Fazıl Hüsnü Dağlarca, Millî Mücadele'yi konu edinen birçok destan kaleme alır. Bu konuya verdiği önemi, farklı zamanlarda yayımladığı şiir kitaplarıyla devam ettirir. Onun Millî Mücadele'yi konu edindiği dizinin ilk kitabı olan ---- 1949'da yayımlanır.

Bu parçada boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) Çanakkale Şehitleri Destanı
B) Kuvâyi Milliye Destanı
C) Genç Osman Destanı
D) Oğuz Kağan Destanı
E) Üç Şehitler Destanı

9. Aşağıda verilen tablodaki bilgi yanlışının düzeltilmesi için numaralanmış öncüllerden hangileri yer değiştirilmelidir?

Yazar	Eser
(I) Gülten Akın	Maraş'ın ve Ökkeş'in Destanı
(II) Kayıkçı Kul Mustafa	Genç Osman Destanı
(III) Fazıl Hüsni Dağlarca	Kuvâyi Milliye Destanı
(IV) Atatürk Kurtuluş Savaşında	Cahit Külebi
(V) Nazım Hikmet Ran	Üç Şehitler Destanı

- A) I ve III B) II ve IV C) III ve IV
D) III ve V E) IV ve V

9. Destan Emevilerin VIII. yüzyılda Bizansa karşı açtıkları sefere katılan, gösterdiği üstün başarılarıyla ünlenen bir Arap kahraman etrafında şekillenir. İslamiyet'in yayılması uğruna gösterdiği kahramanlıklar onun Türkler arasında sevilmesini ve bu destanın kahramanı olmasını sağlamıştır.

Bu parçada söz edilen destan aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Battal Gazi Destanı
B) Köroğlu Destanı
C) Manas Destanı
D) Satuk Buğra Han Destanı
E) Timur Destanı

10. Türklerin İslamiyet etkisiyle oluşturduğu ilk destan olduğu kabul edilir. Karahanlı Hükümdarı ---- etrafında gelişen olayları konu edindiği için destanın adı hükümdarın adıyla anılır. Destanda hükümdarın İslamiyet'i kabul edip İslamiyet'i yaymak için gösterdiği kerametler anlatılır.

Bu parçada boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) Manas
B) Cengiz Han
C) Oğuz Kağan
D) Satuk Buğra Han
E) Edige

11. Kırgız kültürünün mayası olarak kabul edilir. Bir kahramanlık destanı olmasının yanında Kırgız Türklerinin sosyal hayatını, inanışları ve dilini günümüze aksettiren en önemli eserdir. Bunun yanı sıra dünyanın en uzun destanı olma özelliğine de sahiptir.

Bu parçada verilen bilgilerden yola çıkarak

- I. Ala Dağ gökyüzüyle eşitlenip
Göğsünü kabartarak, boy ölçüşüp
Manas'ım halk içinde önder deyip
Savunun Aya, Güneşe denk tutup
- II. Geçitler, kayalar, koyu orman
Türbeyi gözetler sıraya girip.
Yatağında coşkuyla akan berrak dere,
Manas'ın sözünü söyler sohbet edip.
- III. Halkının etten yüreği yaralanır
Eski güzel günlerin izini sürer.
Şairi şiir yakıp adını ezberler
Kopuzcu çalarak ezgiye döker.

öncüllerin verilenlerin hangilerinin yukarıda söz edilen destandan alındığı kesin olarak söylenebilir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II
D) I, II ve II E) Yalnız III

EFSANELER

Sözlü geleneğin ürünüdür.

Şahıs, olay ve yer hakkındaki anlatılardır.

Temelinde inanç unsuru vardır.

Anlatan ve dinlenen tarafından gerçek olduğuna inanılan hikâyelerdir.

Kısa anlatılardır.

Anlatılan hikâyedeki olayın yakın geçmişte yaşandığına inanılır.

Olaylar günümüz dünyasında yaşanır.

Genellikle yer, kişi ya da olayı kutsallaştırır.

Olağanüstülüklerin görüldüğü efsaneler de görülmediği efsaneler de vardır.

Günlük konuşma diliyle anlatılır.

Mitoloji, gerçek hayat, din gibi kaynakları olsa da hayal gücü ile şekillenir.

Belirli bir kural çerçevesinde oluşturulmaz.

Anlatıcıya göre farklılaşabilir.

Şekil değiştirme ve taş kesilme motifleri üzerine temellenir.

Sanatsallık gibi bir amaç güdülmez.

Toplumsal normlara göre iyi olan ödüllendirilir, kötü olan cezalandırılır.

Konularına göre tarihî efsaneler, dinî efsaneler, olağanüstü kişi, varlık etrafında oluşan efsaneler ve yaratılış efsaneleri olarak sınıflandırılır.

Geleneksel olarak yayılan veya toplumun hayal gücü etkisiyle biçim değiştiren, uzak geçmişte yaşanan halk hikâyelerine **mit** ya da **mitos** denir.

Tarih öncesi tanrıların efsaneli serüvenlerini anlatan mitlerin, efsanelerin bütününe **esatir** ya da **mitoloji** denir.

Destan	Efsane
Toplumu etkileyen bir olay anlatılır.	Bireysel ve yerel konular öne çıkar.
Gerçek bir olaya dayanır.	Gerçek olduğuna inanılan hayal ürünleridir.
Uzun anlatılardır.	Çok kısa anlatılardır.
Genellikle kişi ya da mekânda kutsallık oluşturma amacı yoktur.	Genellikle kişi ya da mekânda kutsallık oluşturma amacı vardır.
Genellikle manzum olarak söylenir.	Genellikle mensur olarak anlatılır.
Bozkurt, ışık, ok-yay, dağ, ağaç gibi motifler vardır.	Taş kesilme, şekil değiştirme gibi motifler vardır.
Millîdir.	Farklı milletlerde benzer örnekleri olabilir.

Etkinlik

Aşağıda verilen özelliklerden efsaneye ait olanları tespit edip özelliklerin başındaki kutucuğa "✓" işareti koyunuz.

1.	☐	Topluma ait sosyal ve kültürel unsurlar barındırır.	5.	☐	Sanatsal yanı ağır basan anlatılardır.
2.	☐	Gerçek ya da hayali bir hikâye anlatır.	6.	☐	Türk efsanelerinde taş kesilme motifi sık sık kullanılır.
3.	☐	Hikâye kişilerinin yiğitliği ve mertliği öne çıkar.	7.	☐	Halk edebiyatının en uzun anlatılardır.
4.	☐	Anonim halk edebiyatı ürünüdür.	8.	☐	Olağanüstülükler sınırlı da olsa görülür.

Etkinlik

Aşağıdaki metinlerin hangisinin efsane olduğunu tespit edip metnin başındaki kutucuğa "✓" işareti koyunuz.

☐	1.	Sert geçen bir kış mevsiminde köylüler hayvanları için gerekli samanı bulamaz. Köyde hayvanlara yiyecek verebilecek bir tek zengin kişi vardır. Köylülerden biri bu zengine gidip ondan yardım ister. Zengin adam köylünün zor durumunu fark edip bundan yararlanabilmek için köylünün güzel kızına talip olur. Köylü mecburen bu isteği kabul eder ancak köylünün kızı zengin adamın mallarının taş kesilmesi için her gün dua eder. Kızın duası kabul olur.
☐	2.	Bir köyde yaşayan güzel bir kız vardır. Bu kızın talibi çoktur. Babası kızını rahat edebileceği biri ile evlendirmek ister. Ancak bir gün kötü niyetli kişiler kıza iftira ederler. Babaya kızını öldürmesi için baskı yaparlar. Baba, kızına kıyamaz, onu öldürmez. Ancak kıza dağda tek başına bırakır. Kız ölmez, özellikle fırtınalı günlerde gelene gidene yol gösterir. Kızının ölmediğini duyan baba, yanına gider. Orada can verir. Bu alana "Babatepe" adı verilir. Kızın öldüğü yere de "Sarı kız" denir.
☐	3.	Çok sevdiği alaca atı Buz Dağa kaçı. Onun çok üzüldüğünü gören kahraman beylerinden biri Buz Dağa çıktı ve dokuz gün sonra alaca atı bularak geri döndü. Atını ve karlarla örtünmüş kahraman beyi görünce çok sevindi. Atını getiren bu beye: "Sen buradaki beylere baş ol. Senin adın ebediyen Karluk olsun." dedi. Bir süre ilerledikten sonra gök tüylü ve gök yeveli erkek kurt durdu. Çürçet yurdu adı verilen bu yerde Çürçetlerin kağanı ve halkı Oğuz Kağana boyun eğmeyince büyük savaş başladı. O, Çürçet Kağan'ı yendi ve halkını kendisine bağladı.
☐	4.	Horasan Erenlerinden Keçeci Baba esasının peşinden Anadolu'ya gelir. Köyden bir kadından abdest almak için su ister. Yakındaki ırmağı işaret eden kadın, suyu vermez. Eren, esasını yere saplar, oradan su çıkar. Bu suyla abdest alan Keçeci Baba kendisine su vermedikleri için köyün yok olmasını ister. Köyün yerinde bugün mezarlık vardır. Sadece üzerinde ayak izi olan bir taş bulunmaktadır.

CEVAP: 1 - 2 - 4

Aşağıdaki efsaneden yola çıkarak boşlukları doldurunuz.

Nasıl ibadet edeceğini bilemeyen bir çoban vardır. Bütün samimiyetiyle Allah'ı sofrasına davet eden çobana bir gün bir veli misafir olur, ona ibadet etmeyi öğretir. Bir zaman sonra velinin, çobanın yanından ayrılması gerekir. Veli yola çıkar, arkasından bir ses duyar. Çoban ibadetin bir bölümünü unuttuğunu söyler ve ona tekrar göstermesini ister. Veli arkasına baktığında kendisinin dizlerine kadar batarak geçtiği suyun üzerinde çobanın yürüdüğünü görür ve bu durum karşısında çobana bildiği gibi ibadet etmeye devam etmesini söyler.

1. Efsaneler anlatabilir.	4. Efsanelerde olaylar dünyada geçer.
2. Efsanelerin dili	5. Efsanelerde edebîlik amacı
3. Efsane kişilerinde olağanüstülükler	

Efsanelerle ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Kısmen gerçek ya da tümüyle hayali bir olayı anlatılabilir.
- B) Anlatan da dinleyen de hikâyelere inanır.
- C) Tarihi gerçeklerin etkisiyle oluşur.
- D) Toplumsal normları kuşaktan kuşağa aktarır.
- E) Sözlü edebiyat ürünüdür.

2. I. Kısa anlatılar olduğu için betimleyici unsurlara pek yer verilmez.
II. Mekân ya da kişilere kutsallık kazandırabilir.
III. Olağanüstülükler yer verilse de inanılması ayırt edici özelliklerindedir.
IV. Bir milletin nereden, nasıl türediğini epik biçimde anlatır.
V. Dinden, mitolojiden, tarihten beslenerek oluşabilir.

Yukarıdaki özelliklerden hangisi efsanelerin genel özelliklerinden biri değildir?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

3. Aras Nehri'nin kıyısındaki bir köyde yaşayan yaşlı bir kadının çocuğu olur. Çocuk Aras Nehri'nin kıyısında oynarken birden suya kapılır ve boğularak ölür. Üzgün anne Aras Nehri'ne sürekli beddua eder ve Aras Nehri o gün bugündür çok sessiz akar.

Yukarıdaki metinden yola çıkarak efsanelerle ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Olağanüstülikle sınırlıdır.
- B) İnanç etrafında şekillenir.
- C) Çok kısa anlatılardır.
- D) Günlük hayattan izler taşır.
- E) Sanatsal yönü öne çıkmaktadır.

4. Başkalarından aldığı buğdayı fazla kâr ile başkalarına satan, gözünü hırs bürümüş bir tüccar vardır. Bu tüccar ticaretine hile katmaktan da çekinmez. Yıllar geçtikten sonra Allah bu tüccarı cezalandırmak için onu bir kaplum-bağaya dönüştürür ve sırtında yüklerle yerde süründürür.

Bu parçadan yola çıkarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) İbretlik bir ders verir.
- B) Destanlara özgü motifler vardır.
- C) Hayat hikâyesinden beslenilmiştir.
- D) Olağanüstülük vardır.
- E) Kötülük cezalandırılmıştır.

5. "Taşlanan Ana ile Yavrusu" efsanesinde yeni doğan bir bebeği olan kadın, hamur yoğururken çocuğunun altını kirlettiğini fark eder. O esnada çocuğu temizleyecek su bulamayınca deve sütünü kullanır. Bunun üzerine anne de çocuğu da taş kesilir.

"Kaybolan Nehir" efsanesinde anne, su yerine ekmele çocuğu temizler ve bu ekmeği suya atar. Su günden güne azalır, efsaneye göre yerin altından akmaya devam eder.

Yukarıda verilen farklı bölgelerin efsanelerinden yol çıkarak,

- I. Efsanelerde farklı bölgelerde benzer temalar işlenebilir.
- II. Teması aynı olan efsaneler farklı sonlarla ders verebilir.
- III. Her efsane temelinde aynı motif üzerine kurulmuştur.
- IV. Efsaneler genellikle insana uyarı niteliğindedir.
- V. Efsanelerde genellikle davranışın yanlış ya da doğru olduğu sezdirilir.

ifadelerinden hangisi söylenemez?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

6. (I) Hemen her toplumda, yörede ve bölgede oluşan efsanelerin anlatımında kutsal öğelerden faydalanılır. (II) Her toplumda sözlü edebiyat ürünü olan efsanelerde çoğu zaman gerçek ile olağanüstülük iç içe girer. (III) Buna rağmen efsaneler içinden çıktığı toplum tarafından gerçekmiş gibi kabul edilir. (IV) Bu yönü onu diğer olağanüstü anlatılardan ayıran özelliğidir. (V) Efsanenin biçim ve üslubunu iyi bilen kişiler tarafından kuşaktan kuşağa aktarılır.

Bu parçada numaralanmış cümlelerin hangisinde bir bilgi yanlış yapılmıştır?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

7. Aşağıdakilerden hangisi destan ve efsanenin ortak özelliği değildir?

- A) Anlatıma dayalı bir halk edebiyatı türüdür.
B) Toplumun genelini etkileyen bir olayı anlatır.
C) Olaylar ve kişiler abartılarak ve olağanüstü özellikler katılarak anlatılabilir.
D) Halkın inancını, gelenek ve göreneğini, kültürünü yansıtır.
E) Sözlü edebiyat ürünüdür.

8. Aşağıdakilerden hangisinde bir bilgi yanlış yapılmıştır?

- A) Anonim halk edebiyatı ürünleri olan efsaneler dilden dile anlatılagelen hikâyelerdir.
B) Efsaneler genellikle evrenin nasıl oluştuğu hakkında bilgiler verir.
C) Efsaneler çoğunlukla inandırıcılık temeli üzerine oturur.
D) Yer yer olağanüstülükler barındıran efsanelerde sanat kaygısı yoktur.
E) Efsane kahramanlarının biçim değiştirmesi beddua, keramet, utanma veya cezalandırma sonucudur.

9. I. Sirtında çocuğu olan bir kadın, dağda develerini otlatırken çok şiddetli bir doluyla tutulur. Dolunun dışında gökten tırtıl ve böcek de yağar. Bu durumdan son derece korkan kadın, kayalıkların dibine sığınarak kibleye döner ve "Allahım beni ya taş et, ya da kuş et." diye yalvarır. Duası kabul olan kadın sirtında yavrusu ve ilerideki develeri ile beraber taş kesilir.
- II. Karısı ölen bir çobanın iki tane çocuğu vardır. Köy halkı tarafından sevilmeyen bu çoban, köyden uzak bir tepede kendi evinde yaşamaktadır. Annesi ve babası tarafından son derece iyi muamele gören çoban, onlara karşı hiç de saygılı değildir. Kendisini ve torunlarını sürekli ziyarete gelen ailesini hiç istemeyen, canı sıkıldıkça annesine ve babasına eziyet eden çoban, onlara hak ettikleri şekilde davranmaktadır. Oğlunun bu davranışlarından bıkan anne, bir gün Allah'a yalvarır ve onun taş kesilmesini ister. Duası kabul olur ve oğlu "Dedelik (Çoban) Taşı" denilen yerde taş kesilir.

Bu metinlerden yola çıkarak yukarıda verilen iki farklı efsanede ortak olan taş kesilme motifi ile ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Destan geleneğinden efsanelere geçmiştir.
B) Kahramanı cezalandırmak için kullanılmıştır.
C) Hem ödül hem ceza olarak kullanılmıştır.
D) Halk tarafından olumlu anlamlar yüklemiştir.
E) Gerçek ile hayalin iç içe geçtiği bir motiftir.

10. Efsane, anlatıma dayalı bir halk edebiyatı türüdür ve sanatlı bir anlatıma sahip olmayışıyla destandan ayrılır. Efsaneler çoğunlukla olağanüstü olayları, insanüstü güçleri ele alır, olayları özellikle de olayın sonunu gerçekten uzaklaştırarak anlatır. Konusu bir kişi, bir yer veya bir olaydır ve kısmen kutsiyet vardır. Efsaneler dünyanın yaratılışı ve sonu ile ilgili olanlar, tarihî olanlar, dinî olanlar, tabiatüstü şahıslar ve varlıklar üzerine olanlar şeklinde tasnif edilir.

Bu parçadan yola çıkarak efsanelerle ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Konularına göre sınıflandırılır.
- B) Destandan farklı bir özelliği vardır.
- C) Kişi, mekân ya da olaya kutsallık atfedebilir.
- D) Olağanüstülükler barındırabilir.
- E) Âşıklık geleneğinin ürünüdür.

11. Bölgede savaşmakta olan iki ordudan birinde su sıkıntısı başlar. Savaşın nispeten hafiflediği bir sırada su sıkıntısı çekmekte olan ordunun bir kolu su bulmak için dağlara çıkar ve güzel bir su bulup içerler. Diğer arkadaşları için de bir miktar su alıp yola çıkarlar. Bir dahaki sefere kolay bulunması için de suyun yakınına bezden bir işaret koyarlar. Birliklerine dönen askerlerin yerine diğer bir kol su içmek için dağlara tırmanmaya başlar. Başlarındaki komutan bir tepeye çıkıp da birçok gölü aynı anda görünce hayretini şöyle ifade eder: "Burası bir göl değil, bin göl!" Böylece o savaşın yapıldığı bölgedeki şehrin adı "Bingöl" olarak söylenmeye başlar.

Bu parçayla ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Şehrin adının nereden geldiğini anlatan bir efsanedir.
- B) Olağanüstülükler yer vermeyen bir efsanedir.
- C) Yakın geçmişte geçen bir efsanedir.
- D) Efsane kişilerinin kahraman yönü vurgulanmıştır.
- E) Gerçek hayattan ve tarihten esinlenerek kurgulanmıştır.

12. Bir toplumda yaşamak, o toplumun ferdi olmak güven bağının kuvvetlendirilmesi ve fırsatçılıktan uzak durmayı gerektirir düşüncesini kendine kıssa yapan efsaneler vardır.

Aşağıdaki efsanelerden hangileri,

- I. Yatır ve mezarların yanından çıkıp gelen cılız bir kurdun kaynak suyunda şifa bulması sonucunda yöre halkı da şifa bulmak umuduyla bu kaynak suyuna gelmeye başlar. Bir süre sonra bu kaynak suyunun girişinde insanlardan para alınmaya başlanır. Kaynak suyunun ücretli hâle getirilmesinden sonra kapıda bir yılan belirir ve kimseyi içeri almaz. Para alanlar korkup kaçınca yılan ortadan kaybolur.
- II. Güzelliği dillere destan olan kızı ile birlikte yaşayan fakir bir kadın vardır. Çok uzaklarda yaşayan yakışıklı bir delikanlı kızın güzelliğini duyup da köye gelir. Kız ve oğlan birbirlerini görür görmez birbirlerine âşık olurlar. Oğlan kızın anasına kızıyla evlenmek istediğini söyler ancak kadının bu evlilikte gönlü yoktur çünkü kız çok uzaklara gidecektir ancak kız bunu umursamaz. Bunun üzerine kadın gelinliğiyle, alayınla, askerle, çeyizle taş kesil, diye beddua eder. Evladının vefasızlığı karşısında içi yanmış ananın bedduası kabul olur. Hepsini birden taş kesilirler.
- III. Hoca Mehmet'in oturduğu ev, şehirden biraz uzaktır. Şehrin ileri gelenlerinin de evleri burada bulunmaktadır. Bir cuma günü Çelebi Efendi arabayla camiye doğru giderken Hoca Mehmet ile karşılaşır. Namaz vaktinin yaklaştığını söyleyerek arabaya davet eder. Ancak Hoca Mehmet bu teklifi kabul etmeyince Çelebi Efendi bu duruma bozulur. Çelebi Efendi camiye vardığında Mehmet Efendi'nin onlardan önce orada olduğunu görür. Bu durum karşısında düşünceleri için hemen Mehmet Efendi'den özür diler.

yukarıda yapılan açıklamaya örnek olabilir?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız II
- C) Yalnız III
- D) I ve III
- E) I, II ve III

SIFAT TAMLAMALARI

En az bir sıfat ve adla kurulan tamlamalardır.

Sıfat + ad

Sıfat tamlaması

- **Niteleme sıfatları**, arkasındaki adın özelliğini bildiren sözcüklerdir.

- Durum zarflarıyla karıştırılabilir.

Dün ailecek çok güzel bir gün geçirdik.

Niteleme sıfatı

(“gün” adının niteliğini bildirdiği için “güzel” sıfattır ve sıfat tamlaması kurmuştur.)

Yeni müdürümüz güzel giyiniyor.

Durum zarfı

(giyinmek fiilinin durumunu bildirdiği için “güzel” zarftır.)

- Özellik bildiren sözcüğün arkasındaki isim düşürüldüğünde-sözcük çoğu zaman isim çekim eki alır - “adlaşmış sıfat” a dönüşür.
- **Adlaşmış sıfatlar sıfat tamlaması kurmaz.**

Sıfatlar, isim çekim eki almaz.

Zeki öğrencilerin hepsini bu sınıfta toplamışlar.

n. sıfatı ad

sıfat tamlaması

Zekilerin hepsini bu sınıfta toplamışlar.

Adlaşmış sıfat

Etkinlik

Aşağıda verilen cümlelerde altı çizili sözcük sıfat tamlaması kurdursa cümlelerin başındaki kutucuğa “✓” işareti koyunuz.

1.	☐	<u>Gençlerin</u> hepsi konsere gitmek için can atıyordu.	6.	☐	<u>Ünlü</u> müzisyen yeni bir albüm çıkaracaktı.
2.	☐	Sıcaktan <u>çürümüş</u> sebzeleri toplayıp attı.	7.	☐	Adam onu <u>büyük</u> konuşma, diye uyardı.
3.	☐	Çocuğun yarası çok <u>kötü</u> görünüyordu.	8.	☐	Elbisenin <u>beyazını</u> daha çok beğenmişti.
4.	☐	Adamın yüzünde <u>masum</u> bir ifade vardı.	9.	☐	Delikanlının <u>uzun</u> pardösüsü rüzgârda dalgalanıyor.
5.	☐	Gökyüzü <u>masmaviydi</u> , insana huzur veriyordu.	10.	☐	Cebinden <u>buruşuk</u> bir kâğıt çıkarıp bana uzattı.

Etkinlik

Aşağıdaki cümlelerde altı çizili olan tamlamaların türünü bulup yazınız.

1. Gözümün içine baka baka nasıl yalan söylersin!

.....

2. Üstüne ince bir mont alıp evden çıktı.

.....

3. Çocuğun üzerine pelüş bir battaniye örttü.

.....

4. Kimse uzun zamandır ondan haber alamıyor.

.....

5. Çocuklar teneffüs zili çalar çalmaz bahçeye koşar.

.....

- **Belirtme sıfatları;** arkasındaki adı işaret, sayı, soru ya da belgisiz olarak belirten sözcüklerdir.

- **İşaret belirten** bu, şu, o, böyle, şöyle gibi sözcükler bir adı belirtirse işaret sıfatı olur ve sıfat tamlaması kurar.

- **İşaret belirten** bu, şu, o, böyle, şöyle gibi sözcüklerin işaret ettiği bir ad yoksa sözcük "zamir"e dönüşür ve **sıfat tamlaması kurmaz.**

- Sana bu parayı kimin verdiğini hemen söylemelisin.

İş. Sıfatı ad

Sıfat tamlaması

- Sana bunu kimin verdiğini hemen söylemelisin.

İş. zamiri (Sıfat tamlaması kurmaz.)

- Bu kitap, hayat bakış açımı değiştirdi.

İş. Sıfatı ad

Sıfat tamlaması

- Bu, hayata bakış açımı değiştiren bir kitaptır.

İş. zamiri (Sıfat tamlaması kurmaz.)

- **Belgisizlik belirten** bazı, her, birçok, birkaç, herhangi bir, bir, tüm gibi sözcükler bir adı belirtirse belgisiz sıfat olur ve sıfat tamlaması kurar.

- **Belgisizlik belirten** bazı, birçok, birkaç, herhangi bir, bir, tüm gibi sözcükler iyelik eki alırsa "zamir"e dönüşür ve **sıfat tamlaması kurmaz.**

- Burada birkaç gün kalıp İzmir'e geçeceğim.

Belgisiz sıfat ad

Sıfat tamlaması

- Birkaçı yere düşüp de parçalandı.

belgisiz zamir (Sıfat tamlaması kurmaz.)

- Bazı çiçekler susuzluktan solmuş.

Belgisiz sıfat ad

Sıfat tamlaması

- Bazıları çok sudan çürümüş.

belgisiz zamir (Sıfat tamlaması kurmaz.)

- **Sayı belirten** iki, yirmi, üçüncü, beşer, yüzde on gibi sözcükler bir adı belirtirse sayı sıfatı olur ve sıfat tamlaması kurar.

Not: Sayı bildiren sözcükler çekim eki alırsa adlaşır.

- İçeri giren **üç** çocuk bir anda ortalığı dağıttı.

Sayı sıfatı ad

Sıfat tamlaması

- Karşıdaki apartmanın **ikinci** katında oturuyor.

Sayı sıfatı ad

Sıfat tamlaması

- Herkes **ikişer** poşet alıp çöpe attı.

Sayı sıfatı ad

Sıfat tamlaması

- Adamın şirkette **yüzde elli bir** hissesi varmış.

Sayı sıfatı ad

Sıfat tamlaması

- **Soru belirten** nasıl, hangi, kaç, ne kadar gibi sözcükler bir adı belirtirse soru sıfatı olur ve sıfat tamlaması kurar.

- Soru belirten **nasıl, hangi, kaç, ne kadar** gibi sözcükler iyelik eki alırsa "zamir"e dönüşür ve sıfat tamlaması kurmaz.

- Kendine **nasıl** bir telefon alacaksın?

soru sıfatı ad

Sıfat tamlaması

- Toplantıya **kaç** kişi katıldı?

soru sıfatı ad

Sıfat tamlaması

- Kitapların **kaçı** hâlâ sende?

soru zamiri (Sıfat tamlaması kurmaz.)

- "-ki" eki ile sıfat yapılabilir. Genellikle "-de" hâl ekinden ya da zaman bildiren sözcükten sonra kullanılır.

- **Evdeki** kalabalık dağılmaya başladı.

sıfat ad

Sıfat tamlaması

- **Yarınki** toplantı ertelenmiş.

sıfat ad

Sıfat tamlaması

Etkinlik

Aşağıdaki cümlelerde kullanılan sıfat tamlamalarını bulup tamlamaların altını çiziniz.

1. Ders çalışmak için sessiz bir sınıf arıyordu.

5. Bu hafta hava çok nemli ve sıcaktı.

2. Köpeğini her sabah ve her akşam yürüyüşe çıkarır.

6. Elindeki çay bardağını alçak bir sehpaye koydu.

3. Gelirken iki ekmek alıversin

7. Adam yanındakine alçak sesle bir şeyler söyledi.

4. Rengârenk hırkasıyla çok dikkat çekiyor.

8. Senin el örgüsü kazağını çok beğendik.

8. El örgüsü kazak	7. Alçak ses - bir şeyler	6. Elindeki çay bardağı, alçak bir sehpaye	5. Bu hafta
4. Rengârenk hırka	3. İki ekmek	2. Her sabah, her akşam.	1. Sessiz bir sınıf

CEVAP:

Aşağıda verilen cümlelerde altı çizili tamlamanın türünü belirleyip ilgili kutucuğa "✓" işareti koyunuz.

		İsim tamlaması	Sıfat tamlaması
1.	Adam kasabadaki <u>tüm doktorları</u> tek tek saydı.	☐	☐
2.	Uykusuzluktan <u>gözlerinin altı</u> morarmış.	☐	☐
3.	Her zaman <u>macera ve aşk romanları</u> okurdu.	☐	☐
4.	<u>Kalın bastonunu</u> kapının kenarına dayadı.	☐	☐
5.	<u>Kaybolan köpeğini</u> bulunca çok mutlu oldu.	☐	☐
6.	Üzerinde <u>kırışik ama temiz bir gömlek</u> vardı.	☐	☐
7.	Uzak ve bilinmez <u>masal adalarından</u> gelmiş gibiydi.	☐	☐
8.	Adamın <u>tuhaf ve hastalıklı hâli</u> bizi üzdü.	☐	☐

Etkinlik

Aşağıda verilen cümlelerde isim tamlamasının tamlayanını niteleyen ya da belirten sıfatları bulup sözcüğün altına çiziniz.

1. Yunanların elinde bir yıl kadar esir kaldı.

5. Kimliğini siyah montunun cebinde unutmuştu.

2. Eski kıyafetlerin fermuarlarını söküyor.

6. Derin ama küçük bir tencerede çorba kaynatıyor.

3. Çocukluğumun en mutlu yılları bu mahallede geçti.

7. Şehrin en güzel manzarası bu tepeden görülür.

4. Müsvedde kâğıtların hepsini şu kutuya koyuver.

8. Gülünce yeşil gözlerinin içi de gülerdi.

Aşağıda verilen cümlelerde altı çizili sözcük sıfat tamlaması kuruyorsa cümlenin sonundaki kutucuğa "✓" işareti koyunuz.

1. Fırından yeni çıkmış sıcacık iki ekme aldı.

5. Salonun önündeki kuyruk çok uzundu.

2. Küçüğünü kendi aldı, büyüğü bana verdi.

6. Yalan yanlış konuşup herkesi sinirlendiriyorsun.

3. Masanın üzerine eğri büğrü çizgiler çizmiş.

7. Yaşına rağmen sağlıklı bir adamdı.

4. Vazoyu çocuklardan biri kırmış olmalı.

8. Epey yorucu bir gündü, sonra konuşalım.

1. Aşağıdaki cümlelerde altı çizili tamlamalardan hangisi sıfat tamlaması değildir?

- A) Bahçenin en serin yerinde oturmuş, sohbet ediyorlardı.
- B) Size bu haksızlığı yapanlar önünde sonunda bulacaktır.
- C) Aklıma gelen her sözü düşünmeden söyleyen küçük kızına gülümsedi.
- D) Yürürken elinde taşıdığı kocaman paketin içindekiler sallanıyordu.
- E) Evdeki tek saat, salonun en geniş duvarındaki pili bitmiş eski bir duvar saatiydi.

2. Aşağıdakilerden hangisinde ikileme bir sıfat tamlaması kurmuştur?

- A) Konuyu hızlıca özetleyip karşısındakilerin yüzüne hüznü hüznü baktı.
- B) Elinde biriktirdiği irili ufaklı taşları denize amaçsızca fırlatıyordu.
- C) Şimdi o günleri hayal meyal hatırlasa da o günlerde hissettikleri dün gibi aklıdaydı.
- D) İşe geç kalmaktan endişelendiği için sağına soluna bile bakmadan hızlı hızlı yürüyordu.
- E) Çakmak çakmak yanan gözlerinden ateş fışkırıyor sanki.

3. Aşağıdakilerden hangisinde bir sıfatın birden fazla ismi nitelediği bir sıfat tamlaması kullanılmıştır?

- A) Tencereden eve yayılan yemek kokusu herkesin iştahını açıyor.
- B) Misafirlerin çaylarını tazeledikten sonra vakit kaybetmeden konuya girdi.
- C) Haberi alır almaz hepinizi tek tek aramış da kimseye ulaşamamış.
- D) Küçük kürek ve kovayla kum oynayan çocukları seyretti.
- E) Katladığı çamaşırları gelişigüzel dizdiği için çamaşırlar devrilip bozulmuştu.

4. Aşağıdakilerden hangisinde "bu" sözcüğü sıfat tamlamasının bir ögesidir?

- A) Yarın akşam sizinle bu konuyu uzun uzun konuşacağım.
- B) Sana bunun yerine çok daha güzel bir bilgisayar alacaklar.
- C) Bu, herkesin sahip olmak isteyeceği türden bir cihazdır.
- D) Onları bunun için uyarmıştım ama bir kez daha uyaracağım.
- E) Bu, herkesi kötü etkilese de yaşanması gereken bir olaydı.

5. Aşağıdakilerin hangisinde sıfat tamlaması yoktur?

- A) Yaralanan kadını hastaneye yetiştirmek için çevredekiler seferber oldu.
- B) Sayı saymayı yeni öğrenen çocuk, etrafındaki her şeyi sayıyordu.
- C) Mutfağa aldığı beyaz dolabı oturma odasına koymayı karar verdi.
- D) Kitapların birini oğluna, birini kızına hediye etti, kalınını kendi okudu.
- E) Bu şarkının hikâyesi şarkıyı daha çok sevmemizi sağladı.

6. Aşağıdakilerden hangisinde pekiştirilmiş sözcük sıfat tamlaması kurmamıştır?

- A) Odasındaki darmadağın eşyalara bakıp kısa bir süre durdu.
- B) Üzerindeki bembeyaz gömleğin her tarafı boya lekeli olmuş.
- C) Çocukları ve torunları gidince koca evde yapayalnız kalmıştı.
- D) Gepegenç bir adam nasıl olur da böyle bir anda yaşlanabilir?
- E) Akşam karanlığında böylesine ıssız yollarda yürümek onu hep korkutuyor.

7. Efsaneler diğer edebî türler gibi ahenk, ritim, ölçü, I
kafiye, söz sanatları gibi unsurları barındırmaz. Kısa ve II
yoğun anlatımlardır. Bunlar, metin olarak efsanelerin III
estetik olma gayesinin olmadığını gösterir. Efsanenin IV
gayesi etki faktörünü, gerginliği artırarak sağlamaktır.

Bu parçada numaralanmış kelime gruplarından hangileri sıfat tamlamasıdır?

- A) I ve II B) I ve III C) II ve III
D) I ve IV E) III ve IV

8. Bilge Karasu'nun yazı evreni okurlar için kapısından I
girilmesi çok zordur çoğu zaman. Öte yandan, bu evrene II
aşına olanlar, için onun yazı evreni büyülü bir hal alır III
IV
ancak bu evrenin kapısını açarak içeri süzülebilme için
anahtar işlevini gören kimi imgelerin bulunması gerekir. V

Bu parçada numaralanmış kelime gruplarından hangisi sıfat tamlaması değildir?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

9. Dünyanın yedi harikasından biri olan Çin Seddi, I
uzun ve kıvrımlı hatlarıyla Çin kırsalında yer alıyor. II
Tarihin en karakteristik yapılarından biri olan Çin Seddi, III
hikâyesi ve sahip olduğu özelliklerle keşfe değer yapı-
lardan. Çin'in kuzey sınırını güçlendirmek amacıyla inşa IV
edilen bu duvar, dünya tarihi boyunca Çinliler ile birbirin- V
den farklı pek çok halkın savaşlarına sahne olmuş.

Bu parçada numaralandırılmış tamlamalarla ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) I. arasına sıfat girmiş ad tamlamasıdır.
B) II. birden fazla sıfat tarafından nitelenmiş bir ad var-
dır.
C) III. sıfat tamlamasıdır.
D) IV. tamlamayı sıfat almış ad tamlamasıdır.
E) V. belirtisiz ad tamlamasıdır.

10. **Aşağıdaki cümlelerin hangisinde hem ad tamlaması hem sıfat tamlaması vardır?**

- A) Sizin için elimden geleni yapağıma söz verebilirim.
B) Masasının üzerine dağılmış kâğıtlar rüzgârdan uçtu.
C) Öğrencileri sınav salonlarını yönlendirmek için görev yerine yürüdü.
D) Saatlerdir antrenman yapan çocuklar çok yorulmuştu.
E) Kimseye belli etmeden atkısının kenarıyla gözyaşını sildi.

11. I. Peygamber çiçeğinin aydınlığında ara
II. Sana doğru uzanan çaresiz ellerimi tut.
III. Sırrımı söylüyorum vefakâr balıklara:
IV. Yalnız onlar tutacak bu dünyada yerimi.
V. Koyverip telli pullu saçlarımı rüzgara,
VI. Bir çocuğun ardına düşen heykellerimi
Yukarıda numaralanmış dizelerin hangilerinde sıfat tamlaması yoktur?

- A) Yalnız I B) I ve III C) I, IV ve VI
D) II ve IV E) IV ve VI

12. Dünyadaki bütün toplumların yüzyıllar içerisinde oluşturdukları sosyal ve kültürel birikimleri vardır. Bu birikimler geçmiş yaşantıların, yaşayışların, inançların, gelenek, görenek ve oluşturulmuş ortak kültürün tarih sayfasından süzülüp bugüne gelir. Bir toplumun en büyük zenginliği ortak kültürü ve bunu taşıyıp bugüne getiren ortak dilidir.

Aşağıdakilerden hangisi bu parçada sıfat tamlaması kuran sözcüklerden biri değildir?

- A) Kültürel B) Ortak C) Bütün
D) Gelenek E) Büyük

1. Aşağıdakilerin hangisinde ad tamlaması da sıfat tamlaması da kullanılmamıştır?

- A) Onu huzursuz eden, senin davranışlarındı.
- B) Göz görmeyince gönül katlanıyor.
- C) Deniz havlusunun kenarına zift bulaşmış.
- D) Eski telefonunun ekranı boydan boya kırılmıştı.
- E) Çocuk, koltuğun üzerinde oyuncaklarıyla oynuyordu.

2. Aşağıdakilerden hangisinde tamlananı sıfat almış ad tamlaması kullanılmıştır?

- A) Yaşlı kadın patisini yalayan kediyi seyrediyordu.
- B) Koltuğun bozulan örtüsünü düzeltip bir kenara kıvrıldı.
- C) Elindeki peçeteyle tezgâhı gelişi güzel sildi.
- D) İş görüşmesi için gelen kadın epey gergin görünüyordu.
- E) Sokaktan gelen gürültü hepimizi rahatsız etti.

3. Aşağıdakilerin hangisinde ad tamlaması başka bir adı niteleyerek sıfat tamlaması kurmuştur?

- A) Sessiz, sakin, saygılı bir çocukken birden agresif birine dönüştü.
- B) Hastalanıp yataklara düşünce kardeşi ona çorba yapmaya geldi.
- C) Üstündeki gök mavisi ceket gözlerinin rengini ortaya çıkarmış.
- D) Yemek odası için yuvarlak bir masa almayı düşünüyorum.
- E) İsteddiği olmadığında yüzünü asıp oturur, her şeyi zehrederdi.

4. İnsanlar yaşamları boyunca çok çeşitli zorluklarla karşılaşır. Bu zorluklar kimi zaman aşılır kimi zaman da bireylerin daha zor bir duruma düşmelerine sebep olur. Efsaneler, toplumun bireylerini korumak ve kurtarmak için ürettiği çözüm mekanizmasının unsurlarından biridir. Bu parçada numaralanmış tamlamalardan hangisi sıfat tamlaması değildir?

- A) I
- B) II
- C) III
- D) IV
- E) V

5. Aşağıdakilerin hangisinde "-lık" ekini alan sözcük diğerlerinden farklı bir tamlama kurmuştur?

- A) Tüm gününü kışlık kıyafetlerini kaldırıp yazlık kıyafetlerini çıkarmaya ayırdı.
- B) Üç saat boyunca inişli çıkışlı, taşlık bir yoldan yürüyerek köye vardılar.
- C) İlk kez yurt dışına çıkacak olan delikanlı yolculuk saati yaklaştıkça heyecanlanıyordu.
- D) Devlet ormanlık alanlarda ateş yakmayı yasakladı için yangınlar azaldı.
- E) Annemin bayram sabahlarında baklavalık yufka ile yaptığı börekleri özledim.

6. Halk edebiyatının yaygın türlerinden olan mâniler sözlü anlatım geleneğinde yaşayarak günümüze kadar ulaşmış anonim halk ürünleridir. Mânilerin güldürme, eğlendirme, duygu ve düşünceleri kolayca aktarma, kültürel öğeler barındırma gibi pek çok işlevinden söz edilebilir.

Bu parçada numaralanmış kelime gruplarının hangilerinde ad tamlaması bir sıfat tarafından nitelenmiştir?

- A) I ve II
- B) II ve III
- C) I ve IV
- D) II ve IV
- E) I ve III

7. Aşağıdakilerden hangisinde "-ki" ekini alan sözcük sıfat tamlaması kurmamıştır?
- A) Sizinki bize akıl bile danışmadan kendi bildiğini okuyor.
B) Seni üzen, nedir; yüzündeki o bakışı tanıyorum.
C) Bu yılki festival geçen yıllarda yapılanlardan daha güzeldi.
D) Bedenindeki tüm can uçmuş gibi yere yığılıverdi.
E) Annemler hâlâ dünkü konferanstan söz ediyorlar.

8. Yaşlı Bey, bütün memlekette kahramanlığı dillere destan olan bu al yanaklı, gür bıyıklı, aslan parçası, görünü-
nüşü saygı uyandıran, yiğit güzel bahadıra ıslak gözleriyle
uzun uzun baktı. Acaba niçin bu öfkeye uğramıştı? Böyle bir aslanı, celladın eline vermek ne büyük bir insafsızlıktı. Hangi vicdan buna razı olurdu?

Bu parçada altı çizili tamlamalardan hangisinin türü farklıdır?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

9. İkel çağlarda Türk toplum hayatının en etkili savaş silahlı olan ok ve yay hukuki bir sembol olma özelliği de kazanmıştır. Bu anlayış zamanla daha da genişleyerek siyasi bir anlama yükseltmiştir. Selçuklu Sultanı Tuğrul Bey'in tuğrası ok ve yaydan meydana getirildiği gibi yine Tuğrul Bey'in yaptırdığı bir caminin mihrabında ok ve yay motifi işlenmiştir.

Bu parçada altı çizili sözcüklerin hangisi kendinden sonraki sözcükler öbeleşerek sıfat tamlaması kurmamıştır?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

10. Rüzgâr şiddetlenince üzerindeki montun fermuarını kapatıp adımlarını sıklaştırdı. Belli yağmur yağacak, diye geçirdi içinden. Yağmur bastırmadan eve girme umuduyla koşar adım yürümeye başladı. Evine girip de kapıyı kapattığında başladı yağmur. Evin sessiz odalarında gezinerek pencereleri kontrol etti, açık perdeleri kapattı.

Bu parçada kaç sıfat tamlaması kullanılmıştır?

- A) 3 B) 4 C) 5 D) 6 E) 7

11. Saçlarını kimler için bölük bölük yapmışsın
Saçlarını ruhumun evliyalarınca örülen
Tarif edilmez yankısı gözlerin
Gözlerin kaç kişinin gözlerinde gezinir
Sen kaç köşeli bir yıldızsın

Bu şiirle ilgili,

- I. Tamlayanı ile tamlananı yer değiştirmiş ad tamlaması vardır.
II. Soru sıfatıyla kurulmuş sıfat tamlaması vardır.
III. Tamlayanı düşmüş ad tamlaması kullanılmıştır.
IV. İkileme sıfat tamlaması kurmuştur.
V. Bir sıfat birden fazla adı nitelemiştir.

yargılarından hangisi söylenemez?

- A) I ve III B) II ve IV C) I ve V
D) III ve IV E) IV ve V

12. (I) Caddeye bakan geniş pencerelerden ışık alan ferah, aydınlık bir odaydı. (II) Eylem kapıyı yavaşça kapatıp ne kadar bekleyeceğini düşünerek sandalyeye oturdu. (III) Pencerenin yanındaki büyük bir çalışma masasının başında oturan otuz beş yaşlarında bir kadın vardı. (IV) Kumral, iri yeşil gözlü, kalın dudaklı kadının doğrularak kalktığını, kendisine doğru geldiğini gördü. (V) Hafifçe kilolu ama uzun boyluydu, kilosunu gizleyen siyah bir pantolon, tarçın rengi bir ceket giymişti.

Bu parçada numaralanmış cümlelerle ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) I. cümlede bir ad birden fazla sıfat tarafından nite-lenmiştir.
B) II. cümlede sıfat tamlaması özne göreviyle kullanılmıştır.
C) III. cümlede hem ad tamlaması hem sıfat tamlaması vardır.
D) IV. cümlede bir ad birden fazla sıfat tarafından nite-lenmiştir.
E) V. cümlede sıfat tamlaması yüklem görevinde kullanılmıştır.